SEVGİ SOYSAL

BÜTÜN ESERLERİ (İKİ)

Yürümek

0640111
ASE

İletişim

Doğan Yayınevi, 1970 (1 baskı) [Sevgi Sabuncu adıyla]
Bilgi Yayınları, 1974-1977-1980-1983-1996 (5 baskı)

İletişim Yayınları 868 • Sevgi Soysal Bütün Eserleri 2
ISBN-13: 978-975-05-0100-5
© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-9. BASKI 2003-2012, İstanbul
10. BASKI 2013, İstanbul

KAPAK Bülent Erkmen
KAPAK FOTOĞRAFI Adnan Kazmaoğlu
UYGULAMA Hasan Deniz
DÜZELTİ Mine Kazmaoğlu
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEVGİ SOYSAL

Yürümek

iletişim

SEVGİ SOYSAL 30 Eylül 1936'da İstanbul'da doğdu. Aslen Selânikli mimar-bürokrat bir babayla Alman bir annenin, altı çocuğundan üçüncüsü olarak büyüyen Sevgi Yenen, 1952'de Ankara Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde arkeoloji okudu. 1956 yılında şair ve çevirmen Özdemir Nutku ile evlendi, birlikte Almanya'ya gittiler. Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini izledi (1956-57). 1958'de Türkiye'ye döndü ve Korkut adım verdikleri bir oğlu oldu. Ankara'da Alman Kültür Merkezi ve İrtibat Bürosu'nda ve Ankara Radyosu'nda çalıştı (1960-61). Bu dönemde, toplum karşısında bireyin tedirginliğini öne çıkaran "yeni gerçekçilik" akımından izler taşıyan öykü ve yazıları *Dost*, *Yelken*, *Ataç*, *Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayımlandı (1960-64).

1961'de Ankara Meydan Sahnesi'nde Haldun Dormen'in yönettiği "Zafer Madalyası" adlı oyunda tek kadın rolünü oynadı. İlk öykü kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. "Zafer Madalyası" oyununda tanıştığı Başar Sabuncu ile evlendi (1965). Aynı yıl TRT'de program uzmanı olarak çalışmaya başladı. 1965-69 yılları arasında *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'de öyküleri yayımlandı. Bu arada tezini vererek arkeoloji diplomasını aldı. Teyzesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak, birbirine bağlı öykülerden oluşan *Tante Rosa*'yı yazdı (1968). Kadın-erkek ilişkisi ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le (1970) TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazandı. 1972 yılında, Bertolt Brecht'in ünlü eseri *Dreigroschenroman*'ı *Beş Paralık Roman* adıyla Türkçeye kazandırdı.

12 Mart, Sevgi Soysal'ın hayatı ve yazarlığı üzerinde derin izler bırakan bir dönem oldu. *Yürümek*, müstehcenlik gerekçesiyle toplatıldı ve Sevgi Soysal, kısa bir tutukluluk ardından TRT'den ayrılmak zorunda kaldı. Anayasa Profesörü Mümtaz Soysal'la, Soysal'ın komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklu kaldığı Mamak Cezaevi'nde evlendi. Siyasal nedenlerle tekrar tutuklandı ve sekiz ay Yıldırım Bölge'de, iki buçuk ay da sürgüne gönderildiği Adana'da kaldı. Cezaevinde yazdığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağam'nı kazandı. Kızları Defne Aralık 1973'te, Funda ise Mart 1975'te doğdu. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. Bu dönemde Anka Haber Ajansı ve Sosyalist Kültür Derneği'nin kuruluşunda rol aldı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976).

Yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle 1975 sonbaharında bir göğsü alındı. Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk*, 1976'da yayımlandı. Eylül 1976'da bir ameliyat daha geçirdi ve tedavi için eşiyle birlikte Londra'ya gitti. Üzerinde çalıştığı son romanı *Hoşgeldin Ölüm*'ü tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da İstanbul'da öldü. *Yeni Ortam* ve *Politika* gazetelerine yazdığı yazılar, *Bakmak* (1977) adlı kitapta toplandı.

Sevgi Soysal'ın kırk yıllık bu kısa yaşamından geriye kalan eserlerinin yeniden yayımlanması, 12 Mart dönemine hapsedilemeyecek yazarlığına hak ettiği değeri vermek olacaktır.

YÜRÜMEK ÜZERİNE

A. ÖMER TÜRKEŞ

Hikâyelerinin toplandığı Barış Adlı Çocuk, *anılarını derlediği* Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, *en çok da* Yenişehir'de Bir Öğle Vaktı *ve* Şafak *romanlarıyla 12 Mart edebiyatı denildiğinde ilk akla gelen isimdi Sevgi Soysal. Ancak sadece siyasi bir duruşu temsil etmiyordu o; şimdi yeniden yayımlanan kitaplarının kapaklarından bize hüzünlü bir tebessümle bakan Sevgi, yazarlığının ilk dönem ürünleri* Tutkulu Perçem, Tante Rosa *ve* Yürümek'*le birlikte, kısa yaşamına üç öykü, dört roman, bir anı, bir de deneme kitabı sığdırmış, yaşadığımız coğrafyanın önemli bir tarihsel dönemine kişiliği ve yazarlığıyla damgasını vurmuştu.*

Sevgi Soysal'la ilgili birşeyler yazmak, ilk gençlik yıllarını onun kitaplarıyla geçirmiş, Sevgi'yi okumanın siyasi göndermelerinin heyecanını yaşamış, onunla aynı dünya görüşünü paylaşmış, ona ilişkin duygu ve düşünceleri tazeliğini koruyan birisi için hiç kolay değil. Böylesine iç içe geçmiş tarihler sözkonusu olduğunda, özne ile nesne -okuyucu ile metin- arasında mesafe kalmıyor çünkü; şimdi geriye dönüp baktığımda, Sevgi'nin hikâye ve romanlarının içinden geçen ya-

şantıların benim, benim kuşağımın tarihini barındırdığını görüyorum.

1970 yılında yayımlanmış Yürümek... 12 Mart darbesinin ardından Sevgi Soysal'ı susturmak isteği, romanın "müstehcenlik" gerekçesiyle toplatılmasına neden olmuş... Yazarıyla birlikte kilit altına alınan kitap 1974 yılında beraat etmiş... İşte o günlerde, liseli bir gençken tanışmıştım solculukla, Sevgi Soysal'la ve Yürümek'le... Sevgi Soysal üzerine konuşurken kadınlarından bahsedilir çoğunlukla, oysa Memet etkilemişti beni, aslında Memet'le birlikte Elâ, Nuri, Şükran ve diğerleri de tanıdık, bildik insan tipleriydiler. Roman ilerledikçe onlar benim yaşıtım olmaktan çıksalar bile yakın çevremdeki üniversitelilere benzeyecekler, bense, yıllar sonra o deneyimleri bizzat yaşayacaktım. Ne yazık ki bugünkü gençlik de yaşıyor Elâ ve Memet'in problemlerini...

Yürümek *ne anlatıyor?*

Az sonra ilk satırlarını okumaya başlayacağınız Yürümek romanının hikâyesi üzerinde uzun uzadıya durmayacağım. Zaten alışılageldik türde bir hikâye de anlatmıyor; Elâ ve Memet'i çocukluklarından alıp yetişkinliğe taşısa, onların hayatlarının akışını sezdirse ve anlatı zamanı doğrusal bir çizgide gelişse de, bütün bunları onların hayatlarının farklı zamanlarından seçilmiş kareler halinde yansıtıyor Sevgi Soysal.

Köylülerin, Çingenelerin sokaklarda pek görünmediği, Ankara'nın henüz göç almadığı, köylülerin bulvardan geçmelerinin yasak olduğu yıllardayız... Elâ, bir ilkokul öğrencisi, el yordamıyla tanımaya çalışıyor hayatı. Aynı anda Tirebolu'da bir başka çocuk daha büyüyor; Memet... İlk bölümlerde, çocukların egemen ahlaki kalıplara sıkı sıkıya bağlı -orta sınıftan- ailelerinden aldıkları "terbiyeye" tanık oluyor, cinselliklerinin, ahlaki tercihlerinin, değer yargılarının nasıl kuruldu-

günu izliyoruz. Adı konulmamış sınıfsal farklılıklar basit ama etkileyici cümlelerle vurgulanmış. Mesela, "Öğretmen, elinde iki kalem hep aynı çocukların başlarını karıştırdı, hep aynı çocuklar sıfır numara tıraş olmaya gönderildi. Ayıklandı bitler; sınıfın yaşça büyük, akılca küçük çocukları ayıklandı. Ayıklananlar arka sıralara oturdular" kadar basit bir ifade, ilkokul sıralarındaki kayırmacaları bütün hüznü ve canlılığıyla resmedebiliyor.

Arada boşluklar bırakarak ilerliyor anlatı; birbirinin çok uzağında, birbirinden habersiz büyüyen, çocukluktan ilk gençlik günlerine adım atan Memet ve Elâ, cinselliği keşfe çıkıyorlar; kulaktan dolma bilgilerle, film kareleriyle, dönemin magazin dergileri ve arkadaş fısıltılarıyla elbette... Orta sınıf ahlakçılığı ile iğdiş edilen genç kız cinselliği Elâ'nın bakış açısından aktarılırken, Memet için de korku ve meraktır cinsellik; çoğu genç gibi ilk deneyimini bir genelevde yaşayacak ve boynu bükük dönecektir yatakhaneye. O sahneyi bütün duygu yüküyle tasvir eder Sevgi Soysal. "Kadın her şeyi anlıyor gibi, her şeyi hoşgörüyor gibi; keşke öyle olmasaydı, sövseydi, aşağılasaydı onu, kovsaydı. Memet bu hikâyeyi, sonradan kadının bayağılığıyla tamamlasaydı. Ama kadın onu okşadı, çocuk sever gibi sevdi, hain bir anlayışla: -Sen iyisi mi yarın gel. Sabah ondan önce. Daha çok vaktim olur. Şimdi bekleyen müşterilerim var"... Ve Memet; "Giyindi. Noktasız ve virgülsüz, soluk almadan, yutkunmadan, gözünü kırpmadan. Merdivenleri indi; çocukluğundan beri edindiği bütün giysileri giyinerek kapıya yürüdü. Noktasız ve virgülsüz, soluk almadan, yutkunmadan, iki yutkunma arası bir süre içinde"...

Elâ ve Memet arasındaki geçişleri doğaya dair anlatımlarla kesiyor Soysal, doğanın farklı canlı türleriyle yinelenen bu kısa simgesel pasajlar, hikâyenin gidişatı üzerine açıklayıcı nitelikteler. Canlı bir tür olarak insanın gelişimiyle diğer canlılar arasında doğma, büyüme, beslenme, üreme ve ölüm üzerinden

kurulan simetri ve asimetrilerden söz edebiliriz belki de; ancak simgelere yüklenen anlamların -simgenin bizzat simge olmaklık özelliği nedeniyle- tek bir açıklamasına saplanıp kalmak doğru olmaz. Bu pasajlarda okuyucu için ucu açık metinler kurmuş Sevgi Soysal.

İlerleyen sayfalarda doğanın çevrimi içerisinde ama doğalarına yabancılaşarak büyüyen, toplumla çatışan, kimliklerini arayan ve hayatı sorgulayan bir kadın ve bir erkeğin hikâyesine dönüyor Yürümek. *Ama Elâ'nın arayışı daha yakıcı; kendine ve kendisini çevreleyen dış dünyaya bakarken kocası Hakkı'dan, Bülent'ten ya da Memet'ten daha ilerde, varoluşsal meselelerle daha iç içe o. Çünkü o bir kadın; her ne kadar Memet özelinde bir erkeğin büyüme sıkıntılarını da göz ardı etmese de, Sevgi Soysal Mehmet için konulan yasakların Elâ'ya konulanlar kadar acımasız ve dışlayıcı olmadığının altını çiziyor. Mehmet için işi kitabına uydurmak bir çözümdür kimi zaman, ancak Elâ'nın cinselliğini uyduracağı hiçbir kitap medeni hukuktan daha geniş özgürlükler vaat etmiyor. Metinde iç monologların en çarpıcı olduğu yerler de Elâ'nın kadınlık durumunu sorguladığı anlarda çıkıyor karşımıza.*

Orta sınıfın ortodoks ahlakının katı öğretisini küçük yaşta birinci elden, annesinden öğrenip içselleştiren Elâ, bütün çocuklar gibi, anasınca konan yasakların dünyanın yasakları olduğuna, tanrı yasakları olduğuna inanmış; "aynaya, göğüslerinin nice büyüdüğünü anlamak için bakarken yakalanmak, doktorculuk oynarken yakalanmak bütün çocuklar için aynı önemde suçlardır" sanmıştır. Elâ, roman sonuna kadar hatalarını hep bu suçluluk duygularıyla yapacak ve bir türlü barışamayacaktır cinselliğiyle; erkeklerle ilişkisi hep bu suç kavramı üzerinde şekillenecek, yaz tatillerinde gittikleri Ada'da babasını yitirdiğinde, ölümün, Aleko ile öpüşmesinin bir cezası olduğunu düşünecektir... Bu öylesine bitmez tükenmez bir duygudur ki, Memet ile doyumlu bir cinselliğe kavuştuktan

sonra bile kurtulamaz zihnini meşgul eden sorulardan... Memet için tatmin edici olan Elâ için bir eksiklik yaratacaktır; aradığı salt cinsellik değil sevgidir, dostluktur aslında. Kendisini tamamlayacak parçanın bir başkası olmadığını anladığında, yürüyecektir Elâ...

"Biz unutmak için, kaçmak için soyunanlardandık, kaçmak için. Oysa hatırlamak için soyunulur, hatırlamak için, yüzyıllardan beri unutulanları hatırlamak için, yeniden başlamaya gücü olmak için, seçim yapmak için, seçim yapabilecek açıklığa kavuşabilmek için. Hayır demek için, evet demek için, başkaldırmak için, yakıp yıkmak için, barış için soyunulur, soyunulur. Tante Rosa daha bir kez olsun bunlar için soyunmadı, bunlar için soyunulabildiğini düşünmedi, görmedi, bilmedi. Tante Rosa bütün kadınca bilmeyişlerin tek adıdır" demişti Sevgi Soysal Tante Rosa'nın sonlarında... *Henüz bir cevap bulamasa da,* Yürümek *romanının kahramanı Elâ, işte bu kadınca bilmeyişleri aşmak için soyunur. Sevgi'nin kadınlarının yürüyüşü,* Yenişehirde Bir Öğle Vakti'*nde ve* Şafak'*ta da devam edecektir...*

Şimdi yeniden başa dönelim ve "ne anlatıyor" sorusunu bir kez daha yanıtlamaya çalışalım. En genel özet; iki genç insanın -aynı zaman diliminde, ama ayrı mekânlarda- çocukluktan yetişkinliğe geçişleri ve rastlantıyla karşılaşmalarından doğan aşkları olabilirdi herhalde... Ancak bu özetin çok farklı niyetlerle yazılan romanları da işaret ettiğini biliyoruz. Mesela popüler aşk romanlarında çok yaygındır bu türden hikâyeler; sonuçta iyilerin mutluluğa kavuşmalarına bağlanan nice Kerime Nadir, Muazzez Tahsin romanları okumadık mı? Ya da gelenekler, ahlaki değerler üzerine kurulu Tanzimat romanında farklı mıdır bu akış? Türk romanındaki kadın-erkek ilişkilerini yönlendiren teamüller gereği, toplumun örf ve âdetlerine uygun düşmeyen "iffeti" nedeniyle sonda ilahi bir cezaya da çarptırılabilirdi Elâ... Sevgi Soysal ise bambaşka bir yere götürür

hikâyesini; bireylerin iç dünyasının derinliklerine, özgürlükleri sınırlayan zihniyet kafeslerine, cinsine/cinsiyetine/cinselliğine yabancılaşma haline, ve boyun eğmeyip yürümekte ısrarlı insanların düşünce dünyasına, yani hikâyesizliğe davet eder bizi yazar; yani hayatın ta kendisine!

Asıl mesele; nasıl anlatıyor?

Kadın ve erkek cinselliğinin önünü tıkayan zihniyetleri teşhir edişiyle önemlidir Yürümek. *Ancak romanın edebiyat açısından asıl değeri, Sevgi Soysal'ın biçimsel arayışlarında aranmalıdır...* Tante Rosa'*daki parçalanmış kurgusunu* Yürümek'*te de sürdüren Soysal, klasik roman geleneğinin uzağındaki bir konuma yerleşmiştir. A. Robbe Grillet'in ifadesiyle "klasik romanda yazar doğru bir dil, tatlı, renkli, coşkulu bir anlatım kullanmışsa övülür. Nasıl anlattığıysa bir araç, basit bir tercihtir sadece. Romanın özü, varoluş sebebi, içindeki şeyler hep anlatılan hikâyeye indirgenir... İyi anlatmak demek, yazılan şeyi insanların alıştığı -önceden kurulmuş- şemalara benzetmek, yani hayattan edindikleri genelgeçer düşüncelere uydurmak demektir"... Sevgi Soysal'ın yazdığı yıllarda edebiyatımızda rağbet gören anlatım tarzı tam da böyledir...*

1970'lere kadar genelde sanat ve edebiyata, özelde romana yansıyan aydınlanmacı, kalkınmacı ve sosyalist düşüncelerin odaklandığı kavram yoksulluktu. Dönem, çıplak gerçeklerin -romanlarla- yine çırılçıplak ortaya serildiği bir dönemdi. Böyle gerçekler de -gerçekten- boldu Türkiye'de. Pek çok yazar siyaseten yazdı romanlarını; romanlar toplumun kalkınması için -tıpkı elektrik gibi, su gibi, yol gibi, traktör ve okul gibi- birer araçtılar. Kişileri, çatışmaları ve çözümleri belirleyen yazarın dünya görüşü olduğunda, yaşamı ete kemiğe büründürecek insan yerine "koşulların betimlenmesinde araç" sayılan kişilerle yürütüldü roman. Elbette Sabahattin Ali, Orhan Kemal,

Sait Faik, Yaşar Kemal gibi önemli isimler de katılmıştı edebiyat dünyamıza, ne yazık ki bu büyük seferberlik çok sayıda büyük roman doğurmadı, ama kuzeyden esen "Toplumcu Gerçekçi" rüzgârların da etkisiyle bu türden hikâyeler tek bir anlatım tarzıyla bütünleşti ve fetişleştirildi.

Sosyalist veya muhalif hareketlerin siyasal alanda kitleselleştiği ve toplumda prestij kazandığı 60'ların ikinci yarısından başlayarak, gençlikle birlikte edebiyat ve en çok da edebiyat eleştirisi siyasallaştı. Siyasi düzeyin bilgisi sanatsal alana tahvil edilirken edebi alanı, dışarıdan gelen ve yazarlarla, yayıncılara "yol gösteren" yeni otoriteler istila etti. Siyasi kimlik taşıyan herkesin bir metni, yazarı, dergiyi değerlendirme, hatta yargılama dahası mahkûm etme hakkının olduğu bu gibi konjonktürlerde, edebi alanın diğer bileşenlerinin de giderek siyasallaştığını ve birbirleri üzerinde siyasallık ölçütlerine göre hegemonya oluşturduğunu söyleyebiliriz. Sevgi Soysal'ın Tante Rosa *ve* Yürümek *romanları da bir yandan kadın sorunlarını öne çıkarmaları, diğer yandan biçimsel özellikleri nedeniyle söz konusu eleştirilerden nasiplerini almışlardı. Elbette kötü bir niyet aramıyorum, o dönemin edebi değer yargılarının ürünüydü bu tespitler. Bugün daha farklı bakabiliyoruz edebiyata; belki de bu nedenle üsluptaki dağınıklığın nasıl bir düzene karşılık geldiğini, kadın meselesinin nasıl bir toplumsallığa, yabancı denilenin nasıl bir yerliliğe dönüştüğünü ve Sevgi Soysal'ın nasıl bir arayışın ardına düştüğünü görebiliyoruz.*

Tante Rosa, Yürümek, *ya da herhangi bir romanı değerlendirirken salt metin etrafında dolaşmak da mümkündür belki, ama bir yazar hakkında konuşurken onun niyetini göz ardı edemeyiz: Apaçık yekpare bir dünyası, tutacağı bir yolu, eğileceği bir kıblesi olan insanları anlatmak için uygundu geleneksel romanın dili ve biçimi. Oysa bu iki romanında Sevgi Soysal, büyük kentin küçük burjuva aydın kadınının kim-*

lik arayışım, yaşantının paramparçalaşan kabuğunu, zamanın çözemediği meseleleri yansıtmak istemiş, anlatım araçlarını -hikâyesini, kurgusunu, zamanını, kişilerini, bakış açısını, mekân/ eşya/doğa tasvirlerini- bu niyetine uygun düşecek biçimde seçmişti.

Olayları dışarıdan aktaran bir anlatıcı sesin bakış açısını kullanıyor yazar, ama üçüncü tekil şahsın kamerasına sabitlenmiyor; mesela karakterlerin bilincinde iç monologlarla gezdiriyor okuyucuyu. Berna Moran'ın Şafak çözümlemesinde belirttiği gibi, Sevgi Soysal'ın romanlarındaki anlatıcı ses tarafsız değildir; anlatıcı, belki de roman kişilerinden daha fazla yaşar naklettiği sorunların yükünü. Öyle ki, kurmaca kişiliklerin yanı sıra -bir kişilik yüklenmeyen- anlatıcı ses de okuru roman kişisinin iç yaşamına -bilinçaltına- dolaysızca gönderen iç monologlarla konuşur. Mesela kesik kesik, ama uzun cümlelerle tasvir edilen eski Ankara tasviriyle başlar roman. Sıra hikâye anlatım zamanındaki Ankara'ya geldiğinde, sanki anlattığı görüntülerin büyüsüne dalıp gitmiştir anlatıcı; sanki bir sayıklama halindedir... Görüntüler; "Bir bakıma çile dolduranların, en çok İstanbul'a giden yataklıyı sevenlerin" cümlesiyle tamamlanır. Ancak paragraf burada bitmez. Anlatıcının zihninde imgesel bir karşılığı olduğu anlaşılan bir başka yarım cümle daha okuruz: "Boş arsalar." Burada uyanıverir anlatıcı; Elâ ve Mehmet'in hikâyesi, hemen ardından gelen "Bazı çocukların topu vardı; yakantop oynanırdı" cümlesi ile başlayacaktır... Uzun mekân, eşya ve durum tasvirlerinde bu tarz zihin kaymalarını sıklıkla yineler Sevgi Soysal.

Tasvir; bir metni edebi yapan, yazarın hem dilini hem gözlem gücünü, görselliği yazınsala, yazınsalı görselliğe taşıma yeteneğini sergileyen ve o yazarın üslubunu belli eden başlıca anlatım aracıdır. Romantik, Naturalist, Gerçekçi, Gerçeküstücü ya da Toplumcu, niyeti ne olursa olsun, her yazar kişilerini, kişileri çevreleyen eşyaları, kişilerin düştükleri durumları

ve olayların cereyan ettiği mekânları kendine özgü bir üslupla tasvir edecektir... Bu tanım gereği, "aynı kentte, aynı zaman diliminde, benzer insan tipleriyle yazılan romanların birbirinin tekrarı olması gerekmez mi?" sorusu takılabilir aklınıza. Ama unutmayalım ki bir seçme ve eleme işlemidir roman sanatı. Her yazar başka bir mercekten bakar nesnelere; düşünceleri, inanışları, siyasi tercihleri, ideolojisi ve o nesneye ilişkin bilgisi gördüklerini etkiler. John Berger'in ifadesiyle "sözcüklerden önce gelen ve sözcüklerle tam anlatılamayan görme, uyarıcılara karşı mekanik bir tepkide bulunup bulunmama sorunu değildir. Yalnızca baktığımız şeyleri görürüz. Bakmak bir seçme edimidir. Bu pratiğin bir sonucu olarak gördüğümüz nesne -her zaman elimizle dokunabileceğimiz bir nesne olmasa da- ulaşabileceğimiz bir alana taşınır". Üstelik tek bir nesneye değil, nesnelerin birbiriyle ve bizimle olan ilişkilerine bakarız biz. Sevgi Soysal'ın Ankara'ya, Tirebolu'ya, bir üniversite kantinine, bir balayı suitine ya da Elâ ve Memet'in evlerine bakarken görüp seçtikleri, onun hayata bakışından süzülüp gelen, hayata karşı tavrını sergileyen karelerdir. Merceğine yansımayanlar, yansıyanlar üzerinden görülmeli, söyledikleri kadar söylemedikleri de dikkate alınmalıdır.

Yeni bir gerçekçilik, yeni bir sinema, yeni bir roman

Yürümek üzerine buraya kadar yaptığım değerlendirmeler, Sevgi Soysal'ın niyeti ya da romanın hikâyesi, kişileri, üslubu ve diğer edebi özellikleri hakkında bir fikir vermiştir belki, ama birşeyler hâlâ eksik; Sevgi'nin tarihsel, toplumsal, siyasal koordinatları bir başlangıç noktasına göre tarif edilmedi henüz. Bu başlangıç noktası yalnızca edebi alanın içinden çekip çıkarılamaz. Çünkü, bütün kültürel oluşumlar gibi, edebiyat ve sanat ürünleri de yalnızca edebi ve sanatsal alanlar içinde filizlenmezler. Başlangıç noktası, bütün dünyada esen '68 rüzgârın-

da aranmalıdır ve tarihin yeni yaşam tarzları, yeni insan tipleri doğuran dönüm noktalarından biri olan '68 ruhundan söz edeceksek eğer, giyim kuşam tarzından eğitime, müzikten edebiyata, cinsellikten siyasete kadar hayatın her alanına yönelen bir değişim talebinden, bir özgürlük mücadelesinden ve bir isyan duygusundan yola çıkacağız demektir. Sevgi Soysal, edebiyata işte o ruhu taşımıştır.

Kuşkusuz 1960 sonrasının o ateşli, devrimci atmosferini solumuş, sosyalizme bağlanmıştı Sevgi Soysal. Ancak edebiyat ve devrim ilişkisini sloganlaştırmamış, romanlarını fikirlerini taşıyan gövdeler olarak düşünmemişti; geleneksel yapı ve kurumların tümünü hedefleyen değişim edebiyata da yansımalıydı. Şöyle ifade etmişti arayışını; "önceki kuşağın yazdıklarına, özlerinden çok biçimlerinin cılızlığı açısından karşı çıkmak istedik... Biçimlerin tekdüzeliği, anlatımlarında sadelik adına katlandıkları sığlık, bütün gerçeklik çabalarına karşılık, yaşamayan birörnek kişiler yaratmaya götürüyordu kendilerini. Kişiyi yeniden ele alıp yeni baştan yaratmak gerekiyordu bu durumda"... Ve o, gerçeği bütün yüzleriyle ortaya çıkarmak için "yeni gerçekçilik" adını verdiği bir yöntemin ardına düşecek, aradığı dinamikleri sinemada bulacaktı.

Bağımsız sinemanın kitleleri sarstığı yıllardı. İtalya'da "Yeni Gerçekçilik", İngiltere'de "Özgür Sinema", Fransa'da "Yeni Dalga" akımları film setlerinden, salonlardan çıkıyor, fabrikalara, kentlerin yoksul mahallelerine, sıradan insanların sıradan, renksiz, bunaltıcı ve hüzünlü hayatlarına çevirdikleri kameralarıyla sinemasal gerçek ile yaşamsal gerçek arasındaki sınır çizgisini çok değişik noktalarda yeniden yeniden çiziyor, politikleşmiş muhalif estetik bir tavrın manifestosunu haykırıyorlardı. Sadece bu üç ülke aydınıyla sınırlı kalmadı sinemada başlayan isyan; '68 baharı yaklaşırken dünyanın her köşesinden yükseldi aydın, yazar ve sanatçıların muhalif sesleri. Mesela Polonya ve Macar sineması gibi Çek sinema-

sında da genç kuşak yönetmenler, geleneksel kahramandan, geleneksel dramdan kaçıyor, 'mesajlardan' kaçıyor, tarihsel bağlantılardan kaçıyor, filmlerinde olağan insanların gündelik yaşantılarından kısa anları öne çıkarıyorlardı. Aslında bu gerçekçi 'röportajlar' sürekli ve bilinçli bir polemiğin, bir karşı koymanın örnekleriydi. Başlıca konu, gündelik yaşamın insanı boğan renksizliğiydi.

1960'larda, Brezilya'da ticari sinemaya karşı "Yeni Sinema" gelişmeye başladı. Aynı yıllarda Yeni Amerikan Sinema Topluluğu'nun manifestosunda "cilalı ve sahte filmler yerine kaba ama canlı filmleri yeğledikleri" yazıyordu. Bu akımlar ile Sevgi Soysal'ın "Yeni Roman" anlayışını özetleyen şu ifade çakışıyor: "Gerçeği bütün yüzleriyle ortaya çıkarmak için 'yeni gerçekçilik' diyebileceğimiz bir yöntemle yazınımıza özgün bir atılım kazandırılabilirdi. Önce biçimden işe başlanmalıydı. Betimlemeler, görüntüler ve çeşitli anlatım olanaklarıyla kişinin önce kendi kendisiyle, sonra da etrafındaki eşyayla, insanlarla ve toplumla olan ilintileri, psikolojik yönüyle de, giderek bilinçüstünün karmaşıklığı içinde belirlenmeliydi. Kişisi ya da kişileri böylesine bir tutumla belirlenmiş herhangi bir olayda gerçeğin daha bütünsel bir biçimde ortaya konacağı apaçıktı". Ve bu çakışma hiç de rastlantı değil, Sevgi'nin "Yeni Romanı"yla "Yeni Sinema", içerikleri kadar kurgu teknikleriyle de benzeşirler. Yeni bir gerçekçilikle, yeni bir sinemayla, yeni bir romanla yeni bir insana, yeni bir hayata açılmak istemişti Sevgi Soysal ve kuşağı...

68'den bugünlere uzanan bir tarihi hatırlamak; kendimiz, bir yakınımız ya da tanıdığımız, sevdiğimiz veya hiç hoşlanmadığımız insanlarla, yani bildik hayatlarla yüzleşmek anlamına gelir. Hafızalarımızda canlılıklarını koruyan böyle yakın tarihsel dönemlere ilişkin bahisler açıldığında, eleştiri yalnızca edebi/estetik alanla sınırlı kalmaz, metnin içinde yer alan olaylar, insanlar ve siyasi ilişkiler de tartışmaya/beğeni-

ye/yargıya konu edilir. Zaman zaman seslerin alçalıp yükselmesi, coşması ya da titremesi işte bu bildikliklerden, yaşanmışlıklardan ve yan tutmalardandır. Nesnesine duyduğu yakınlığı saklamayan ve nesnellik iddiası hiç taşımayan bu yazıdan siz nasıl bir ses duyacaksınız bilmiyorum; Sevgi Soysal'ı mı, Yürümek *romanını mı yoksa kendimi ve kendi kuşağımı mı anlattım emin değilim. Çünkü yazmak bir hesaplaşma, bir iç yolculuktur aynı zamanda. Öyleyse itiraf edebilirim; ben, Sevgi'li yılları çok özledim...*

TC
ANKARA
Basın Toplu Asliye Ceza Mahkemesi

Esas No. : 1971/122
Karar No. : 1974/19
C.S. Basın Es. No. : 1971/217

K A R A R

Başkan : Lütfi Erdemir 8782
Hâkim : Alâeddin Ergün 10261
Hâkim : Mustafa Zorkun 10202
C.S.Y. : Cemal Karakılıç
Kâtip : Kâzım Arslan 10587

DAVACI : K.H.

SANIK : Mithat kızı 1936 D.lu. SEVGİ SABUNCU (SOYSAL) İst. Beşiktaş - Sinanpaşa Atikali Mah. 8. hanesinde nüfusa kayıtlı.

VEKİLLERİ : Ankara Barosu avukatlarından, 1- Uğur Alacakaptan, 2- Çetin Güner.

SUÇ : TCK'nun 426-427'inci maddelerine muhalefet.

SUÇ TARİHİ : 22 Aralık 1970.

Müstehcen neşriyat suçundan sanık yukarıda kimliği yazılı Sevgi Sabuncu (Soysal) hakkında açılan kamu davası üzerine, Ankara Basın Toplu Asliye Ceza Mahkemesinde usulüne uygun olarak yapılmakta olan açık duruşma sırasında af sebebiyle dosya incelendi, suç tarihi ve niteliği itibariyle af kanununun şumulüne girmiş bulunduğunun anlaşılması üzerine, duruşmaya son verildi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ: Sanık hakkındaki amme davasının son çıkan 1803 sayılı af kanunu kaspamına girdiği cihetle, tarihi ve mahiyeti göz önüne alınarak TCK'nun 97'nci maddesi gereğince ORTADAN KALDIRILMASINA, emanette mevcut olan ve bilirkişilerce müstehcen olmadığı raporla tevsik edilen ve sanıktan müsadere edilmiş bulunan suç konusu kitapların sanığa iadesine, kanun yolları açık olmak üzere, C. Savcısı Kâzım Arslan huzuriyle sanığın ve vekillerinden A. Uğur Alacakaptan'ın yüzlerine karşı, talebe uygun olarak, oybirliğiyle 22/5/1974 tarihinde verilen karar açıkça okunup, alenen ve usulen tefhim kılındı. 22/5/1974.

Başkan 8782 Hâkim 10261 Hâkim 10202 Kâtip

Aslının aynı olup, 29/5/1974 tarihinde kesinleşmiştir. 11/6/1974.

Y. Başkâtip

Dosya No. 973/67

İstanbul Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi Reisliğine

Ankara Basın davalarına bakan Toplu Asliye Ceza Mahkemesinin 1971/122 sayılı ve 5.7.1973 tarihli talimatına atfen müstehcen neşriyat suçundan sanık Sevgi Soysal tarafından kaleme alınan Yürümek adlı kitabın incelenmesi ve bahse konu kitapta 426. maddede yazılı müstehcen mahiyet bulunup bulunmadığı hususunda bilirkişi sıfatıyla mütalaamızın tespiti istenildiğinden gerekli incelemeler yapıldı.

17.6.1971 tarihli iddianamede sanık tarafından kaleme alınan kitabın 89. sayfasında başlayıp 91. sayfasında sona eren kısımda geçen ve kitabın kişilerinden birisi tarafından anlatılan eşekle cinsi temas sahnesi ele alınmak suretiyle bu kısım TCK 427. maddeye aykırı nitelikte bulunduğu beyan edilmiş ve sanığın 426. ve 427. maddeler gereğince cezalandırılması istenilmiştir.

Böylece heyetimize tetkiki için sunulan kitapta yer alan bu kısmın TCK'nun 426. maddeyi ihlal eder şekilde müstehcen olup olmadığını tespit görevi verilmiş bulunulmaktadır.

Kitabın bu kısmında bir toplantıda bulunan kişilerden birisi bir nevi güldürücü hikâye olarak eşekle nasıl cinsi münasebette bulunduğunu tafsilatıyla anlatmaktadır.

İncelenen kitabın tümüyle bir edebi eser niteliğinde bulunduğu hususunda şüphe yoktur. Eserin gerek konusu gerek yazış tarzı değindiği meseleler yönünden edebi değeri haiz olduğunu tespit etmek gerekir. Yazarının kendisine göre bir tür ve üslubu olduğu ve bu üslubun toplumda yer alan bazı grupların hoşuna gitmeyeceği de açıktır. Yazar kişiliği belirtmek için ona 89 ve 91. sayfalarda yer

alan hikâyeyi anlattırmaktadır. Bu nevi kişiler arasında dost sohbetlerinde, içki âlemlerinde anlatılması da mümkündür. Bu sebeple belirli kesimlere dahil kişilikleri tebarüz ettirmek amacını güden böyle bir eserde sözü geçen hikâyeye yer verilmesi fonksiyonel nitelikte sayılabilir.

Her halde müstehcenlik ölçüsü bakımından mütalaa edildiğinde 89-91. sayfalarda yer alan ve mahiyeten toplumumuzun genel olarak nezahet duygularına aykırı nitelikte bulunan bu kısmın müstehcen telakkisine hukuken imkân bulunmadığını söylemek gerekir.

Malum olduğu üzere müstehcenliğin en başta gelen şartına göre yazılan veya resmedilen şeyin şehveti tahrik edici nitelikte bulunması ve bu bakımdan topluma müşterek ar ve haya duygularını incitecek nitelikte olması lazımdır. Bir eşekle cinsi münasebette bulunurken ne gibi şeyler yapılması gerektiğini, bu hususdaki tekniği gösteren bir yazı ise şüphesiz toplumdaki insanların şehvet duygularını tahrik eylemez. Bir eylemin 426. maddeyi ihlal eder telakki edilmesi için sadece nezahete aykırı olması yeterli değildir. Ayrıca, yukarıda belirtildiği gibi, şehvet duygularını tahrik edici nitelik taşıması ve bu maksatla kaleme alınmış bulunması da lazımdır. Bu maksadın varlığı ise eylemin icrası tarzından anlaşılır. Tümüyle edebi bir eserde yer alan böylece nezahate aykırı bir kısmın, bir iki sayfanın o eseri, halkın cinsi tecessüslerini uyandırarak, cezbederek sattırmak için kitaba ithal edilmiş bulunduğu söylenemez. Müstehcenliğin esas unsurlarından birisi ise, hareketin sürümü sağlamak maksadıyla yapılmış olmasıdır.

Yukarıda verilen izahattan anlaşılacağı üzere inceleme konusu eserde geçen belirli kısmın TCK 426. ve 427. maddeleri ihlal eder şekilde müstehcen nitelik taşımadığı hususunda mütalaayı ihtiva eden işbu rapor saygıyla sunulur.

Bilirkişi
Ord. Prof. S. Dönmezer

Bilirkişi
Prof. C. Tanyol

Bilirkişi
Ö.Ü.M. Aslıer

Yürümek

Samanpazarı eşrafı, esnaf, demirci ve bakırcı tayfası, züccaciyeciler, tuhafiyeciler, "envai çeşit" yağ, zeytin, pastırma, peynir, un, şeker, pirinç, tarhana, leblebi, sakız, çiroz, galeta satan bakkallar. Toptancılar, perakendeciler. Bu dükkânları babadan oğula devredenler. Terziler, yorgancılar. Tefeciler. Güneydoğu'dan getirttikleri ipeklileri, dokumaları, metre metre pazenleri, amerikan bezlerini, basmaları, tezgâhın üstüne tok tok seslerle yayanlar. Altın bilezik, mavi taşlı yüzük, yıldız biçimi telkâri altın küpeler yapan kuyumcular. Beşibirlikler. Çankaya, Kavaklıdere, Etlik, Keçiören tepelerinde yazlık bağları olanlar. Bağbozumunda ev kadınlarının yaptıkları şarapları toprak testilerde sıra sıra kilere dizenler. Eşeklere yatak yorgan, mutfak eşyası, un, pirinç, şeker yükleyip bağ evlerine yazlığa çıkanlar. Kışın büyük tahta kapıların, kara demir parmaklıkları taktaklanarak açılan tahta kapıların ardında ansızın sevindiriveren avlularıyla gizli evler, gizli ev içleri. Dar, arnavut kaldırımlı, çamurlu sokaklardan gizli yanan sobalar. Sokaktan ayrı kızaran kestaneler, giren çıkan ev halkı için demlenen çaylar. Sofalar, du-

var saatleri, idare lambaları, çocukların saklambaç oyunları için düşünülmüş yerli dolaplar, merdiven altları, yüklükler. "Mazbut" insanlar; dut ağaçlarının, kiraz, vişne, kayısı ağaçlarının, kavakların gölgesinde dinlenen. Gölgede çay içilen, dolma sarılan, erişte kesilen, salça ekşitilen, pestil kurutulan bahçelerde. İkindi namazları, iftar sofraları, tek bir kadeh rakı bazen, camiler, hocalar, cuma namazları, bayram namazları, ramazanlar. Bir daha olmayacak, bir daha asla... Şimdi nerede o eski Çankaya, Kavaklıdere bağları? Samanpazarı eşrafı, eski Ankaralılar, bağlarını, o kutsal çocukluk anılarına boş vererek parselleyip parselleyip sattılar. Kim bilir nice eşekli, bağ evli, yer yataklı, yerli dolaplı çocukluk, Amerikalı ve başka yabancı kiracılarla iç içe yaşayan apartman hayatında unutuldu çoktan. Şimdi şunun bunun, işini uyduramamışların semti Samapazarı'na kim bakar? İşte bu asla geri gelmeyecek eskiyle "To let"li yeni zaman arasında; kasıntılı, bir bildiği olan, vatan millet demeyi bilen, "birimiz hepimiz için"ci, Yerli Malları Haftasını kutlayan Ankara'da, Samanpazarı'yla, Çankaya arasındaki batak, sevimsiz, sivrisinekli bozkırda asfaltlarla, beton yapılar, bahçeli tek katlı, iki katlı evlerle "Yenişehir" gelişti. Yenişehir: "City of Magic!" Amansız yaz sıcağında eriyen asfaltları serinletecek akasya, kestane ağaçları büyüdü. Heykeller, parklar, mağazalar, hiç işleri bitmeyen, hiç yorulmayan yapı işçileri.

İşte, bir eskiyle kaçınılmaz bir sonra arasındaki, dünle beklenmedik bir çabuklukta gelen bugün arasındaki Yenişehir. Akşamüstleri, "ülkücü" bir devlette görevli olmanın o zamanlardaki özel tavrıyla evlerine dönen memurların mahallesi. Kiralık evde oturma lüksünü sürdürebilenlerin (o zamanlar bir lükstü bu, eski Ankaralıların kendi evleri vardı; başka, daha büyük ve güzel kentlerden Ankara'ya "vatan görevi" için gelenler kirada otururlardı -bu katlanmanın geçiciliğini pekiştirmek için belki), manav ve bak-

kaldan veresiye alışveriş edenlerin, yaz geceleri bir balkona ya da fıskiyesi pinpon topu zıplatan bir bahçe havuzunun yanma kurulmuş rakı sofrasında sabahlara dek söyleyecek önemli şeyleri olan, bir gün hem kendilerine, hem de görevlerine duydukları inancı yitireceklerini hiç sanmayanların mahallesi. Sonra generallerin, subayların, henüz önemleri pek anlaşılmamış mühendislerin, mimarların, doktorların, öğretmenlerin, yerden bitme profesörlerin. Bir bakıma çile dolduranların, en çok İstanbul'a giden yataklıyı sevenlerin. Boş arsalar.

Bazı çocukların topu vardı; yakantop oynanırdı. Kurtarmaca oynanırdı. Bu çocuklar, olsa olsa, "istop" oyununda İngiltere'yi ya da Almanya'yı seçmekle ayrılırlardı. Birbirlerinden çok daha zengin, çok daha yoksul çocukların nasıl birlikte oynadıklarını, hatta oynayıp oynamadıklarını bilmezlerdi. Çocuktan sayılmayan evlatlıklar unutulursa. Evler iki katlı, tek katlıydı. Kalorifer daha yayılmamıştı. Kapıcılar da, kapıcı çocukları da. Benzer evler, benzer ev eşyaları, benzer bayramlıklar, benzer harçlıklarla oynayan çocuklar. Sadece bisiklet, paten ya da futbol topunu kıskanan. O zaman Altındağ yok muydu? Köylüler, Çingene çocukları görülmezdi pek. Ankara'ya göç başlamamıştı. Hükümet vardı Ankara'da. Ankara'da köylülerin bulvardan geçmeleri yasaktı.

Erol, üç numara tıraşlı kafasını kaşıdı: Sidikli Erol. Birinci sınıfta, okuma dersinde altına kaçırdığından bu yana kendisine yakıştırılan adıyla Sidikli Erol, kafasını kaşıyınca birşeylerin değişeceğine inananlardandı. Elâ kaleminin ucunu mürekkebe batırıp büyük bir dikkatle yazı defterine, el yazısıyla "Bahar Geldi" yazdı. Mürekkep şişesini, Erol koluyla çarpıp devirmesin diye, sağa aldı. Erol'un solunda oturan Şişko Aysel önlük cebindeki leblebileri çaktırmadan attı ağzına, hemen hemen çiğnemeden hızla yuttu. Erol "Bahar

Geldi"sini bitirdi. Yine kaşıdı başını. Aysel'in koluna çarptı. Aysel'in "Bahar"ının üstünde kocaman mürekkep lekesi yayıldı. Aysel Erol'un kafasına vurdu:

– Eşşek sen de.

Erol çabuk cevap bulanlardan değildi. Yine kaşıdı kafasını. Oturduğu yerde, bir süre, bir ileri bir geri sallandı. Aysel'in vurduğu yeri ovuşturdu. Zilin çalmasına yakın Elâ'ya dönüp, Aysel'e duyurarak,

– Canımın içi!

Sonra, Aysel'e dönüp,

– Sen de komşunun piçi! dedi.

Ansızın yaşlar boşandı Aysel'den. Sonra öğretmene Aysel, gözyaşları arasında,

– Bu Erol var ya öğretmenim, çok terbiyesiz!

– Ne yaptı?

– Utanırım, söylemem.

– Söyle, söyle...

– Affedersiniz öğretmenim. Bana dedi ki, komşunun piçi, dedi, Elâ'ya da affedersiniz, canımın içi, dedi.

Öğretmen Erol'u cezaya kaldırdı. Olayı biraz başını kaşıyarak geçiştirdi Erol. Ama ya Elâ? Bütün bir yıl, koca sınıf, Elâ'nın ardından, "Sidikli Erol'un canının içi" diye alay etti. Elâ, canın içi olmanın, komşunun piçi olmaktan niçin bunca önemli, alay edilesi bir şey olduğunu anlayamadı bir türlü. İlerde, büyüyünce, "komşunun piçini" takmayan bir toplumda yaşadığını anladı. Anladı ya, "canım" sözü hep "piç" sözünü getirdi aklına. Ona "canım" dendiğinde "piçleri" düşündü arasıra.

Kurak bozkır, kışın karı, buzu, soğuğuyla donmuş topraklarına baharın ilk yağmurlarını, sıcak yağmurları emdi. Toprak bir kışlık katılığın ardından büyük bir yavaşlıkla, isteyen bir yavaşlıkla yumuşadı, ısındı, kabardı. Yumuşayan,

rahatlayan toprak taneleri tıkadıkları köstebek ve tarla faresi deliklerini ısman güneş ışığına açtılar; güneş, toprağın derinine sokuldu, ısıttı, yeniledi; toprak hızlanan tadın hemen ardından gelen, mutlaka gelen bir rahatlama ve boşalmayla canlandı, çiçeklendi, dirildi, unuttuğu canı içinde oluşturdu yeniden. Bu gerçek oluşumun, ısınmanın, tadın ardından gelmesi gereken doğuma hazırlandı; bekledi sancısını, onun için güçlendi.

Karadeniz, adam boyu dalgalarla erişti Tirebolu'ya. Eskiden, çok eskiden bir gölmüş Karadeniz. İçinde alabalıklar var mıymış? Böyle adam boyu, ev boyu, Karadenizli'ye sorarsanız apartman boyu dalgaları yokmuş o zamanlar. Tatlıymış suyu; belki sazları, miskin ördekleriyle. Sonra, kocaman, koskocaman bir deprem gelmiş. Gölün çevresindeki haşin dağlar sarsılmış. Görkemli kayalar o duru göle yuvarlana yuvarlana açılmış İstanbul ve Çanakkale boğazları: Hani o Ege'nin, Marmara'nın, çocukken "Romalılar'm ya da Türkler'in gölü" diye, ama hep göl diye bellediğimiz Akdeniz'in tuzlu, köpekbalıklı, yakamozlu, trançalı suları karışmış o duru göle. Tuza alışkın olmayan sazlar kurumuş, kara gölün bütün balıkları, tatlısu balıkları zehirlenmişler; bir ölüm başlamış kara gölde, duru sular ölümü gölün ta ortasına sürmüşler, boğazlardan koşturan dalgaların itici gücüyle. Ölüm üst üste yığılmış gölün dibine, ortadaki en derin çukura. Ölüler kokuşmuş, zehirli gazlar, ölümcül gazlar, bitmek bilmeyen baloncuklarla su yüzüne çıkar olmuş; ta o zamanlardan beri, ölüm gazları su yüzüne çıktıkça patlarmış sular. Karadeniz'in ortasından kıyılara, kasabalarda yaşayan insanlara doğru, dev dalgalarla koşarmış o eski ölüm. Karadeniz ölümü bilen bir miskinliktedir. Her gün kayalara vuran ölümle kasaba miskinliği çatışır. Başka miskinliklerden, bir ölüm tanışlığıyla ayrılan bir miskinliktir bu.

O sabah, bir gün öncesinin ölümünü unutmuş bir Tirebolu'da, yeni bir miskinlik vardı. Sıcak hava, durgun deniz. Bütün balıkçılar denizde. Kadınlar; kadınlar serin köşelerde, gizlide. Kasabanın miskinliğinde ya da canlılığında yoktur payları. Bir evin bütün tahtaları arasında yedi canlı tahtakuruları yaşasalar da, cirit atsalar da, en çılgın yaşamı sürdürseler de o evin canlı bir ev olduğunu kim söyleyebilir? Tirebolu kadınları da, Tirebolu'nun tahtaları arasında, karınca yuvalarının diplerinde, örümcek ağları arasında gizli, ev içi canlılıklarını sürdürüyorlar; kabul günlerinde, şube reisinin karısından malmüdürününkine sıraya diziliyorlardı elbet, döşeme tahtaları arasında. Beş ev, on ev, ya da elli evdi Tirebolu. Elli memur, on esnaf, birkaç tarla mısır koçanı, birkaç tarla köylü, çok hamsi, belediye lokantası, belediye bahçesi, belediye sineması, belediye helasıydı. Bir de denizi gören; denizin ortasındaki ölümü gören ağaçsız bahçesiyle ilkokul.

Kurumuş akasya dalıyla, Dumlupmar İlkokulu'nun denizi gören toprak bahçesinde, Memet, toprağa bir dikdörtgen çizdi. Tek gözünü kısarak, bir yerdeki dikdörtgene, bir öğretmenin "Et kafa Rıfat"a baktı:

– İşte genelev böyle bir yer!

Rıfat'ın gözleri, şişik kapaklarının ağırlığıyla bir kapandı, bir açıldı:

– Kapısı nerde len?

Akasya dalı çizginin bir yerinde durdu.

– Nerede olacak alık, burada işte!

Memet dudaklarını dişledi. Tirebolu köprüsünün müteahhitliğini yapan babası Mühendis Necip Bey'in plan incelerken takındığı bütün tavırları takındı. Yerdeki çizgilere uzaklaşıp yakınlaşarak, arada kafasını kaşıyarak:

– Burası kapısı, burada koridor, burada odalar; hepsinde geniş bir karyola, dolap, sandık (anasıyla babasının yatak

odasında ne varsa saydı hepsini), şurada bir iskemlede yaşlı bir kadın oturuyor. Yanında bir masa, masanın üstünde lekeli bir örtü, bir tabak, tabağın içinde on kuruşluklar (şimdi de Tirebolu'nun en yeni, en lüks yapılarından belediye helasını anlatıyordu).

– Deme, genelev on kuruş mu?

Bir yanlışlık yaptığını, genelev uzmanlığıyla bağdaşmayacak bir yanlışlık yaptığını hemen çaktı Memet:

– Bazıları bozuk veriyor. Kapıcılar, odacılar falan. Hep geneleve gider onlar (Komşu kaymakamınki oraya buraya koşturduğu kocasının odacısı ne zaman gecikse, "eşşoğlu eşşek geneleve gitmiştir, başka nereye gider o dağ ayısı" derdi anasına).

– Nerden biliyorsun?

– Biz Ankara'da mühendisken gazetede okumuştu babam.

Albayınki kabul günlerinde hep "biz Erzurum'da yüzbaşıyken, Çanakkale'de binbaşıyken" diye konuştuğundan Memet bir mesleğin bütün aileye ait olduğunu sanıyordu.

– Peki kaç para gerek geneleve girmek için?

– On lira.

Bir ıslık çaldı Rıfat.

– Onca parayı nerde buldun len?

Zil çaldı. Memet ayağa fırladı. Okula koştu. Koşmaya başlamadan önce ama, ayağını Rıfat'ınkinin önüne koydu, uykusundan silkinip koşmaya yeltenen Rıfat yuvarlandı çelmeyle. Yüzükoyun kapaklandı, genelev planının üstüne. Burnundan boşalan kan, Memet'in çizdiği, Memet'in elle tutulur gibi anlattığı, Memet'in var kıldığı karyolalara doğru aktı.

Tükenen son kırıntıların hiçbir anlamı kalmamıştı karıncalara. Baharı o karanlık toprak diplerinde nasıl sezdilerse,

bini, binlercesi bozkırın yüzüne çıktı. Kendileri için çok büyük engelleri aştılar, kaynayan, durallık tanımayan bir yüzeyde ilerlediler, ilerlediler. Her adımları bir şeyi değiştirdi. Görünmeyen bir şeyi. Ufak, ama bitmeyen değişim, karınca adımlarıyla da olsa ilerledi. Görmeyenleri, göremeyenleri şaşırttı bir gün.

Yenişehir, Selanik Caddesi 68'e bir apartman yapıldı, tek katlı, iki katlı evlerin yanma. İlk kaloriferli apartman. Sonra ikinci, üçüncü, kalorifer kazanları ve kapıcılar. Kapıcılar çevre köylerden çoktan denkledikleri yorganlarıyla geldiler. Karıları bulgurlarını, tarhanalarını, doğmuş ve doğacak çocuklarını nicedir bir sılaya hazırlamışlardı. Yenişehir'e en yakın sırtlara, Büyükesat sırtlarına, Deliller Tepesi'ne gecekondular kuruldu. Gaz tenekelerine dikildi çiçekler. Yenişehir'de yeni çocuklar, kışın ayaklarına mes giyen, kanun zoruyla. On yaşından sonra ilkokula başlatılan çocuklar, yeni sözcüklerle, el kol hareketleriyle. On yaşında ilkokula başlayıp on beş yaşında ilkokuldan ayrıldılar. Yenişehir Mimar Kemal Okulu'nda, her sabah, dersten önce bit arama fasılları başladı. Öğretmen, elinde iki kalem, hep aynı çocukların başlarını karıştırdı, hep aynı çocuklar sıfır numara tıraş olmaya gönderildi. Ayıklandı bitler; sınıfın yaşça büyük, akılca küçük çocukları ayıklandı. Ayıklananlar arka sıralara oturdular. Önde oturan çocukların anaları daha sık gelmeye başladılar okula; geldi analar gitti analar, önde oturan çocukların kazınmadı kafaları. Bazı bazı, öğleden sonraları ve hafta sonları öğretmenin evine gidip temizlik yapan çocuklar. Pazardan öğretmene alışveriş eden çocuklar, fileleri yüklenen, yüklenen, ama öğrenemeden ilkokul üçüncü sınıftan ayrılan çocuklar. Arkadaşlık edilmemesi gereken, kötü söz öğreten, oyun bilmeyen çocuklar ayıklandı. Aile çocuğu kimdir kim değildir, açıkça ayıklandı Yenişehir'de.

Elâ, Şükran, Gönül, Esin bahçe duvarının üstünde yan yana oturuyorlardı. Şükran aralarında en gelişmişleri, serpilmişleri, besbelli bu. Ona değişik giysiler dikiliyor artık; oturması başkalaştı; açıldı mı etekleri, kapatıyor hemen. Ötekiler de etekleri açıldı mı, Şükran'ın sözüyle örtüyorlar artık. Yanakları kızarıyor, sık sık aynı şarkıyı söylüyor Şükran. Dudaklarını yalıyor durmadan, parmaklarını tükürükleyip kirpiklerine sürüyor; iki parmağıyla inceltiyor kaşlarını, tükürükle ince bir çizgiye yapıştırıyor onları; on dakikada bir eve gidip saçlarını tarıyor, oyunların çoğuna katılmıyor; koşmuyor, kemerini sıkıyor, soluğu kesilene dek. Elâ'nın her sözünü, her davranışını kınıyor. Ayıp, Elâ ne yaparsa yapsın, çok ayıp. Şükran'da birşeylerin değiştiği belli. Ataçlar, Gürbüzler, Atillâlar istopta hep onu vurmaya çalışıyorlar. Şükran oynarsa tabii. Şükran oyunu bıraktı mı hepsi bırakıveriyor. Şükran oynarsa oyun var, oynamazsa oyun yok. Elâ çok bozuluyor buna. Elâ hep oynamak istiyor. Yakantop bitince voleybol, o bitince kurtarmaca, saklambaç, sek sek, ne olursa olsun oynamak. Şükran'ın değişimiyle bu oyunlar da değişti, duruldu, oyun düzeni yıkıldı ansızın. Eski güzelim, eski sürekli oyunlar Şükran'ın değişimiyle büyüyen bir duvarın ardında kaldı. Elâ nasıl da kızıyor Şükran'a. Mızmızın biri o. Sık sık yemek yemiyor evinde. Alınıyor, küsüyor ve en kötüsü, bir oyunu bile sonuna getirmeden "oynamam" diye bırakıveriyor. Oynamam. Şükran oynamaz. Sokağın en son, en amansız kanunu. Şükran oynamadı mı bütün oğlanlar da oynamaz. Sokağın oyun düzeni Şükran'm iki dudağı arasında. "Ben oynamam." Oyunlar birikiyor, birikiyor, ha patladı, ha patlayacak, patlamıyor, duruyor saatler, olması gerekenler olmuyor. Ataç da oynamıyor, Gürbüz de oynamıyor, Atillâ da oynamıyor; ne Atillâ oynuyor, ne Gürbüz, ne de Ataç. Elâ sevmez Şükran'ı. Ölse Şükran, birikenler çağılsa, çağılsa.

Elâ, Şükran, Gönül, Esin oturuyorlardı, yan yana oturuyorlardı duvarın üstünde. Yine oynamadan. Yine fısıldaşılıyor. Gönül'le Esin kızmıyorlar Şükran'a, çünkü Şükran onlarla fısıldaşıyor. Elâ fısltıların dışında, oyunsuz. Gürbüz'le Ataç karşı kaldırımda. Onlar da fısıldaşıyor. Kzgınlar. Elâ bir an sandı ki, Şükran'ın oyunu bırakmasına kızmışlar. Gönül, arada bir karşı kaldırıma gidip geliyor, bir Şükran'a, bir Ataç'a birşeyler fıslayıp duruyor. Elâ'nm umutları suya düştü. Gönül oyun için böyle çabalamaz. Şükran kahkaha atıyor, saçlarını arkaya atarak, Hedy Lamar gibi (öyle gülüyormuş Hedy Lamar). Elâ katılir gibi gülerdi oynarken, şimdi de öyle katılır gibi gülünce, ayıplıyor Şükran. Ağlamak istiyor Elâ. Ataç parmaklarına bir musluk halkası geçirmiş. Cüneyt'le Atillâ da bahçe musluğunun halkasını sökmeye çabalıyorlar. Bir süre sonra, her şey dururken, hiç oynanmazken Elâ baktı, hepsinin musluk halkalarını parmaklarına geçirdiklerini gördü. Bunun anlamını biliyor Elâ. Musluk halkalarının niçin parmaklara geçirildiğini. Bütün mahalle musluk halkalarının ne işe yarayabileceğini Deliller Tepesi'ndeki oğlanlardan öğrendi. Deliller Tepesine kavgaya gidip dayak yiyerek dönen Yenişehir çocukları, niçin yenildiklerini anlattılar çünkü. Tepedeki oğlanların parmaklarına musluk halkası geçirip dövüştüklerini. Şimdi anlatılanlar gerçek olacak, musluk halkalı bir dövüş olacak. Anladı Elâ. Demek ki kavga var. Demek ki birikenler patlayacak. Ama kavgadan Şükran'a ne? O Deliller Tepesi'nin çocuklarıyla edilen kavgalarla ilgilenmedi ki hiç? Musluk halkası numarasını çaktıktan sonra, tepeye gidip nice zafer öyküsüyle dönen Gürbüzler, Ataçlar onları dinlemediği için Şükran'a nasıl küsmüşlerdi. Şimdi Gürbüz, Ataç, Atillâ, Cüneyt hep birlikte bir kavgaya hazırlanıyorlar: Şükran'ın da ilgilendiği bir kavgaya. Elâ, Şükran'ın ilgilendiği bu kavgaya karşı durdu içinden. "Kiminle dövüşecekler?" diye sor-

du Esin'e. Karşılık alamadı. Şükran dudaklarını ıslatıp baktı Elâ'ya, yukardan aşağı:

– Alişan'la kavga edecekler elbet!

Niçin Alişan'la ve niçin elbet? Alişan, Selanik 68'in kapıcısının kavruk oğlu: Sümüklü Alişan, Sinek Alişan; Karınca Alişan. İstese, belki Elâ bile dövebilir onu. Alişan'la edilecek bir kavganın seyre değebilecek hiçbir yönü olamaz. Şu Elâ'nın anasının, "zavallı verem mi ne?" diye, arada eve çağırıp yemek verdiği Alişan'la dövüşmek için mi silahlandılar musluk demirleriyle? Bir sıkımlık canı var onun. Alişan'ı sık sık tokatlar babası. Alişan her tokatta yere düşer; görenler, "dövme oğlanı, bir sıkımlık canı var zaten" derler. Gürbüzler'in, Ataçlar'ın Deliller Tepesi'ndeki zaferleri bir an küçüldü Elâ'nm gözünde. Musluklu kahramanlık hikâyeleri Alişan'ın sıskalığında dağıldılar, ufaldılar.

– Niçin döveceklermiş Alişan'ı?

Gönül'le Esin fısıldaştılar. Şükran yüksek sesle:

– Söylemeyin ona, gider anasına fitler, annem de duyar sonra.

Yine ıslattı dudaklarını, Esin'in kulağına birşeyler söyledi. Ataç Esin'e, Esin Ataç'a. Elâ topu yerden aldı, caddenin ortasına koydu, ayağını dayadı topun üstüne.

– Haydi yakantop oynayalım.

– Münasebetsiz!

Islandı yine dudaklar.

– Ay ne münasetsiz şey, sırası mı şimdi?

Elâ bir tekme vurdu topa. Şükran oynasa, o zaman onlar da oynar; ama Şükran oynamaz. Derdi Alişan'la onun. Esin'le Gönül fısıldaşıp gülüşüyorlar -sokağa büyük olaylar yaşatan Şükran'a hayran. Topu alıp Şükran'ın kafasına atmak istiyor Elâ. Alişan Şükran'a ne yapmışsa iyi yapmış. Alişan Şükran'a ne yapmış olabilir? Alişan'ın ne yapmış olabileceğini bir türlü anlamıyor Elâ. Şurası belli: Alişan'm Şük-

ran'a yaptığı şey, Ataç'ı çok kızdıran bir şey. Alişan ne yapmışsa canına değsin. Zavallı Alişan. Bir sıkımlık canını alacaklar şimdi. Bütün bu musluk halkalarıyla, Şükran seyrediyor diye, nasıl gaddarca. Cüneyt kapıcı dairesinin penceresine gidip Alişan'ı dışarıya çağırdı.

– Alişan, dışarı çık, sana bir şey söyleyeceğim!

Birden, birikenlerin patlaması gibi birden, sesini duydu Elâ'nın sokak:

– Osman Bey Amca, Alişan'ı dövecekler!

Osman, elinde sopayla fırladı bahçeye. Oğlanlar, parmaklarında musluk halkalarıyla çil yavrusu gibi dağılırken, Ataç Elâ'ya,

– Piç kurusu! dedi.

Elâ yanıtladı, kurulmuş gibi:

– Canımın içi!

Şükran, Gönül, Esin güldüler, güldüler, güldüler:

– Hüsniye! Hüsniye! Ataç seni ne yapsın?

Bir hafta sokağa çıkamadı Elâ. Bir hafta sonra, Alişan bodrumda öpünce Elâ'yı, kimseye bir şey söyleyemedi, Alişan'ın suçunu paylaştı bilerek.

Sık çalılıklar aralandı. Uzun yuvarlak başlı, kısa boyunlu, üst dudakları yarık, kuyruğu kısa ve dik, uzun arka ayakları, kısa ön ayaklarıyla bir tavşan bozkıra çıktı. Düşmanları insanlar, tilkiler, kurtlar, yaban kedileri, vaşaklar, yırtıcı kuşlar; sayıları çok olan düşmanları yoktu görünürde. Olsa bile, sağa sola saparak, zikzaklar çizerek koşacak, izini kaybettirecekti. Ya da gündüz yuvasında dinlenecek; akşam alacakaranlıkta beslenmeye çıkacaktı. Güneşli ve kuru tarlaya kazdığı yuvasında. Topluca öbür tavşanlarla; yol yol, karanlık tünellerle bağlanan yuvasında, giriş kapısında gizlenip çıkış kapısından kaçtıkları, şalgam, bitki kökleri, ot ve çimen yiyerek -kesici dişlerle bütün genç bitkileri yiyerek- yılda beş, ye-

di kez doğurarak, beş yıl içinde bozkıra binlerce tavşan yayılarak yaşadıkları yuvada. Dişi tavşan, yavruları için bir yuva kazdı. Tek kapılı dar yuva, kaçış kapısı olmayan. Giriş kapısı daima kapalı bir in kazdı. Karnından yolduğu tüylerle bir yatak yaptı yavrularına, et parçasına benzeyen yavrularını tanımamış, benzetememişti birşeylere. Yine de kapalı gözlerini yaladı yavrularının, onlara tek kapılı bir in yaptı.

Balıkçılar topladılar ağlarını. Beş küfe hamsi Karadeniz'e geri döküldü. Beş küfe boşa ölüm. Hiçbir şey aşamaz belirli bir sınırı Tirebolu'da. Beş on metrelik, beş on bin liralık, yüzgörümlüklü, başlıklı, düğün yemekli, sünnetli, oruçlu, şeker ve kurban bayramlı, büyüklerin eli öpülesi ve yanlarında cigara içilmeyesi, erkekten tat alınmayası ve kadının insandan sayılmayası, çünkü erkeklik gururlu ve aile namuslu, tüfekli, tabancalı bir sınırı. Yalnız arada bir, Karadeniz'in dalgaları alışılmış apartman boyutunu aşarlar; arada bir, bir Tirebolulu Tirebolu sınırlarını aşar. Tabancalar, tüfekler patlar, bir ölümün ardından düzen kurulur Tirebolu'da.

Memet mühendis babasının İstanbul'dan getirdiği tabancayla kapının önüne çıktı. Kapının önünde iki kedi dövüşüyordu. Memet'in kedisiyle yabancı bir sokak kedisi. Memet kedisini kucağına aldı, kabarık tüyleri, kamburlaşan sırtıyla dövüşten vazgeçmeyen yabancı kediye bir tekme savurdu. Tabancasını bahçe duvarına bırakmıştı, okşamak için kedisini. Kedi yummuş gözlerini mırlıyordu, dövüşü tümüyle unutmuş. Kediyi yere bırakıp uzandı tabancasına, kedisiyle hırsız polis oynayacaktı yine. "Sokağın o bıçkın çocuklarıyla oynama" diyordu anası, "oynama." Onlar sanki Memet'le oynamak istiyorlarmış gibi. Memet sokaktan geçerken ardından sövüyorlar, çelme takıyorlardı ona. Tabancasına uzandı; tabanca yok -nasıl olur? Hızla döndü arkasına:

Gâvurkesen Paşa'nın Nuri, elinde Memet'in tabancası, sırıtıyor. Nuri'nin dedesi ya da dedesinin dedesi kestiği Rumların sayısıyla övündüğünden onlara ailece Gâvurkesen Paşanınkiler derler. Nuri'nin babası Osman'a, Gâvurkesen Paşa'nın Osman dedikleri gibi. "Hepsi kafadan üşütüktür bunların" der babası, "pire için adam öldürürler."

– Versene tabancamı.

– Erkeksen kendin al.

– Ver be?

– Sıkıysa alsana muhallebici!

Memet içeri, eve koştu ağlayarak. Anasına söylemek, Nuri'yi şikâyet etmek, "tabancamı Nuri'den alsana" demek için koştu eve ki anası onu ters bir suratla karşıladı, yanında Et kafa Rıfat'ın öğretmen anası. Memet tam açacaktı ağzını, iki tokatla yerde buldu kendini. Anasının çığlığı sokağa yayıldı, yayıldı:

– Sen genelevi nereden biliyorsun ha? Nereden biliyorsun ha? Nereden biliyorsun ha?

Tokatların ve çığlığın sesi sokaktan gitmeden eve girdi anası. Sokak kapısı çarpıldı. Memet merdivenlere oturup ağlamaya başladı. Bu kez Nuri'ye sığınmayı umarak,

– Ben geneleve gitmedim ki, boşuna tokat atıyor bana.

Nuri umursamadan:

– Gideydin lan! dedi.

Memet sildi gözyaşlarını, dudaklarında kalmış son muhallebi artıklarını yaladı.

Nuri Memet'i dürttü:

– Hırsız sensin tamam mı?

– Varım, sen hırsız ol!

– Yo, ben polisim oğlum, sen hırsız.

– Asıl sensin hırsız, tabancamı aldın!

Nuri bir adımda Memet'in oturduğu merdivene sıçrayıp kafasına bir tokat patlattı:

– Hırsız sensin tamam mı?

– Tamam.

Bir saat sonra, soluk soluğa eve döndü Memet; evde, kapıdan girer girmez, babasından, "geneleve gittim" diye yalan attığı için bir, Nuri'yle oynadığı için iki, tabancasını kaptırdığı için üç tokat yedi. O gece Memet penceresinden denize, denizin ortasındaki ölüme bakarak hem ağladı, hem düşündü. Düşündü ki Nuri çok çabuk büyüse, büyüyüp geneleve bir gitse, dedesi Gâvurkesen Paşa gibi bir dellense, Memet'in tabancasıyla bütün genelevi bir öldürse, öldürse, öldürse!

Kuru dallar küçük, yeşil tomurcuklarla yeniden tanıdılar kirpileri. Bozkırı yeni tanıyan bir kirpi, hortuma benzeyen ağzıyla tattı baharı. Küçük, tüylerle kaplı, nokta gözlerle bitimsiz yaşamayı kirpi adımlarıyla seçmeye yöneldi. Başıyla kazdı ısınan, kabaran toprağı, omuzları kürek gibi çalıştı, çalıştı. Günbatımında uzun karanlık yolunu bitirmişti. Zamana hazırdı artık -yavruları doğurduğu haziranlara, toprak kurtlarını yuvasında biriktirmeye, biriktirmeye. Bir toprak kurdu gördü ansızın. Başını dişleriyle kopardı. Kurdun canlı, kıvranan artığını durmadan gelişen ve kirpi için bitmeyen bir zamana ayırdı. Av kuşları, leylekler, bütün o amansız düşmanlar uzakta kendi anlarını beklediler.

– Kollarını böyle aç, aynen... Bak resme bak, dedim sana! Ay ne beceriksiz şeysin, hiç aşk filmine gitmedin mi kız? Hah şöyle, tamam, saçlarını yastığa iyicene yay. Gözlerini yarı kapa, arasından süzgün bak. Kız Allah kahretsin seni e mi! Şaşı bakma öyle, böyle, benim gibi baygın baygın bak!

Şenel, bir elinde *Yıldız* dergisi, buyruklar yağdırıyor yine, o her şeyi daha iyi bilen halk kraliçeleri gibi. Diana Dur-

bin'in bir resmi var dergide. Eteklerini açıp yatağa yatmış, saçları yastığa yayılmış, gözler baygın. Aynı pozu Elâ'ya verdirmeye çabalıyor.

– Oldu, oldu, sakın bozma, böyle dur!

Şeneller Selanik 68'in bodrum katında oturuyorlar. Şenel'in babası yok. Anası, bakanlıkların birinde daktilo. Pazar günü arka bahçede, can sıkıntısından çiçek koparmayı düşünen Elâ'yı Şenel bodrum penceresinden eve çağırdı oynamaya. Şenel ne zaman çağırsa, Elâ nedense hem gitmek istemez, yine de gider gizli bir serüven duygusuyla. İşte yine uydu Şenel'in çağrısına, bütün isteklerine Şenel'in. Yatakta, sırtüstü, Şenel nasıl diyorsa öyle, yatarken. Ansızın açıldı kapı. Elâ korkuyla sıçradı, bir tespihböceği gibi kıvrıldı yatağın içinde. Bazı bağrışlar, çığlıklar bekledi. Oysa Şenel'in anası, Elâ'ya bakmadı bile, bir küçük kızın yatakta, sevişme öncesi tavırlar taşıması çok gündelik bir olaymışçasına. Şenel'e döndü, "perdeyi kapa" der gibi:

– *Yıldız* dergisini ben okumadan alma demedim mi?

Hızla kapandı kapı. Başka türlüsünden "demedim mi"ler, "sokak kızı mı oldun"lar bekleyen Elâ suçlu olduğuna, yanlış bir şey yaptığına tek başına inandığını, tek başına korktuğunu, titrediğini anladı. Anası olsaydı şimdi, Elâ'nın anası, neyin yanlış olduğunu, neyin yapılmaması gerektiğini bilen ve hiç unutmayan, unutturmayan Elâ'nın anası. Kapı açıldığında bir titremeyle gelen suçluluk duygusu anlamsızlaştı birden. Tam Diana Durbin olmuştum, Şenel'in anasının yüzünden, hayır hayır, annemin yüreğime saldığı, ta beynime yerleştirdiği birşeyler yüzünden küçük, sıska bir kız oldum yine. Elâ da bütün anaların, aynı şeylere kızdıklarını, aynı şeyleri söylediklerini sanıyordu; çünkü doğruydu onlar, gerçekti, kesindi. Bütün çocuklar gibi, anasınca konan yasakların, dünyanın yasakları olduğunu sanıyordu, Tanrı yasakları olduğunu. Aynaya, göğüslerinin nice büyüdüğü-

nü anlamak için bakarken yakalanmak, doktorculuk oynarken yakalanmak, bütün çocuklar için aynı önemde suçlardır sanıyordu. Bütün çocukların aynı suçlardan korktuklarını, bütün çocukların aynı büyüklerden, aynı şeyleri önemseyen büyüklerden korktuklarını. Bütün bu suçları bilerek, yine de işleyerek, o hak edilmiş cezalardan korkarak Diana Durbin olmak nasıl zor. Elâ düşündü ki, anası asla Diana Durbin olmamıştır, bir ananın yüreğe salabileceği bunca korkuyla kimseler Diana Durbin olamaz. Şenel söyleniyordu, başka konularda:

– Eşek karı, dergiyi aldı, kıskanıyor ne olacak!

Şenel, Elâ değil; saatlerce arpacı kumrusu gibi kurmaz. Hep bilir yapacağını, yapar da. Elâ'nın elini göğsüne değdirdi:

– Bak kız göğüslerime, nasıl büyüdüler.

Elâ ansızın yüreğini sıkan bir kıskançlıkla elledi Şenel'in göğüslerini, hem utandı, hem elledi. Hoşlandı da. Şenel seyretti Elâ'nın kıskançlığını, hoşlanmasını. Doydu.

– Sana da iki portakal koyalım.

– Kızarsa annen?

– O şimdi *Yıldız* okuyor, top atsan duymaz.

Elâ portakalları, kazağının içine yerleştirdi. Aşağı düşmemeleri için kuşağını belinin altından bağladı sıkıca. Şenel ansızın sarıldı Elâ'nın beline,

– Kapa gözlerini, dudaklarını az arala.

Ela Şenel'in her dediğini yaptığına kızarak yaladı dudaklarını, gözlerini yumdu.

– Ben öpünce hafifçe belin bükülsün arkaya doğru, tek ayağını da yukarı kaldır.

Ansızın Şenel'in dudakları gerçek oldu; nemli, ılık, emici, ah nasıl tiksindirici! Arkaya eğilmeliydi biliyordu ama, o dudakları tanımakla birlikte gelen tiksintiyle öğürdü, arkaya değil öne eğildi, kusacaktı. Kafa kafaya çarpıştılar Şenel'le.

– Allah belanı versin, emi. "You are always in my heart" filmindeki gibi öpüşecektik.

"Diana Durbin'ler öpüşürken kusmazlar hiç, anaları yoktur" diyecekti Elâ.

– Kız ne daldın yine? Öpüşelim mi? Hişt Elâ! Filmdeki şarkıyı söylesene!

Elâ Şenel'den daha iyi yaptığı bir şeyi hatırladı hemen:

You are always in my heart!

Şenel, Elâ'nın üstünlüğüne karşı yapacak bir şey aradı: O doğuştan, o güçlü adilikle:

– Yerim seni hart hart hart!

– Pis sen de, ne bozuyorsun şarkıyı, soğuk şakalarınla!

Şarkıyı söylerken saçları uzamış, göğüsleri büyümüştü, şimdi her şey eskiden olduğu gibi. Niçin ağlamasın?

– Sulu göz, şaka yaptık kız, soğuk nevale, amma sulu zırtlaksın be! Hadi başka bir şey oynayalım. Sen yatağa sırt üstü yat. Ben de üstüne uzanayım. Bacaklarını aç!

Bu kadarı da fazla ama. Bu çok büyük bir suç artık. Nasıl olur? Elâ'nın anası yok burada, yakalayamaz, göremez, ama suç işte, belli bu. Elâ yatağa uzandı, bu suçu işleyecek. Niçin dinliyor Şenel'i? Niçin büyümüyor göğüsleri? Şenel Elâ'nın üstüne uzandı, hiçbir şey olmuyor, bunca büyük bir suç işlenirken hiçbir şey olmuyor, top oynar gibi aynı, aynı yükselen ve alçalan heyecanla, yorulup dinlenerek, oyunu yeni öğrenenlerin ilgisi, dışarda kalmışlığıyla. Şenel dışında değil oyunun. Solukları hızlanıyor, sürtünüyor Elâ'ya. Artık tek başına oynuyor. Doktorculuk, evcilik oyunları. Bacakları kopuk bez bebekler, tüyleri, içlerinin samanları dökük ayılar, renkli kutular, plastik çıngıraklar, eski oyuncak sepetlerinin soluk, yıpranmış, üzgün ve terk edilmiş oyuncakları yerlere saçıldı. Anası o en sivri, en eksilmez sesiyle,

– Sana oyuncaklarını topla demedim mi? dedi.

Elâ Şenel'i itti üstünden. Sese uyarak, sesin dönüştüğü güçle.

– Ne oluyorsun kız?

Soluyor Şenel. İşte ne olmuyorsa Elâ'ya, Şenel'e o oluyor. Elâ'ya olan bu. Anasının, Şenel'in anasının kızmadığını, sivri, eksilmez bir sesle Şenel'in soluklarını bölmediğini bilmek. Niçin kızmıyor Şenel'in anası? Niçin yakalamıyor? Niçin, "demedim mi sana"ları düşünmeden kapıp koyuverebiliyor kendini Şenel? Bu oyunların suç olduğunu niçin bilmiyor ya da bilip aldırmıyor? Sakınmıyor, utanmıyor, niçin?

– Anan kızmaz mı?

– Neye?

– Doktorculuk oynamana, mesela?

Şu anda yaptıklarını nasıl adlandırmak gerektiğini kestirememişti Elâ.

– Niçin karışsın? Parayla değil ya! Tel dolabındaki peyniri bitirmeme karışır bak, ya da ne bileyim *Yıldız* dergisinin kapağını yırtmama, pabuçlarımı eskitmeme.

Anladı ki Elâ, Şenel'in anası karışmıyor göğüslerin büyümesine. Kendi göğüsleri anası kızar diye mi büyümediler hâlâ? "Sana göğüslerini büyütme demedim mi?" diyeceği için mi? Doktorculuk oynarken anasını kollamaktan oyunun tadını çıkaramadığı, Şenel'den tiksindiği için mi? Niçin bütün anaların yasakları Tanrı'nın yasakları gibi kesin değil? Değişik yasaklar, değişik aile kızları. Anasının "sokak kızı" diye dudak büktüğü kızlar "aile kızları"nı biliyorlar mı, onların yasaklarını, aile yasaklarını? Yoksa onların başka, "sokak yasakları" mı var? Değişik yasaklar, değişik kızlar. Evcilik oyununda kocayı oynayabilen, göğüsleri daha çabuk büyüyen, bedava olan her şeyi yapmaya izinli kızlar.

Şenel Elâ'yı dürttü:

– Dalmasana kız! Bir daha yapalım mı?

Ansızın kinlendi Elâ:

– Annem seninle oynamama izin vermiyor.

– Oynamazsan oynama!

Elâ tiksiniyor Şenel'den. Ama yine de bir şey bilmek, bir şeye yetişmek gerektiğini duyuyor. Şenel'in daha önce vardığı bir noktaya varmak gerektiğini. Tiksinse de. İstemeyerek kapıya yöneldi Elâ. Bahçe, can sıkıntısı, bahçe duvarına oturmak, hiç ilerlemediğini, gelişmediğini bilmek. Göğüslerinin hep tahta kalacağını, değişik solukları tanıyamayacağını bilmek, durmak, oturmak, bir öğle sıcağında sinek ısırmasından ölmek. Bunları istemiyor, bitirdiklerini, öğrendiklerini, kendisine öğretilmiş olanları, öğrenilmiş olmanın getirdiği bitmişliği istemiyor. Yıkanmış çamaşırlar, temiz giysiler, boyalı pabuçlar, terbiyeli cümleler, efendimler, günaydınlar, teşekkür ederimler, rica ederimler, öğrenildi bunlar, bitti, şimdi tahta göğüsleri geliştirecek yeni kapıları açmak gerek, yanlış kapıları, doğru kapıları, ama açmak, mutlaka açmak. Oysa şimdi bahçeye çıkınca oturacak bekleyecekti, anasının eve çağırmasını, yemek yemeyi, "afiyet olsun" demeyi, ellerini yıkamayı, dişlerini fırçalamayı, yararlı bir kitap okumayı, büyümeyi, hep istenen ve öğretilen bir biçimde gelişmeyi, göğüsleri tahta da kalsa. Beklemek. Şükran oynamıyor. Annesi bütün oyuncaklarını tavan arasına kaldırdı. Gururunu, Şenel'den daha iyi bir aile kızı olduğunu unuttu. Unutmak istedi.

– Şaka söyledim. Hadi barışalım.

– Atışmasana köpek!

Elâ hiç kimseye kızmadığı kadar kızıyor Şenel'e. Ondan hayatında duyabileceği bütün tiksintilerden öte tiksiniyordu. Yine de oynamak istiyordu. Duymak, görmek, bilmek, tanımak istiyordu. Kapıya doğru yürüdü. Şenel gözlerini kısarak sordu ansızın:

– Sen oldun mu?

– Ne?

– Aybaşı.

– Ne aybaşısı?

– Genç kızlar bilir.

Bu son kurşunla bütün canlılığını yitirdi bacakları. Kaldı öylece. Yürüyemedi.

– Topumu geri ver! Benden aşırdın onu.

– Pışık! O benim topum. Bir senin mi topun olur? Onu bana babam aldı.

– Baban yok ki yalancı.

– Bende baba çok!

– Bu top Almanya'dan geldi bir kez.

– Bana da Almanya'dan geldi.

– Yalancı sen de!

– Atışma köpek!

Elâ odadan çıktı. Karanlık holde Şenel'in anası dikiş makinesine vuran ampulün ışığında çok önemli, yeni, anlaşılmaz, yabancı biri gibi göründü Elâ'ya. Durdu, düşündü bütün gücünü topladı.

– Teyze, Şenel'e bir şey söylesenize. Benim topumu aldı, geri vermiyor.

Şenel'in anası makineyi çalıştırdı. Konuşmadı. Konuşamadı bir süre. Elâ'ya dönüp bakmadı bile. Sonra, yeniden iplik takar gibi makineye, çok alıştığı bir şeyi yapar gibi, yalan söylemeyi bilenler, niçin ve ne zaman yalan söyleneceğini bilenler, buna hakkı olduğunu sananlar gibi, umursamadan,

– Yalnız senin mi topun olur?

– Bu top benim ama.

– Hadi oradan bacaksız, o topu ben aldım Şenel'e.

– Hiç de değil! Almanya'dan geldi o top bana.

– Almanya'dan aldım ben de. Kız git başımdan, yanlış diktim senin yüzünden!

Makine sesleri. Çıplak ampul. Çıplak yalan. Sessizlik. Kimsenin bir şey yapamayacağı, değiştiremeyeceği bir şey. Gizli bir hak. Elâ sustu. Demek, doktorculuk oyununa, açık saçık sözlerle karı kocalık oynamaya, aşk romanı okumaya karışmamak demek, kızının hırsızlığını bile bile örtbas etmek demek, aybaşı olmak demekmiş; göğüslerin erken büyümesi demekmiş! Demek ki Elâ ne kadar kızsa, nasıl kıskansa yeri. Ne kadar hınçlansa. Çünkü belli ki topunu Şenel çalacak. Belli ki Şenel'in anası buna karışmayacak, belli ki gizli bir işbölümünde her şey paylaşılmış; susulan, konuşulmayan haklar var. Şimdi kıskanma sırası Elâ'da, o gizli işbölümüne göre. Başı yerde, sokak kapısına yürüdü. Açtı kapıyı, tam sokağa çıkacaktı, döndü topukları üstünde. Dikiş makinesinin sesini bastıracak kadar yüksek sesle,

– Siz de kahvaltıda tereyağ yemiyorsunuz ya! dedi.

Derinlerde, toprağın derinindeki asma kökü, o hafif taşlı, kumlu yamaca doğru gelişti. Kısa kahverengi, esmerimsi gövde yardı toprağı. Gelişti. Dallandı. Toprakta yerini belledi kütük. Yaprakların koltuk altlarından uzandı dallar çubuk çubuk. Genç sürgünler sülük gibi kıvrıldılar. Çatallı uçlarıyla çevreye tutundular, yayıldılar. Büyük, el ayası damarlı, bölümlü yaprakların dişleri genişledi, sıralandı art arda. Alışılmış süreler geçti. Çiçekler dallar üzerinde salkım salkım açtılar. Kâse biçimi tomurcuklar belirdi. Çanak yaprakları. Taç yaprakları. Erkek organlar olgunlaşan çiçeğin külahını devirdiler. Tek dişi organ meyveye dönüştü. Üzüm oldu. Salkım salkım, yeşil, sarı, kırmızı ve kara. Çekirdek. Çekirdeksiz kimi. Önce ekşi, koruk. Olgunlaştı, tatlılaştı, ağırlaştı. Salkımlar dalları toprağa çektiler. Saplar ağır meyvelerle aşağı döndüler. İnsanlar, hayvanlar ya da kuşlar bundan hoşlandılar. Çok doğaldı bu.

Fener'den, Haliç'in en Ortodoks ucundan kayıkçılar Köprü'ye kürek çekti. Köprü'nün altından geçti balıkçı kayıkları. Balıkçı meyhaneleri. Yanık yağlar kızdı yeniden. Kızardı uskumrular, palamutlar. Kimi ekmek arasına kızarmış uskumru koyup yedi. Kimi uskumru satanlara, uskumru kızartanlara, ekmek arasına koyup yiyenlere, Köprü'den geçen hamallara baktı. Seyretti. İlginç buldu. Eteklerini savurarak bir papaz geçti. Köprü'den arabalar, yayalar geçti. Köprü'nün iki başında işi olanlar, Köprü'nün bir başında alacakları, öbür başında verecekleri olanlar geçti. Köprü'nün iki başında alacakları, verecekleri, işleri olmayanlar durdular, Köprü'nün parmaklıklarına dayandılar, yeni bir şeymiş gibi denize, yeni bir şeymiş gibi kayıklara, balıkçılara, yeni bir şeymiş gibi pazarlık edenlere, yeni bir şeymiş gibi Köprü altında şunu bunu satan çıplak ayaklı çocuklara, yeni bir şeymiş gibi bütün bunları umursamadan geçenlere, yeni bir şeymiş gibi kuşların cami avlusunda yere serpilen yeme doğru uçmalarına, uçup da yerdeki yemin çevresinden kopamayışlarına baktılar.

Kadınlar, erkekler, çantalı kadınların ellerini tutan çocuklar, iskele tahtasını aşıp Kadıköy vapuruna doldular. Çantalı kadının elini tutmayan çocuklar vapurda çiklet sattılar, gazoz sattılar, sandviç sattılar. Çantalı kadınların elini tutan çocuklar, tuttukları eli çekerek gazoz istediler, çiklet istediler, almayınca anaları, ağladılar. Gazoz satan, çiklet satan çocuklara imrendiler. Gazoz satanlar, çiklet satanlar imrenmediler, bir sonraki vapuru gözlediler, bir sonraki vapura yetiştiler. Hep bir sonraki vapura, daha çabuk ve daha az çikletle. Çikletlerini bitiren, tablalarını bozuk parayla dolduran çocuklara imrenemeyecek kadar çabuk. Herkes dolmuşlara koştu. Caddebostan'a, Bostancı'ya, Moda'ya. Analar yağlı kâğıtlara sardıkları haşlanmış tavukları, rostoları yatılı okula taşıdılar. Simit satan bir çocuk, dondurma ve yeşil

erik satan çocuklar, haince, birbirlerinin simit tablasını devirerek, dondurmalarını eriterek, eriklerini denize dökerek, birbirlerini tek düşman belleyerek yarıştılar. Yatılı okula. Okulun kapısına simitçi vardı ilkin. O kadar hızlı koşmuştu ve biricik düşmanlarıyla o kadar güçlü yarışmıştı ki kesemedi hızını, bahçe kapısından içeri girdi, girmiş oldu öteki düşmanları yüzünden. O zaman kocaman köpekler, o zaman papazlar yetiştiler, onu kapı dışarı ettiler, erik satan, dondurma satan düşmanlarının yanma. Yağlı kâğıtlara sarılmış tavuklar, rostolarla analar okula girdiler.

Frère Antoine ceza vereceği anlarda daha da uzayan parmağıyla Memet'i gösterdi. Bütün sınıf ve Memet bunun ne demek olduğu biliyordu. Bu demekti ki Memet hafta sonu okulda kalacak. Memet hafta sonu tatilini yitirmekle, yitirecek hiçbir şeyi kalmamış biri sandı kendini. Yitirecek bir şeyi kalmamış insanların cesaretiyle sürdürdü fısıltısını:

– Sen de gittin mi?

– Elbette ya!

– Gidilmez mi?

– Sorduğun şeye bak, gittim tabii!

Ders boyunca bütün sınıf arkadaşlarına sordu. Geneleve gidip gitmediklerini. Tabii, önce, "ben gittim" diye yalan atarak. Yalansız olur mu, olur mu? Aldığı cevaplar kötüydü. Yalandan kötü. Çok kötü, hafta sonu eve çıkamamaktan da kötü, her şeyini, daha çok şeylerini yitirmekten kötü. Memet ve bütün sınıf geneleve gitmişlerdi. Ama Memet yalan söylediğine göre, kendi sözünün yalan olduğunu kesin olarak bildiğine göre, koca sınıfta bir Memet, kesin olarak gitmemişti geneleve. Ah Frère Antoine! En iyi yazı hocası olmakla övünen, bahçeden simitçi çocukları kovalamak gibi önemli dertleri olan Frère Antoine! Bugün simitçi çocukları cezalandırdın ama cezalandıramadın Memet'i. Çün-

kü onun erkeklik gururu, o uzun parmağınla onu göstermeden önce kırıldı.

Yatakhanede, bütün dişler fırçalandıktan, ayaklar yıkandıktan, dolaplardaki abur cubur gizlice atıştırıldıktan sonra elektrikler söndü. Frère Jean kapadı perdesini. Yatılı okulun bir günü bitti. Frère Antoine kızgın köpeklerini bahçeye saldı. Kimse bu okuldan kaçamaz. Köpekler parçalar. Kimse bu okulda birşeyler öğrenmekten, cezalandırılmaktan, iyi eğitilmekten, anasının getirdiği öteberiye sevinmekten, hafta sonu çıkamamaya üzülmekten kaçamaz. Bu okulun diplomasının sağlayacaklarından kaçamaz. Frère Antoine'm köpekleri var. Kimse bu okuldan içeri sızamaz. Simitçi, erikçi ve dondurmacı çocuklar sızamazlar içeri. Bu diplomanın sağlayacaklarına sızamazlar, Frère Antoine'm köpekleri var. Memet yatakhanede yanında yatan, aslında sınıfın kendince en illeti olan Eşşek Salih'e bir kez daha sordu:

– Sen kaç kez gittin?

– Her hafta sonu giderim ben oğlum.

"Yalancı, yalancı eşşek" diye düşündü Memet. Ama, ya her yalanın gizlediği doğru? Ya her yalanın dönüşebileceği doğru? Her yalanın belki de doğru olabileceğini bilmenin korkusu?

– Yarın yine gideceğim, dedi Salih.

"Benim hafta sonu okulda kalacağımı bildiği için mahsus söylüyor eşşoğlusu" diye düşündü Memet. Ama, ya her yalanın gizlediği doğru, her yalanın belki de doğru olabilmesi? Memet'in o hafta sonu çıkamayacağının, hiç geneleve gitmemiş olduğunun doğru olması? Düşünde Tirebolu'yu gördü Memet. Genelevin bir türlü cesaret edip de kapısından giremeyen Eşşek Salih'i, Tirebolu genelevinin kapısında, o en beceriksiz anda yakalayışını. Beceriksizliğini belgeledi Salih'in. Gâvurkesen Paşa'nm Nuri'nin sesiyle, "Erkeksen girsene lan!" dedi. Nuri'nin, çocukken çok çalışıp aynını bece-

remediği şaşmaz tükürüğünü Salih'in suratına oturttu. Nuri'nin bütün oyuncaklarını elinden alan tokadını patlattı Salih'in ensesine. "Genelev ha! Genelev ha!" "Gitmedim ki geneleve" diye ağladı Eşşek Salih. Bir tokat daha patlattı Memet düşünde: "Gitseydin yalancı!"

Şehirde, köyde, tarlada ve ormanda ne varsa kemirerek, harap ederek, insanlara zarar vererek çoğaldı fareler. Deri, kösele, ağaç, tel kafes ne varsa kurtulmadı dişlerinden. Tavan aralarına, döşemelere barındılar. Fare delikleri birleşti. Mutfaklarda, kilerlerde gezindiler. Kemirdiler, kemirdiler, kemirdiler. Birbirlerinin kuyruklarına tutunarak lağımlara indiler. Bodrumlardan, yağmur boruları içinden tırmandılar damlara. Bazıları veba mikrobu yaydı. İnsanların kulak ve burunlarını kemirdi kimi. Maden, taş ve çimento dışında her şeyi kemirerek yaşadılar topluca. Düşmanları leylekler, baykuşlar, kirpiler ne kadar çok olursa olsunlar, fareler daha çok üreyerek korudular döllerini. Yılda altı kez yavrulayarak, bir çift fare bir yıl sonra dört yüz oldu, iki yıl sonra on beş bin oldu. Sonu yoktu bunun.

– Bir roman versene bana. Aşklı olsun!

Elâ Nesrin'in isteğine cevap vermedi. Kızgın güneş iyice yakmıştı tenini. Rıhtımın merdivenlerinden yalının terasına çıktı. Kayısılar olmuştu. Ortadaki demir masanın üstüne düşmüş ezik kayısıları topladı; çekirdeklerini çıkarıp kayısıları denize attı. Parmaklığın kenarındaki büyük taşla çekirdekleri kırıp yemeye başladı. Madam Mado'nun sözlerine bile bile sırtını döndü. Madam Mado kaşlarının biraz üstünden başlayan saçlarının dibindeki teri sildi mendiliyle:

– Ah kafam! Yok olasının kafası! Yok ki kafasım! Dört merdivendir diyerek almamışım güzelim apartmanı, dört merdivendir diye Sabiha Hanımcığım, kesilesi kafasım!

Şimdi de yaşlanan gözlerini siliyordu mendiliyle Madam Mado. İki kayısıyı art arda yedi.

– Hiç değil imiş bana göre ki bu işler. Bilmez imişim hiçbir şey. Kocam nur içinde yatsın, şu apartmanı alıp ölseydi. Kararım yoktur benim Sabiha Hanımcığım. Para, her gün daha az para. Dört merdiven yüzünden, dört merdivencik yüzünden caymışım. Çok doğru söylersin Sabiha Hanımcığım. Para, her gün daha az para. Şimdi almaya kalksam, kim bilir artmıştır fiyatı. Bir haftada bile artmıştır. Kocam bırakmayacak idi parayı. Bilmez miydi benim beceriksizliğimi? Alacak idi o apartmanı ölmeden. Ah hiç uykum yok Sabiha Hanımcığım. Derdin ikisi birden. Allah aldı kocamı ben almadan apartmanı, dört merdivenceğiz yüzünden.

Büyükada'da Maden'de, Hulûsi Şevket Bey'in, zamanında bir İtalyan şarap tacirinden iki bin beş yüz Türk lirasına satın aldığı üç katlı ahşap yalıda bir haftadır konuktu Madam Mado. Yalının renkli camlarını taa Venediklerden getirtmiş İtalyan tacir. Arkada çamlık, önde deniz. Venedik camları, oyma balkonlar! Zevkli adammış. Sonra Varlık Vergisi çıkınca... Renkli camları taa Venedik'ten getirtmiş, öyle söyler hep Sabiha Hanımefendi, Hulûsi Şevket Bey'in erkek kardeşinin hanımı, Elâ'nın yengesi. Bilmeyen, dinleyen yalı onun sanır. Her yaz oradadır. Oğlu ve geliniyle. Uzak yakın akrabalarını, yakın arkadaşlarını da hep Büyükada'da ağırlar. Öylesine enine boyuna yerleşir ki yalıya. Elâ'nın anası bile onu evinin hanımı sanır. Her ne kadar Sabiha Hanım'ın babasının Büyükada'daki yalısı bundan çoook büyük, "paşa yalısı"ysa da, Sabiha Hanım, üvey anasıyla arası olmadığından orada kalmaz hiç.

Elâ, Sabiha Hanım'dan sıkılıp babasına söylendiğinde, Hulûsi Şevket Bey:

– Üç katlı köşkü olanın elbette konuğu olmalı, Sabiha bu

evin insanı sayılır. Elbet misafir olacak. O da olmasa evin geleni gideni olmayacak. Annen kimselerle görüşmeye görüşmeye...

Öyle der, der ya, karısı yemek için verdiği parayı yetiştiremeyince yine karısına çıkışır:

– Burası han mı? diye.

Madam Mado da Sabiha Hanım'ın konuğu. Sabiha Hanım'ın Ermeni terzisi Mado.

– Bir terzim var. Ermeni ama pırlanta, bir dikiş diker pırıl pırıl, der Sabiha Hanım. Sabiha Hanım Madam Mado'nun baş müşterisidir. Diktiklerini hep Avrupa'dan gelmiş sanırlar Sabiha Hanım'ın dostları, ahbapları. Madam Mado, kocası bir ay önce beyin kanamasından ölünce, üzüntüden dikişi kesti. Eski sadakacılardan Sabiha Hanım da Madam Mado'yu, derdini unutsun diye bir haftalığına Büyükada'ya çağırdı. Mado, kızı Silva'yla salonda yer yatağında yatıyor. Kocasının bıraktığı parayı ne yapacağını Sabiha Hanım'a sormuş, o da kat almasını öğütlemişti. Mado bir türlü beğenemiyor, kıyamıyordu paracıklarına. Büyükada'ya geldiğinden beri, daha önce kararsızlık yüzünden kaçırdığı bir katın yasını tutuyordu şimdi. Madam Mado, sözlerini uzun bir süredir kimsenin dinlemediğini anlayınca oturduğu koltuktan kalktı, rıhtıma bakan parmaklıklardan aşağı sarkarak, bağırdı:

– Silva, Silva kızım, çıkasın denizden, İstanbul'a ineceğiz, kat bakmaya!

Silva anasıyla kat bakmaktan, bu apartman benim, o apartman senin dolaşmaktan bezgin, denizden çıkmıyordu. Sabiha Hanım çayından bir yudum aldı:

– Bak Mado'cum aklın varsa beni dinle. Alacağın katın kusurlu olacağını önceden yerleştir şu kalın kafana. Elindeki paraya göresini seç. Bu paraya kusursuzunu bulamazsın. On lirayla, bin liralık mal alınmaz. Bu kafayla ömrü billah

kat sahibi olamazsın. Dengi dengine. Kızın Nişantaşı'nda istiyormuş! Ne bakıyorsun bacak kadar kızın sözüne? Nişantaşı'nda herkesin hizmetçisi, aşçısı var, arabası var. Senin var mı? Ne işin var senin Nişantaşı'nda? Önce paranın miktarını bil, sonracığıma en önemlisi kendini bil, sonra çık kat almaya. Parana, kendine en münasibi neredeyse, oradan al. Yoksa bak şuraya yazıyorum, mal sahibi falan olamazsın. Bak Hulûsi Bey'e. Varlık Vergisi zamanında gözünü açıp İtalyan tacirinden burayı iki bin beş yüze almayaydı da, benim paşa babamım köşkü gibisini arasaydı ne olacaktı? Bak çoluk çocuk nasıl yararlanıyorlar!

Hulûsi Bey öksürdü. Sabiha Hanım'ın bu yalıyla paşa babasının köşkünü ikide bir kıyaslamasına çok bozuluyordu. Sabiha Hanım anladı. Sözü değiştirdi:

– Sen dinle beni, al o gördüğün katı. Paşa babam hep derdi: Dengi dengine!

– Ne güzel konuşursun Sabiha Hanımcığım, ne doğru konuşursun. Bize yakışık düşer mi Nişantaşı? Ha desen yeter mi paramız oraya? Çok doğru söylersin, dengi dengine ya, şu kaz kafasına girmiyor Silva'nın. Küçük olsun, Nişantaşı'nda olsun diye tutturmuş ki bir. Dört merdivenciği yüzünden kaçırdım güzelim apartmanı. Bir yandan da böyle söyler bu kız. Ay hiç bana göre değilmiş bu işler ki Sabiha Hanımcığım.

– Yoo, öyle deme Mado. Ayağını yere sıkı basacaksın. Güçlü olmayana ekmek yok bu hayatta. Savaşmayana ekmek yok.

Paşa kızı Sabiha Yenge'nin, ömrünce hiçbir yaşama savaşı bilmemiş Sabiha Yengesi'nin, nasıl olup da Mado'ya savaş dersi verdiğini; yıllarca ekmeği için gece gündüz dikiş dikmiş Mado'nun, güçlü olma dersini nasıl olup da Sabiha Hanım'dan dinlediğini düşündü Elâ. Kayısı ağacını silkeledi. Üstüne kayısı düşüp leke yapacak diye çok kızardı buna Sabiha Yenge.

– Çok güzel söylersin, hay ağzını öpeyim Sabiha Hanım. Güçlü olmalı, uğraşmalı, olsaydı kafasım senin gibi, kaçırmaz idim güzelim katı!

Sabiha Hanım koltuktan kalktı. Mado'nun bitmeyen dırdırından, onun kaz kafasına akıl vermekten sıkılmıştı. Yalı komşuları Madam Marikalar'a gitti. Madam Marikalar, Sabiha Hanım'a bol bol yol gösterme, akıl verme, "ben demiştim" dedirtme fırsatı veren bir hayat sürüyorlardı. Madam Marika'nın kızı zengin bir Amerikalı Rumla evlenip Amerika'ya yerleşmişti. Şimdi kızıyla damadı Madam Marika'ya eski Rum ailelerinden birinin kızma, kaç kumar masasında hatırlı yeri olan Madam Marika'ya yoksul bir akraba imişçesine davranıyorlardı. Ama demişti Sabiha Hanım, dengi dengine diye. Madam Marika'nın erkek kardeşi sekreteriyle metres hayatı yaşarken buna bozulan karısı, Ada'nın daha az skandallı zamanında, çamlıkta bir erkekle basılmıştı. İki serseri bunları çamlıkta görünce "bize de" demeye getirmişler, kadın çığlığı basınca da baskın çıkıp iki zavallıyı süre süre karakola götürmüşlerdi. Madam Marika'nın erkek kardeşi de karısı Rita'yı boşayıp almıştı sekreterini. Madam Marika Sabiha Hanım'ı dinleseydi, erkek kardeşi o Rita orospusuyla hiç evlenmemeliydi aslında. Bir kez Rita babasız büyümüş. "Baba ocağı görmemiş kızdan hanım çıkmaz" der Sabiha Hanım, Rita'nın oğlu Mano üvey anası Nefeli'den Rita'nın intikamını her gün alıyordu ama. Sabiha Hanım'a göre zavallı Nefeli yazları Yunanistan'a sırf Mano'nun şerrinden kurtulmak için gidiyordu. Nefeli ise Mano'nun karısı İris'in saunaya gitmesine engel oluyordu ya. Ama Mano büyük oğlandı. Kocası işin başına Nefeli'nin henüz on bir yaşındaki Kato'sunu değil, Mano'yu koydu. Öyle gerek, dedi Sabiha Hanım. İş büyük oğula düşer. Nefeli, üst kata yazlığa gelen Madam Fofo'yla, Mano'nun ilişkisini bütün Maden'e yayarak aldı öcünü.

Rıhtımdan, kavga eden Mano'yla Kato'nun sesleri geliyordu. Madam Marika, Sabiha Hanım'ın merakını giderdi: Kato küçükken çok şişman olduğu için çükü iyi gelişmemişti. Şimdi Mano onunla, "Kızlar seni ne yapsın?" diye alay ediyormuş. Sabiha Hanım Nefeli'ye Kato'nun çükünü çektirtmesi ve hormon tedavisi yaptırması için bildik bir doktoru salık verdi. İris, Sabiha Hanım'a hınçlanarak:

– Kato'nun çükü için para var, benim saunam için yok, dedi.

Sabiha Hanım doğruya doğru, eğriye eğri konuşmayı severdi. Nefeli'ye,

– Doğrusu bu kızı saunaya göndermemekle iyi etmiyorsun. Kocası Fofo'yu metres tutmaya kalkarsa dükkândan daha çok para gider, diye akıl verdi.

Sabiha Hanım öğle yemeğinde döndü yalıya. Gelinine inat, Madam Marikalar'a gitmeden önce yeşil fasulyeleri dolabına saklamıştı. Yemek pişirme sırası kendisinde olan gelin ne pişireceğini şaşırdı. O saatte Ada'nın öbür ucuna kim çarşıya gidecek? Patlıcan kızarttı. Yoğurt için sarmısak bulamadı. Üç gün sonra Sabiha Hanım mutfakta sakladığı fasulyeleri buluverecek, sebze çürüten geline de bütün yalı şaşacaktı. Yemekten sonra Sabiha, gelinin pişirdiği patlıcanın beğenilmeyişine sevinerek, Dame de Sion arkadaşı Safiye'nin bir hafta önce getirdiği çikolataları gizlediği yerden çıkarıp herkese tuttu. Çikolatalar bayatlamıştı ya, kimse bir şey diyemedi de sonunda Sabiha Hanım:

– Şu bizim Safiye adam olmaz, bir çikolata alacak, onun da bayatını alır. Okulda da böyleydi, diye çekiştirdi.

Akşamüstü komşu Madam Marika çaya geldi. Kitap okumaya çabalayan Elâ'ya sordu:

– Bu akşamüstü iskeleye inecek misin?

– Hayır.

– Gidilmez, vallahi gidilmez. Tekmil Musevi dolu... Hem de en kötüsünden, tezgâhtar takımı.

– Biz Aleko'yla tepeye, Aya Yorgi'ye çıkacağız.

Sabiha Hanım kulağını bükmüş olacak ki, Hulûsi Bey Elâ'nın Aleko'yla tepeye çıkmasını yasakladı. Yengesi, ünlü kahkahalarından birini savurarak söze karıştı:

– Kendini bilen bir kız Rum oğlanlarıyla çama çıkmaz. Kısmet bir altın toptur, bir tepersen bir daha gelmez. Ayol bütün Ada koca bekleyen kızlarla doluyken, sen cebi delik Rum oğlanıyla çama çıkarsan, parlak parlak kısmetler bütün o koca bekleyen kızları almasalar da, seni hiç almazlar. Ayol ananda hiç akıl yok senin. Koca dediğin çamda bulunmaz. İyi yetişmiş erkek kardeşi olan iyi aile kızlarıyla dostluk kuracaksın. Toprağı bol olsun, annem, her yaz yazlığa çıkmadan kulağımı bükerdi. "Ada'ya eşeğe binmeye değil koca bulmaya git" diye.

Elâ tepeye yalnız çıktı. "Con Paşa'nın yalısına gidiyorum" dedi eve. Aleko önceden tepeye tırmanmış, bekliyordu onu. Kiliseye girip Aya Yorgi'nin at üstünde şeytanı mızrakladığı ikonalara baktılar. Elâ bir mum yaktı. Sabiha Yenge'nin bir an önce İstanbul'a işlerini bırakamayan kocasının yanına dönmesi için adak adadı. Aleko'yla manastırın bahçesindeki mezarların üstüne oturup öpüştüler. Kayalara çıktılar. Batan güneşi seyrettiler. Aleko yumuşak sesiyle şarkı söyledi. Manastırın bahçesinde beyaz sakallı bir keşiş kuşlara yem verdi.

– Bunlar buraya yalınayak çıkarlar, ayakları acımaz hiç, dedi Aleko. Aleko'nun aptal dindarlığına kızdı Elâ.

– Acımaz olur mu? Kendilerini inandırıyorlar. Sizi inandırmak için. Sizi inandırıp bedava yaşamak için.

– Bir keşişin bizim paramıza ihtiyacı yoktur, dedi Aleko. Hiçbir şey gerekmez bir keşişe. Bir Tanrısı yeter ona.

Ansızın sarıldı Elâ'ya. "Ben seni o keşişin Tanrı'sını sevmesi gibi seviyorum."

– Sana da benden başka bir şey gerekmez ha?

– Gerekmez.

Gerekmeli diye düşündü Elâ. Bir kadınla erkeğin yaşayabilmeleri için birçok şeylerin gerektiğini Sabiha Yengesi'nden öğrenmişti.

Elâ yalıya döndüğünde, anasının ağlamalarını, çığlıklarını duydu. Fofo, Kato, Mano, Nefeli, hepsi eve dolmuşlardı. Anasının çevresine.

– Baban öldü, yukarı çık, helalleş!

Bu cümleyi kurmak yine Sabiha Yenge'ye düşmüştü. Elâ merdivenleri çıktı. Kapının önünde bir süre durdu. Kapıyı açıp içeri baktı. Babası, ayağında sabah giydiği pantolon, gömleğinin yakası açık, uyuyor. Onu uykudan uyandıranlara çok kızardı babası. Elâ kapıyı kapattı. Merdivenleri inerken, her yaz, takım taklavatıyla yalıya yerleşen Sabiha Hanım'ın:

– Hep çok çalışmaktan. Hep derdim Hulûsiciğe, parayı ne yapacaksın? Canına bakmalı insan, dediğini duydu.

İki gün sonra, ölü evinin kasvetinden, geleni gideninden, çoğalan ev işlerinden sıkılan Sabiha Yenge, kocasının işlerini bahane ederek gelini ve torunuyla İstanbul'a döndü. Elâ, adağının tuttuğunu anladı. Aleko'yla öpüşürken mi ölmüştü babası? Aleko'yla tepeye çıkmasını yasakladığı için mi Aya Yorgi intikam almıştı babasından? Somut olarak bilinen şuydu: Elâ'nın çevresinde Sabiha Yenge'nin her gün biraz daha daralttığı örümcek ağı, bir ölümle parçalanıvermişti. Bu ölümün ardından Elâ, Madam Mado, Madam Marika, Kato, İris, Mano, hepsi kendi başlarının çaresine bakmaya bırakıldılar.

Sincap baharda belirmiş sürgünleri kemirerek ormanda, meyve bahçelerinde, cevizliklerde yaşadı. Uzun saçaklı kuyruğu tanıttı onu düşmanlarına. Ormanın sık dalları arasında

güneş alan, ışıklı, sıcak yerlerde arka ayakları üzerine oturdu, ön ayaklarıyla ceviz, fıstık, palamut, kozalak kemirdi. Güçlü tırnaklarıyla tutundu, tırmandı. Sarı kırmızılı postuyla, beyaz karnıyla güzelliğini yitirmeden yaşadı. Sadece rengi değişti mevsimlere göre. Ağaçların çatal dalları arasında, oyuklarda yaptı yuvasını. Yılda iki, üç kez, yedi kez yavru doğurarak çoğaldı. Yavruları en düz ağaçlara bile tırmanmayı öğrendiler ondan. O olmasa kendiliklerinden öğreneceklerdi. Kışın yuvanın ağzını kapamayı, kuyruklarını yorgan gibi örtünüp uyumayı kendiliklerinden de öğrenebilecekleri gibi. Sonra her yazla, bütün güneşli havalarda yuvadan dışarı çıkmayı, ormanda özgür yaşamayı öğrendiler.

Tarlabaşı'nın dar sokaklarında, su birikintilerinden atlaya atlaya kaç saattir dolaşıyordu Memet. Çocukken çözdüğü bilmeceler; labirent. Bir dikdörtgen, dışında bir çocuk, elinde çanta, dikdörtgenin herhangi bir yerinde bir okul resmi, çocuk labirentten geçip okula varacak. Bu bilmeceyi severdi Memet. Şimdiyse labirenti bilerek karmaşıklaştırıyor; resminin ortasındaki geneleve varamıyor bir türlü. Su birikintilerinin üstünden atlamaya geldi buraya. Bir su birikintisinden, ötekine. Bütün işportacılar onu seyrediyor, bütün işportacılar onunla eğleniyor, nereye gidemediğini biliyor; bütün su birikintileri de. Çengelli iğne, lastik, ayna, jilet, prezervatif satanlar, fındık fıstıkçılar. Üstünde babasının Stavro'nun dükkânında diktirdiği lacivert beyaz çizgili, kruvaze yakalı cumartesi giysileri, kendisini seyretti su birikintisinde. Giysisi büyük geliyor, babası küçüklüğünden beri hep büyük diktirmiştir elbiselerini; Memet hep küçük kalmıştır elbiselerinin içinde, hep bir şeyden küçük, bir lacivert elbiseden bile. Dayısının Almanya'dan getirdiği, piyasaya yeni çıkmış beyaz naylon gömlekle, arkadaşından ödünç aldığı ipek kravatla büyümek, tam gelmek bir şeye.

Elinde bir kalem, karşısında ortasındaki genelev resmiyle labirent, kalemi hep yanlış sokâklarda gezdiriyor, çıkmaz sokaklarda, su birikintilerine batırıyor ucunu, ucu yazmaz oluyor kalemin. Silgiyle işportacıları, iğne, lastik, jilet, prezervatif satanları siliyor; nereye gidemediğini mutlaka bilenleri, mutlakaları siliyor. Bir büfenin orada durdu, bir paket Yeni Harman aldı, tiryaki falan değildi, bir şey almalıydı, cebinden çıkarabileceği, sonra yine cebine sokabileceği, elinde tutabileceği, dudaklarıyla tutabileceği. Durdu, ayaklarına baktı. Labirentin son sokağında, ayakları önünde belirdi Dumlupınar Okulu'nun toprak bahçesi. Toprağın üstüne çizdiği genelev planı. Geldim diye düşündü, bu iş bitti, şimdi dönebilirim. Dönemedi, öğretmenin Rıfat ayağıyla sildi toprağın üstündeki genelevi. Toprak su birikintisiyle karıştı, çamur oldu; bütün çamurlar, Tarlabaşı sokaklarının bütün çamurları Memet'in pabuçlarının altında birikti, tonlarca çamur. Memet bunca ağırlaşan ayaklarını kaldıramıyordu; adım atamıyordu. Yanından işportacılar, çengelli iğne, lastik, jilet, prezervatif satanlar, yakalara balina satanlar geçip gittiler. Kaydırak kayan çocukların rahatlığı, sevinç çığlıklarıyla sokağa kaydılar; Memet kayamadı, döndü, işportacılardan çengelli iğne, lastik, yakalara balina aldı. Bütün işportacılar Gâvurkesen Paşa'nın Nuri'deki suratla baktılar ona. Nuri'nin sesiyle "ben geneleve gitmedim ki" diye ağlayan Memet'e, "gideydin lan" diye yapıştırdılar lafı. Memet'in utangaçlığını, çekingenliğini, hanım evlatlığını, aile çocukluğunu beş kuruşluklara, on kuruşluklara bozdular, on kuruşlukları, beş kuruşlukları liralara tamamlayıp sokağın yolunu tuttular. Elini uzattı duvardan tabancasını alacaktı; baktı yok. Tabanca Nuri'nin elinde. Hırsız-polis oyununda tabancasını çalan Nuri polis oldu, Memet hırsız. Nuri tabancayı Memet'e doğrulttu: "Yakarım piç kurusu!" dedi. Memet tabanları yağladı sokağa doğru, tabanca-

yı Nuri'ye bırakıp. Bir cigara yaktı, üstü beyaz file, yanları taba rengi pabuçlu, lacivert, siyaha yakın lacivert pantolonlu, paçaları geniş ve ütüsüz, ceketini sol omuzuna atmış, gri şapkalı esnaf kılıklı, şişman bir adamın gölgesinde yaktı cigarasını. Adam arkalarına bastığı pabuçlarını sürüye sürüye yürüyor, arkasına kavuşturduğu elleri arasındaki tespihi çekiyordu. Adımlarını tespih çekimine uydurdu Memet: Adamın gölgesinde tespih adımlarıyla ilerledi. Bu adam nereye gittiğini biliyordu. Bu adamlar belirli bir kapıdan çıkarlar ve dosdoğru belirli bir kapıya giderler. Kapının birinde elleri boştur, ötekinde doludur. Bir dolan, bir boşalan ellerle; bir dolan bir boşalan vücutla gittikleri belirli bir kapı vardır. O belirli kapıya, adamın gölgesinden yürüdü Memet. Adam durdu, çevresine bakındı. Memet bir an sıyrıldı gölgeden, çırılçıplak kaldı; bütün pencereler açıldı, bütün orospular çıplaklığını bildiler, adam gölgesiyle Memet'i giydirdi yeniden, pencereler kapandı. Adam kapıyı açtı, Memet için açtı kapıyı koruyucu gölge. Memet için içeri girdi. Memet içerde ansızın yine gölgesiz kaldı, çırılçıplak. Adam odalardan birinde yok olmuştu. Kapının yanında ve mutlaka çıplaktı. Evin bir eşyası gibi, evin bütün insanlarının unuttuğu, varlığı üstünde düşünmedikleri bir eşya gibi kapının yanında kalabilecekti; çıplak olmasaydı, çıplak olduğunu sanıp onca terlemeseydi, kızarmasaydı. Bir el, ardı ardına birçok el sırtından ittiler onu; içeri dolan eller, çekingenliğini on kuruşa, yirmi beş kuruşa bozan eller, işportacılar, dondurmacılar, erikçiler, simitçiler. Bu kapıdan ardı ardına girdiler. Burada Frère Antoine'm köpekleri yoktu; onları yatılı okulun dışına, uzağına kovalayan köpekler. Memet gözlerini döşeme tahtalarının oyuklarından kaldırdı; tam karşısına düşen bir kadına, ilk gitiği partide dansa kaldırdığı kıza yaptığı gibi selam verdi. Kız çok gülmüştü ona, kadın gülmedi, görmedi, oralı olmadı hiç.

– İlk gelişin mi hayatım?

İşte sanki anasının hastalandığı zamanki sesi, işte sanki öğretmenin ödevini iyi yaptığı zamanlardaki sesi, işte sanki düşündeki sevgililerinin sesi, işte sanki terledikten sonra musluk başında su içme sırasını beklerken akan suyun sesi. Bilip unuttuğu, en kurtarıcı, en iyi edici sese döndü. Sese sarıldı, sesle örttü çıplaklığını. Ötekilerden oldukça değişik, daha genç, zayıf, yorgun, silik, genelev dışındakiler gibi bir kadındı bu. Rahatça, kucağında emzirdiği bebesiyle otobüste, parkta rastlanılabilecek, en çok böyle rastlanılabilecek bir kadın. Memet, hayatının son selamını bu kadına verdi.

– Otur şuraya. Biraz beklersin değil mi canım?

Memet iskemleye yürüdü. Memet iskemleye oturdu; yürürken her adım atışının fotoğrafını çekti, fotoğrafım seyretti. Boğazı kurumuş, dili şişmişti. Cebinden paketini çıkardı; bir cigara aldı, ağzına götürdü, yaktı. Birkaç nefes çekti, cigara ağzında söndü; cigarayı yere attı, cebinden paketi çıkardı, bir cigara daha aldı, yaktı, birkaç nefes içti, cigarayı yere attı. Paketi cebine koydu; paketi cebinden çıkardı, cigarayı yaktı, kibriti üfledi, cigara söndü, paketi cebinden çıkardı. Adamın biri yanındakini dürttü: "Dolmacıya, hele dolmacıya!" Bir başkası, bütün içilmemiş cigaraları topladı yerden. Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine; herkesin bir bildiği vardır oğlum; herkesin girip çıktığı bir yer vardır, herkesin tanış olduğu bir yer vardır, herkesin usta olduğu bir yer vardır, herkesin seyirci olduğu bir yer vardır, herkesin rahat olduğu bir yer vardır, herkesin efendi olduğu bir yer vardır, köpekler herkesi kovalayabilir, herkesin köpekler tarafından kovalanabileceği, kapı dışarı edilebileceği bir yer vardır.

O gün ev yıkılaydı, bir Memet kalırdı altında, herkes kaçsa, herkes kurtarıcılarım çağırsa, o çağıramazdı; ta yakınına uzanan ele uzanamazdı. Bir dakika geçti, iki dakika geçti, üç

dakika geçti, merdivenlerden indiler, çıktılar, indiler, çıktılar. Memet hayatında ilk kez kendinden kılıksız, kendinden cahil, kendinden biçimsiz insanları kendinden büyük gördü. İlk kez, onlarla aynı sıraya girdi. İlk kez onlara isteyerek sırasını verdi. İlk kez onlara gülücükler saçtı, yaltaklandı düşüncesinde. Hoş görünmek istedi onlara, ilk kez onlara boyun büktü, kaderini onlara bağladı, onların merdiven inişlerine ve çıkışlarına.

– Hadisene canım?

Baktı kadın merdivenin tepesinden ona el sallıyor. Kalktı. Merdivenleri çıktı. Bir kapıyı açtı, bir kapıyı kapadı. Sırtını duvara dayadı. Ayaklarını amansızca, haince ağırlaştıran, çamurlara baktı yine. O an, bir an önceki analığını, öğretmenliğini, su sesliliğini mutlaka yitirmiş bir ses:

– Hadi soyunsana! dedi.

Soyunmak! Bir kız okulunda, herkeslerden gizlenen bir perukanın düşmesi, nutuk verirken ya da ilk öpüş anında takma dişlerin düşmesi, kalabalık bir sokakta çıplak yürüdüğünü anlamak ansızın, arkadan gelen alaycı kalabalıktan kaçmamak ve uyanmak terden sırılsıklam. Bu onca özenerek giyilen lacivert giysiden, naylon gömlekten, kravattan soyunmak, onlara nankörlük etmek, onların koruyucu kanatlarından soyunmak. Yürüdü. Bir somyaya çarptı. Karanlığın, belki de hiç bitmeyeceğini umduğu loşluğun bir sonu olduğunu anladı. Kemerini çözdü, ceketini, pantolonunu, kravatını, gömleğini, fanilasını çıkardı. Şimdi bütün kurşunlarını üstüme boşaltacaklar; ben öleceğim, Viva Zapata! Son titreyişim bir şarkı olacak, bir ihtilâl şarkısı; ama ayna karşısında değildi, on bir yaşında da değildi ve Zapata olduğuna kimse inanmazdı burada. Kadın her şeyi anlıyor gibi, her şeyi hoşgörüyor gibi; keşke öyle olmasaydı, sövseydi, aşağılasaydı onu, kovsaydı. Memet bu hikâyeyi, sonradan kadının bayağılığıyla tamamlasaydı. Birleşmesi söz konusu olmayan

farklı düzeylerin kandırıcı hikâyesiyle. Ama kadın onu okşadı, çocuk sever gibi sevdi, hain bir anlayışla:

– Sen iyisi mi yarın gel. Sabah ondan önce, daha çok vaktim olur. Şimdi bekleyen müşteriler var.

Giyindi. Noktasız ve virgülsüz, soluk almadan, yutkunmadan, gözünü kırpmadan. Merdivenleri indi; çocukluğundan beri edindiği bütün giysileri giyinerek kapıya yürüdü. Sokağa çıktı. Noktasız ve virgülsüz, soluk almadan, yutkunmadan, iki yutkunma arası bir süre içinde. Sokaktan çıkacakken Rıfat'ın çelmesiyle yere düştü. Burnundan akan kan, su birikintisi içinde kayboldu; içindeki kanı kimsenin ayırt edemediği bir çamur birikintisinde.

Porsuk, bu kemirmeden hiç bıkmayan hayvan, arka ayaklarını, pullu ve yassı kuyruğunu kullanarak yüzer de. Hem karayı, hem suyu tanıyarak akarsuların, göllerin kıyısında yaşar, kemirir, yaşar. Çalı çırpı, çamurla yapar yuvasını. Birbirine eklenen yeraltı yollarıyla suyun altına varır. Sonra suyun önünü ağaç dallarından yaptığı bentlerle keser. Havuzla çevirir yöresini. Ağaç kabukları, yapraklar, tomurcuklar, kökler, hepsini sırayla kemirir, yavaş, uzun kemirmeler sonucu en güçlü ağaçları devirebilir. Bilir gizlemeyi. Göl diplerine yeşil dallar saklayarak kışlık erzağını biriktirmeyi. Sonra gelince mayıs, fare iriliğinde üç yavru doğurur.

Kozhelvacıların, dondurmacıların, galetacıların, mısırcıların zinciri cepleri bozuk paralarla dolu çocukların orada koptu. Çocuklar önce dondurma, sonra mısır, sonra helva yediler. Dondurmacının dondurması bitti. Mısırcının mısırları tükendi. Helvacının helvaları yetişmedi; çocukların tükenmedi bozuk paraları. Büyükada iskelesinde dönerli sandviç yediler, akşam açık hava sinemasına gittiler. Akşam

yemeğinde yemek yemiyorlar diye anneanneler dövündü. Anneannelerin boğazından geçmedi akşam yemekleri. Sokak kapıları aç torunları için üzülen anneannelerin yüzüne kapandı. Kızlar, oğlanlar bisikletlerle tepeye çıktılar. "Kimin bisikletinin vitesi daha iyi?", "Kim daha çabuk çıkacak tepeye?", "Kimin bisikleti ne malı?", "En iyi vitesli bisikletler nerede yapılıyor?", "Kimin babası en iyi vitesli bisikleti almış oğluna?", "Kaç para gümrük vermiş üstüne?.." Bütün bunları her gün sınayan çocuklar, bu çok önemli sorunların yüküyle yarıştılar. En iyi vitesli bisikleti olan, babası en yüksek gümrüğü ödeyen çocuk midyeli sandviççiye en önce vardı. "Helal olsun, bisikletinin vitesi kimselerde yok."

Yeşil çuhalı masalar kuruldu salonlara; çıt çıt bezik sesleri. Vido! En büyük buzdolaplarının buzluğundaki buzlar yetmedi viskilere. Albert'le Andon kotaları konuştular bıkmadan ve hep başından alarak. Telefonlar çaldı. Öğle uykusundan uyanıldı. Akşam ne giyileceği konuşuldu. Hristos yetimhanesinde akşam çocuklara çıkacak yemek konuşuldu.

Çocuklar fıstık çamı altında çıplak ayaklarıyla bağdaş kurup patates soydular. Kim en uzun kabuğu soyacak? Kim hiç koparmadan soyacak patatesin kabuğunu? Kimin babası en iyi vitesli bisikleti almış oğluna? Dört selvi ağacının arasındaki büyük demir kapıyı ayağıyla itti Aleko. Arabacı Deli Rıza mezarlık duvarında oturmuş abuk sabuk konuşuyor yine:

– Sarı çizmeli Memet çalıştı. Çalışmayı çok seviyormuş. Şapkalı kadın denize girdi. Çantalı adam vapura bindi. Çantalı kadın trene bindi. Şapkalı adam otobüse bindi. Vapuru çok seviyorum. Çalışmayı çok seviyorum...

Mezarlığın ortasındaki mermer iki sütun arasında yükse-

liyordu Nikolai'nin büstü. Büstün iki yanında, daha alçakta iki mezar taşı: Nikolai'nin karısı Elisa ile anası Elati'nin mezar taşları. Nikolai'nin gösterişli mezarının yamacına sığınmışlar. Mezarlığın en görkemli mezarı bu üçlü mezar. Aleko ile Elâ Nikolai'nin büstü karşısındaki banka oturdular.

– Adama bak adama, dedi Elâ.

– Hayırsever adamdı Nikolai, dedi Aleko.

– Büstünü de ondan kocaman yaptırmış.

– Ölü, kendi büstünü yaptırmaz ya. Hayrını görenler yaptırmışlardır.

– "Al büstünü, hayrını gör" demişlerdir bir yandan da.

– Yok yok, hayır duası okumuşlardır.

Elâ sinirleniyordu:

– Bir kez bu adam, nasıl bir mezar istediğini ölmeden önce belletmiştir. Benimki ortada kocaman, karımmkiyle anaminki iki yanda nah böyle göbeğim hizasında, diye mezar taşının resmini çizmiş, mezarı için en düşük fiyatla mermer kapatmıştır zamanında. Bu adamlar mezar taşlarını bile garantiye alırlar. Hayırsever kişi diye kendilerini yutturdukları saf insanların hayır dualarına inanmaz onlar. Onların minnetine bırakmazlar mezar taşlarını. Herife bak, karısıyla anasını karpuz gibi koltuğu arasına sıkıştırmış! Bu adamlar sözde hayır işlerler karpuz taşıyarak. Hayır işledikleri kişiler koltukları altına sıkıştırdıkları karpuz gibidir onlar için, sonra kesip yenecek. Hangi ahmak, bir insanın karpuzu sırf karpuza hayır işlemek için taşıdığına inanır? Ama senin kafandakiler, kesilmek için taşındığınızı anlamazsınız bir türlü.

Aleko'nun üzüm gözleri karardı bir an, sonra nemlendi; başını yana eğdi, biraz küskün:

– Nikolai Paleopulos önemli adamdı.

– Nasıl önemli?

– İşte böyle, pahalı bir mezar taşı yaptırmasından belli ki...

Aleko sözünün sonunu getirmedi. Uzandı, öpmek istedi. Elâ iteledi. Canı sıkkın. Nikolai hakkında söylediği cümleleri önceden hiç düşünmediğini, şu ana dek Nikolai'nin ona vız geldiğini düşündü. Kafasını asıl kurcalayan şey, asıl kafasını kurcalayan şey, şimdi gebe miyim ben? Bunca öpüşmeler sonucu? Nasıl gebe kalınır? Gebe miyim ben şimdi? Olabilir mi? Aya Nikolai'de öpüşmelerimiz sonucu gebe kalmış olabilir miyim? Bütün bunları deminden beri sormak istiyor. Bu soruların gülünçlüğünü düşünürken, yine de aydınlanmak isterken, birdenbire can sıkıntısıyla Nikolai konusunda düşündüğünü, önce düşünmediği bir biçimde yargıya vardığını, çok uzun düşünülüp varılmış bir yargının kesinliğiyle konuştuğunu anladı Elâ. Ansızın, Nikolai hakkında verdiği karar gibi ansızın, sadece öpüşmekten gebe kalınmayacağını, bunu bilmemiş olmasının mümkün olmadığını anladı. Bu yeni edindiği bilgilerin getirdiği keskin dille:

– Senin için yoksul olmayan herkes önemli, dedi Aleko'ya.

Aleko, kara, bilgilerin, yeni, ansızın kişiyi sivriltiveren bilgilerin dışında, yumuşak gözlerle bakıyordu Elâ'ya:

– Sen yoksulluk nedir bilmezsin ki.

Aleko'nun babası kıyı meyhanelerinden birinde akordeon çalıyor, aile meyhaneden toplanan bahşişlerle zar zor geçiniyordu. Çamların altında oturdular. Elâ eline aldığı kozalağı Nikolai'nin, bütün mezar taşlarına tepeden bakan, bütün mezar taşlarına hadlerini bildiren büstüne attı.

– Yapma, günahtır, büyük bir Rumdur o.

– Ne büyüğü? Senin baban gibi yoksulları Büyük Yunanistan palavrasıyla uyutup sömürdüğü için mi?

Elâ yeni konuşmaya başlayan bir çocuk gibi yeni bildiği sözcükleri durmadan sıraladığını görüyor, bundan sıyıramıyordu kendini.

Aleko Elâ'nın tersliği karşısında istemeden diklendi:

– Yunanistan büyük devlet!

Bir mahalle çocuğu oldu ansızın Elâ. O yeni edindiği bilgileri, sivri bilgileri unutuverdi. Aleko'dan duyduğu ilk sevgisiz cümlenin verdiği şaşkınlıkla:

– Yunanlılar korkaktır.

– Barbarlardan herkes korkar.

– Kadınları ve çocukları kim kılıçtan geçirdi?

– Kim olacak sizler!

Elâ çamın altından kalktı. Bu kez attığı kozalak Nikolai'nin büstünün tam alnına vurdu. Yetimhaneye çıkan yoldan yürümeye, arkasına bakmadan yürümeye başladı. Aleko ardından yetişti.

– Savaşta vurulur da, kesilir de!

Elâ birden eski saflığıyla:

– Ben gebeyim galiba.

Aleko, anasının üvey olduğunu birdenbire öğrenmiş bir çocuğun kırıklığıyla sordu:

– Kimden?

– Kimden olacak senden tabii!

– Ama biz o... şeyi yapmadık ki, yani çocuk yapmak için...

– Biliyorum, ama onca öpüştük... ne bileyim işte, hastalanmadım bu ay.

– Öpüşmekten çocuk olmaz.

– Ben de biliyorum ama işte...

Hiçbir şeyi doğru dürüst bilmiyordu aslında. En ufak, beklenmedik bir olay bütün bildiğini sandığı şeyleri kökünden sarsıyordu. En cahil bir insan gibi her şey mümkün oluyordu onun için.

Birden ağlamaya başladı. Aleko onu sardı. Kucağında bir çocuk gibi salladı.

– Bana çocuğun nasıl olduğunu iyice anlat Aleko. Öyle el-

le tutulur gibi anlat ki, bir gün çocuk istersem, bunu bile bile yapayım.

Tepede, Aleko'yu tanıyan Madam Meli, onlara çay, peynir, ekmek ikram etti. Batan güneşe karşı oturdular. Peynir ekmeklerini yemeye başladılar. Elâ, Aleko'nun ekmek yerken ağzını şapırdattığını fark etti. Aleko'yu yemek yerken ilk kez görüyordu. Gözlerini kapadı: "İyi ki Aleko'dan çocuğum olmayacak" diye sevinirken yakaladı kendini. Bugün, yalnız Nikolai konusunda değil, çocuğun nasıl olduğu konusunda da değil, kendi konusunda yemek yemeyi iyi öğrenmemiş biriyle yatmayacak, yatmak istemeyecek bir kız olduğu konusunda edindiği bilgilerle yorgun, kayanın üstünde bir saat uzandı kaldı.

Evlerde, sokakta, damlarda, arka bahçelerde, çöp tenekelerinin çevresinde dolandı kediler. Yumuşak, uzun ve sık tüylü postlarıyla korundular soğuktan. Beyaz, gümüş rengi, sarı, tekir, siyah ve alacalı kediler. Yuvarlak başları, kısa ve kalın boyunlarıyla; her yöne dönebilen, hareketli, geniş kulakları, parlak, büyük ve yuvarlak gözleriyle. Bir kedi ışıkta küçülen gözbebekleriyle güneşe baktı. Üst dudağının iki yanındaki uzun, sert kıllarla duydu baharı. Sağlam ayakları, yumuşak tabanlarıyla ses çıkarmadan yürüdü. Sevildiği zaman mırıldanmaya, acıktığı zaman miyavlamaya, öfkelendiği zaman dimdik tüylerle kamburunu çıkarmaya doğru yürüdü. Ağaca tırmandı, bekledi avını. Avını öldürdükten sonra güçlü dişleriyle parçaladı. Gerindi. Atladı ağaçtan. Avını parçalarken gözlediği dişi kedinin ensesine batırdı dişlerini. Kimsenin dostu olmadı.

Küçük kilisenin eski, tahta oymalı kapısı aralandı... Kapı aralığından o eski güzellik yalanının pırıltıları göründü: İkonaların yaldızları, ince uzun mumların kireç duvarla-

ra vuran zengin büyüsü. Çıplak duvarların, kuru iskemlelerin, soluk sedir kumaşlarının insanlarına, en ucuz güzellik yalanı, kilisenin açık kapısından, parıltılarla çağrıda bulundu. Yaldızlar, mumlar, ikonalar. Kara çoraplı, başları örtülü akraba kadınlar mum diktiler vazgeçmedikleri düşler için. Akraba çıplak duvarlar, akraba kuru iskemleler, ikonaların yaldızlarıyla zenginleştiler. Kara çoraplı, başörtülü, yasları akraba kadınlar kiliseden çıktılar. Eski testilerde eski şaraplar, eski yortular, horalar eski. Kilisenin kapısı kapandı. Meyhaneler, kahveler doldu. Marmara kıyılarından Adalar'a vapur vapur insan aktı. Döküntü kıyı meyhanelerinde beyaz peynir, kavun, Yeni Rakı. Façyo'da kılıç şiş, ıstakoz, beyaz şarap. Defne yapraklarından barış çelenkleri hep aynı yolculara. Hep aynı beyaz peynir ve tekel rakısı. Talikalar, Ada turları, sıpalar. "Beni eşeğe bindir" diye ağlayan çocuklar. Rumca gazete satan çığırtkan çocuklar. Haklı ve haksız gözyaşları. Büyük Kulüp. Üyeler ve üye olmayanlar. Briç partileri. Hayatta ve kumarda ve aşkta kazananlar. Kumarda kaybedip hayatta kazananlar. En güzel günbatımlarını gören zengin manzaralı döküntü kahvelerde tavla partileri. Tavlada kazanıp aslında hep kaybedenler. Marmara'dan Adalar'a vapur dolusu insan. Her metrekaresi satılmış arsalar. Vapur insanlarına artakalan ağaç gölgeleri! "Üye olmayan giremez!" levhaları. Bütün yasak levhaları. "Mayosu olmayan giremez!" Seyirle yetinenler, aptal seyirciler. Pazar günlerinin barbar seyircilerinden köşk kepenklerinin ardına kaçanlar. Deniz motorları, kotralar, balıkçı sandalları. Fransızca, Rumca, cicimce, şekerimce, arada bir "ağzına tükürdüğüm"lü Türkçe.

Memet, Niko Paleopulos'un Burgaz Adası yokuşlarından birinin tepesindeki evinden ayaklarını arnavut kaldırımında sürükleyerek dönüyordu. Sıcak, ter. Gitar iyice ağır ge-

liyordu. Niko Usta: "Ne yoruyorsun cancağızını bre, çalamayacaksın bu mereti!" demişti bugün. Niko işini ciddiye alanlardan. Gitar çalmak önemli bir iştir onca. Herkesin bulaşamayacağı bir iş. "Vardır herkesin de bir bildiği!" İnsanın işi bildiği olmalı Niko'ya göre, işi ekmeği olmalı, bildiğini ekmeği gibi bilmeli, ekmeğini bildiğinden çıkarmalı; gitar çalmak da ekmek gibi ciddi bir şeydir. Memet niçin gitar öğrenecek? Anlamıyor Niko Usta. Söylenip duruyor. Memet gitar konçertosu çalmak istemiyor. Sadece bir iki aşk şarkısı o kadar. Niko'ya göre, iyi bir aşk şarkısı çalmak konçerto çalmaktan kolay değildir. İyi bir aşk şarkısı çalmak konçerto kadar, ekmek kadar ciddidir. Bir aşk şarkısı çalmak için de bu işin ustası olmak gerek. Memet olamaz bu işin ustası; çünkü gitar Memet için ekmek değil; oyun: Oynayarak çalınmaz bu meret. Sıcaktan gömleği sırtına yapışmıştı. Vapur iskelesine geldi. Gişeden bilet aldı. Vapura bindi. Küpeşte kenarına oturup ayaklarını demire dayadı. Yeşil, beyaz köpüklerden izledi vapurun gidişini. Serin köpüklerde. Düşüncelerini köpüklerde serinletmek istedi. Geçen cumartesiyi düşündü. Demir'in evinde. Sınıf arkadaşları. "Parti var" demişti Güner. Zorla gitmişti. Bir sonu olmadığını bilerek. "Nasıl bir son beklenir?" demişti Güner. "Parti bu oğlum, kızlar var, dans ederiz, nasıl bir son beklenir?" Pikabın yanma oturmuştu plakların sonunu beklemek için. Sonra hangisi? Hatırlamadığı, uzun ya da kısa saçlısı, hatırlayacak ne oldu ki? Bir saat yanak yanağa dans etmişlerdi. Akraba gibi, iki dost gibi, sevgili gibi, karı koca gibi, yakın, sonu varmış gibi yakın. Bir saat sonra, bir saatlik bir yakınlıktan sonra, koridorda öpmek istemişti kızı, bir tokat yemişti bir saat yakınlıktan sonra; bir saatlik yalanı, uydurmayı bir tokatla yeniden bilmişti. Sonu buydu. Bir tokat. "Parti bu oğlum, kızlar var!" Nah var! Yeşil köpükler var. Gemi gittiği sürece. Vapur Köprü'ye yanaştı. İndi. Dol-

muş bekledi. Dolmuştan indi. Beyoğlu'nda yürüdü. Ayakkabıcılar, muhallebiciler, pastaneler, eczaneler, "butik"ler, kuyumcular, yürüdükçe uzayan bir alışveriş. Bir fotoğrafçı dükkânına girip bir hafta önce çektirdiği resimleri aldı. "James Dean" ceket ve gitarla. Bir camekânın önünde durdu. Pabuçlara bakar gibi yaptı. Cebindeki resmi çıkarıp baktı. Sevmedi resmi. Bir şeyin yapışmadığını, bir tutkalın iyi tutmadığını fark etti. Bir aptallığı. Aptallığı olduğu yerde bırakıp dolmuşa yetişti. O kıza demeliydim ki, "Şimdi seni burada bırakıp bir saat danstan sonra ne yapmamı bekliyorsun? Öpmeyip eve gitmemi, evde... Seni burada öpsem belki yalnız bu kadarı bir şeydir, bir anıdır, sürdürülebilir bir sondur. Sonunda ben elimde şeyimle kalacaksam, sana hiç gerek yok." Bir kadının ayağına bastı. Paraları yere düşürdü, ineceği yeri geç söyledi. Şoför, Memet'in verdiği bozuk paraları araba camının önündeki bozuk paraların yanına fırlattı söverek: "Verip verecekleri beş on kuruş, eziyetleri yüz liralık."

Bir saat dans, yanak yanağa dans için bütün gece eziyet. Yok kızım! Babasının bir tanıdığı selam verdi. Adamın yüzüne baka baka yürüdü. Geçtikten sonra tanıdı. Döndü arkasından baktı adamın. Adamın da arkasına baktığını anlayınca hızla döndü önüne. Şimdi daha ayıp oldu işte. Merdivenleri çıktı. Kapıyı anası açtı. Hafta sonu tatilinde niçin sinemaya bile gitmediğini soran anasına karşılık vermeden odasına geçti. Gitarı yere bıraktı. Kapıyı dinledi. Telefon çaldı. Anasının telefona cevap verdiğini duyunca yeniden gitarı aldı. Çabuk adımlarla mutfağa geçti. Kapıyı kitledi. Mutfak penceresinden apartman boşluğuna baktı. Aşağı katta oturan Serpil Hanım mutfaktaydı. Serpil Hanım'ın kocası kanarya yetiştirir, akşamları arkadaşlarını eve toplayıp içki içerdi. Şişman, karısından yaşlı bir adam. Serpil Hanım merdivenlerde her karşılaşışlarında gülüyordu Me-

met'e. Komşu selamı. Balkonda gitar çalarken aşağıdan kadının şarkı söylediğini duydu. O günden beri kadına rastladıkça kızarıyordu Memet. Kadın mutfak penceresinden Memet'i gördü. Yüksek sesle şarkı söylemeye başladı. Bir yandan bulaşık yıkıyor, daha doğrusu yıkıyor gibi yapıyor. Memet bildiği iki parçadan birini çalmaya başladı. Birini bitirip ötekini. Hep aynı şarkıları. Kadının dudaklarını yalayıp pencereden ona baktığını göremedi. Şarkısını giderek daha yüksek söylüyordu kadın. Mutfak kapısı vuruldu. Gitarını mutfak dolabının yanma saklamak isterken tavayı devirdi. Öğlenki kızartmadan tavanın içinde kalan zeytinyağ döküldü yere. Yer beziyle yağı iyice bulaştırırken cebinden fotoğraf düştü. Sonunda yeri olduğu gibi bırakıp kapıyı açtı. Anasının yanından konuşmadan geçti. Odasının kapısını kapattı. Anası yeri silerken Memet'in "James Dean" ceketli ve gitarlı fotoğrafını buldu. Fotoğrafı ve gitarı Memet'e vermek için kapısını vurdu. Memet kapıyı açmadı. Anası elindekileri kapının önüne bıraktı. Mutfağı iyice temizlemeye gitti. Memet yatağa yüzükoyun uzandı. Kapattı gözlerini. On beş dakika sonra kalktı. Çamaşır değiştirdi. Kapıyı açtı. Yerdeki fotoğrafı gördü. Gitarı ve fotoğrafı içeri aldı. Fotoğrafı karton kutunun içindeki ipekböceği tırtıllarının yanına koydu. Bir süre tırtılların yağ içmiş karton üstünde ilerlemeye çabalayışlarını seyretti. Eline bir kitap aldı. On sayfa okudu. Birden Serpil Hanım'ın yeniden şarkı söylediğini duydu. Kalktı, odasının pencerelerini kapadı. Brigitte Bardot'nun duvara yapıştırdığı resmine bıyık yaptı. Şarkı kesildi. Gitarını aldı. Yarım saat çalıştı. Penceresini açtı. Yine başladı şarkı. Altta, kadının yatak odasının penceresi de açıktı. Kadın şarkıyı kesti. Pencereden aşağı bakmaya başladı. Başını yukarı kaldırıp Memet'i gördü. Memet hemen başını içeri çekip pencereyi kapadı. Kitabını eline aldı. Yarım saat daha okudu. Kalktı. Odada yürüdü. Brigitte Bar-

dot'nun resminin önünde durdu. Resme eşek kulakları, bir de kuyruk yaptı.

Değişken renkli kürkleriyle kurtlar indiler bozkıra. Kurt, çok; gri renkli, boz kürklüleri en çok. Yazla renkleri açılmış kürkleri. Kırmızımtrak sarı çizgilerle. Onları çoban köpeğine benzetip yanılan köylü çocukları, son anda kurdun yan bakan şehla gözlerini görünce vahşeti, yabanlığı tanıyıp kaçtılar. Kurtlar, memeli hayvanları, kuşları, insanları, leşleri, her şeyi yiyen kurtlar, beklemeyi bilen, sabırlı, ama amansız bekleyen avlarını. Kışı bekleyen, kışın geyikleri, atları yiyen, parçalayan, uluyan. Aslında insandan korkan, ormanlarda sürülerle dolaşan avlarının peşinde günler, haftalar, aylar boyu dolaşan kurtlar.

Ece, kara kalemle uçlarını uzatarak dayanılmazlaştırdığını sandığı gözlerle baktı; çevresini süzdü, süzüm süzüm süzüldü gözleri. İskemlesinin arkasına yaslandı. Dudaklarını yaladı; ne zamandır, tükürüklenmiş dudakların daha çekici, öpülesi olduğunu sanıyordu. Lisede, okul dağılmadan önce bütün kızların tuvalete koşup dudaklarını yaladıklarını gördüğünden beri, tartmadan gözlemini, sınamadan inanıyordu buna. Yaladı dudaklarını. Saçlarını arkaya attı. Üniversite kantinindeki öğrenciler birbirlerinden sigara otlandılar. Üniversite kantin demekti, sigara içmek demekti kantinde, bol zaman, hiçbir biçimde ölmeyen zaman demekti. Bu zamanı, bu dokuz canlı, bin canlı zamanı, art arda bıkmadan ve usanmadan öldürmek demekti. Kız beklemek, kız tavlamak, sadece üçüncü sınıf orospularla çok seyrek yatmak demekti. Çok konuşmak, konuşmak, fal bakmak, enayilik ve rüküşlük etmeyi hergelelik sanmaktı. Ece'nin gelişmiş butlarıyla gıcırdadı iskemle. İskemlenin gıcırtısı, Ece'nin söylediği türküye katıldı. Ece, oğlanların

ısrarlarıyla şarkı söylerdi kantinde. Bununla tanınırdı, oğlanlar, "yattık" dercesine hafif alaylı, yukardan, "şarkı söylettik" derlerdi Ece'nin ardından. Ece aslında yalnız kendi için, oğlanlar beğeniyor sansa da sadece kendi için, imrenip alamadığı, yetişemediği birçok şeye duyduğu özlemi gidermek için, eksik kalan birçok şeyi, ne olduğunu bilemediği, kavrayamadığı, anlayamadığı, ama yine de eksikliğini duyduğu birçok şeyi unutmak için, kanmak için, kandırmak için kendini, şarkı söylerdi. İskemle, Ece'nin gelişmiş butlarının altında inledi. Ece'nin şarkısına karıştı gıcırtısı iskemlenin.

"Fırat kenarında yüzen kayıklar anam, kayıklar..."

Karbonat tatlı çaylar soğudu. Çayla ıslanmış kesmeşekerler eridi. Yapış yapış, erimeyen, çayla, suyla eriyip dağılmayan sıkıntı, yapış yapış. Kantinin kuytu köşelerinden birinde, kahve falına bakan coğrafya öğrencisi bir kız, dudağını bükerek söylendi:

"Yine şişecek başımız."

Kıdemli kantincilerden Mahmut -askerî öğrenciydi Mahmut, fakültede kantin dışında görülmezdi pek- cigarasını Ece'nin eteğinin altından görünen çıplak baldırlarına bakarak üfledi. Semra, Ece'nin şarkısı yüzünden yarım kalan kahve falının hıncıyla: "Hep Mahmut yüz veriyor şu Ece'ye. Sesim güzel sanıyor o budala da. Şuna bak kız, şu oturuşa bak..."

"Şimdi sana bir yol görünüyor. Uzun boylu esmer bir adamla gidiyorsun. İçin sıkılıyor. Yüreğin sıkıntılı, yolculuktan sonra bir ferahlık gelecek. Sana para var kızım. Aaaa bak, bu adam burada da var. Ya nişan, ya evlenme, artık orasını bilemem. Öyle kalabalık bir yerde o adamla birliktesin. Belki de senin nişanın ha..."

Mahmut hem şarkıyı dinliyor, hem Ece'nin baldırlarına bakıyor, hem de kendi deyimiyle "felsefe yapıyordu." Gün-

delik konulardaki görüşlerini açıklarken hep, "benim felsefeme göre" diye başlardı cümleye..

"Benim felsefeme göre, üniversiteye adımını atmış kızla evlenilmez", "Benim felsefeme göre, milliyetçi öğrenciler daha temiz giyinirler", "Benim felsefeme göre, Türkiye ancak askerî disiplinle kalkınır" falan.

Şu anda da Mahmut'un felsefesine göre...

"Ece anasını gönderip istenecek ağırlıkta bir kız" değildi.

"Atın hafifi, kızın ağırı."

Ama Zeynel'in anahtarını bir eline geçirse, ilk yapacağı şey Ece'yi eve atmaktı. Ece gelir miydi? Anahtar olmadıkça, o her şeyin belli olduğu, neyin ne olup olmadığının belli olduğu ana kadar, böyleydi bu, Ece ayarlanır, atılırdı eve.

"Tam eve atılacak kızdı Ece" felsefesine göre Mahmut'un. Dört yıl boyunca, fakülte kantininde derinleştirdiği hayat görüşlerini sık sık ortaya dökmeyi severdi Mahmut. Evde anasının ahbapları, komşular, bu dört yorucu yıl boyunca edinilmiş kantin felsefesini büyük bir saygıyla dinler, Mahmut'un anasını, böyle, bir gün gerine gerine sırtını dayayabileceği dağ gibi bir oğlu olduğu için kıskanırlardı. Dağ gibi oğul, iki yıldır sınıf geçememişti. Askerî bursunun kesileceğini de bugün öğrenmişti. Bu durum anası için, anasının komşuları için fazla bir şey değiştirmeyebilirdi. Onlara göre Mahmut, dört koca yıl üniversitede okumuş, her şeyi bilen, ağzı her konuda laf yapan biri olarak kalacaktı. Ama Ece? Artık kantine pek gelemeyecekti Mahmut. Ece'yi bir an önce atmalıydı eve. Oysa Ece bugün hep Semih'in istediği şarkıları söylüyor. Mahmut, bu işe, burs konusundan çok bozuluyor. Semih yine, lacivert beyaz çizgili, kruvaze takım elbisesini giymiş, cebinde beyaz mendil, pabuçlarını yeni boyatmış. Beyaz çoraplarını boyamasın diye boyacıya bin tembih geçerek. Siyah saçlarını parlatmış briyantinle. Ece gibi yurtta kalan kızların bütün bamtellerini bilir Semih, kendine sorar-

sanız. Yurt kızlarını ona sormak gerekir. Nasıl tavlanacaklarını ve sonra nasıl atılacaklarını baştan. Bunların doktorudur Semih. Gerçekten de kızlar, yurt yemekhanesinin sıralarına Semih'in adını az kazımamışlardır. Profesyonel cemiyetçidir Semih. Birçok kodaman politikacıyı yakından tanır. Onun için Mahmut arayı bozmak istemiyor Semih'le. Belki Semih'in tanıdıkları Mahmut'un bursu konusunda bir şey yapabilirler. Semih kızların paso, kayıt, harç işlerine gönüllü olarak bakar. Fakülte çaylarını o düzenler. Mahmut'un felsefesine göre, "tam yükselecek adamdır Semih." "Allah belasını versin Semih'in, ama bir âra bir punduna getirip şu burs konusunu açsam." Mahmut sigarasını yere atıp ezdi. Böyle yaptığı zaman çok erkek oluyordu, en dayanılmazından. Bugün Ece'yi ayarlayamayacak. Hiç ayarlayamayacak, burs ayarlamazsa. Kalktı Semih'e yanaştı:

"Bir sigara içer misin?"

Otlakçıydı Semih.

"Semih, eğer şu Ece sana bitmiyorsa, bana da Mahmut demesinler. Benim felsefeme göre, Ece seninle yatmaya çoktan razı. Kızı eve atmak istersen ben sana anahtar uydururum. Bir sigara daha içer misin? Semih Ağbi, senin şu kodamanlardan biri..."

Ece yükseltti sesini. Şarkısı, felsefe dersinin yapıldığı amfinin açık penceresinden içeri doldu:

"Fırat kenarında kayıklar balam... Anam ağlar, bacım beni sayıklar balam..."

"Böyle felsefe öğrenimine sinkaf," dedi Elâ, yanında oturan Bülent'e. "Bize felsefe diye yutturduklarının özü bu şarkınınki kadar bayat."

Sıranın üstünden Hegel'in "Tarih Felsefesi"ni aldı. Kitabı, Almanca başlığı dışarı gelecek şekilde koltuğunun altına sıkıştırdı. Elâ bir kitabı başlığı okunacak gibi gezdirmenin gülünç olduğunu bilecek kadar akıllıydı aslında. Elin-

deki kitabı da okumuş sayılmazdı. Kolay değildi o kitabı okumak, hele anlamak. Bu kitabı ancak evde, büyük bir sabır ve ısrarla, dikkatle okursa anlayabileceğini biliyor, ama yapmıyordu bunu. Koltuğunun altında gezdiriyordu öyle, öyle anlamadan ve okumaya fırsat bulamadan. Anlamsız ve yararsız. Üniversitede doğru dürüst bir şey öğrenemediğini biliyor, bu eksiği tamamlamak için söylenmekten öte pek de fazla şey yapmıyordu. "Eksik"lerin ne olduğunu tam bilmiyordu aslında. Eksiklerin uzağındaydı. Tam ve "bütün"lere varmasına zaman vardı. Eksikliği, boşluğu yalnız başına, durduğu yerde, hiçbir olaya bulaşmadan tamamlayamayacağını biliyor, koltuğu altında Hegel, Husserl, Marx, Heidegger gezdirerek, dolması gereken boşluğun her an aklından çıkınamasını sağlıyordu, bir bakıma; daha doğrusu sağladığını sanıyor, eksiğini bilenlerin üstünlük duygusuyla bakıyordu çevresine. Bu kitapları okumayanlara, okumayı düşünmeyenlere, onların umutsuz boşluklarına bakarak sevindiriyordu kendini, umutlandırıyordu biraz da. Bir gün, ansızın gökten, "Deus ex machina" gibi bilgilerin ve doğruların inivereceğini, içindeki çölü yeşertivereceğini bekleyecek kadar akılsızdı. Akılsızlığın, anlamsızlığın, yararsızlığın, boşa giden, aslında boş olan zamanların, kandırmacaların bilincinde olmanın verdiği saçma öfkeyle doluydu. Her şeye ve herkese kızıyordu. Bu çölü çöl bırakan, yetersiz benliğini olduğundan daha yeterli sanmasını sağlayan boş kafalara, çirkinlere kızıyordu. Merdivenlerden koşarak indi. Kantinin önünden, içeri bakmadan geçti. Arkasından koşuyordu Bülent. Elâ bunu biliyor, bilmez görünüyordu. Durdu, Bülent'e döndü:

– Taşra üniversitesi burası. Ne üniversitesi, taşra yüksekokulu. Buradan çıksa çıksa, taşra okulları için öğretmen çıkar.

Başıyla kantini gösterdi:

– Okuttukları tam bunlara göre, ama bunların bunu bile öğrenmeye niyetleri yok.

– Neyin olmayacağını bilir onlar, dedi Bülent.

– Taşra sıkıntısı içinde yoğrulmuş bunlar. Durallığa alışkın ve yatkın hepsi. Fakülteye, geçerliğini ve elde edilirliğini bildikleri belirli amaçlar için gelirler. Diploma, devlet memurluğu, biraz kız-erkek arkadaşlığı, biraz eğlence, birkaç anı, birkaç aşk mektubu, biraz cemiyetçilik. Bütün bunları elde ederler, sonra da gönül rahatlığıyla dönerler toprak altındaki yuvalarına.

Elâ'yla Bülent, gülünç bir geheellemeyle, kantindekilerle ilgili görüşlerini bütün taşralılar konusunda fikir yürütmek için yeterli sayarlardı. Kantin incelemesi sonucunda taşrayı bilir olmuşlardı. Bu seyirle edindikleri yargıları, bir taşra yaşantısının sonuçları imişçesine saatlerce tartışırlar, bu yargılardan başlayıp pek hoşlandıkları "öz eleştiri"ye geçerlerdi. Elâ birden yüklendi Bülent'e. Aslında Bülent'le arasında bir çeşit cinsiyet oyunu olan, "gerçek oyun"dan kaçmasını sağlayan saldırılardı bunlar.

– Ya sen niçin geliyorsun üniversiteye? Bütün bunları, sadece daha şık biçimde olmak şartıyla sen de istemiyor musun? Beğenilerine uygun bir kızla Vivaldi dinlemek, bir yatak ilişkisi kurmak, biraz okumak, iyi filmler seyretmek, tiyatroya, konsere gitmek, dünya kültürünün büyük adlarını bilmek, her ad üstüne söyleyebilecek birkaç cümlesi olmaktan öte ne istiyorsun? Bütün bunlar, yatma konusu dışında çok kolay elde edilir şeyler değil mi? Belki yatma konusundaki çözülmezliğin verdiği sıkıntıyla, karşı çıkarmış gibi, isyan edermiş gibi, birşeyleri zorlarmış gibisin. Şimdi bir Parisli ya da Londralı burjuva çocuğu olsan, tek bir sıkıntın kalmazdı.

Bülent kolundan hırsla çekti Elâ'yı:

– Senin gibi taşra kızlarına âşık oldukça böyle küçük sı-

kmtıları aşamıyoruz. Ne yapalım? Kızlığını ve Hegel'i, şanına yaraşır bir koca için yanında gezdirip duruyorsun.

Kitabı çekip aldı Elâ'dan. Merdiven boşluğundan aşağı attı.

– Nasıl olsa okuyacağın yoktu. Buna cesaretin yok. Kafanın nasıl idmansız olduğunu anlamaya cesaretin yok. Tek bir yanlış yapmaya, üstüne tek bir çamur sıçratmaya. Sadece kendi yanlışlarımla mı gelişeceğim ben? Bir yanlış da sen yapsan. Ama cimrisin sen. Benle İzmir'e gelsene! Gelmezsin ama. Ya bir daha düzeltemeyeceğin bir yanlış yaparsan? Benle yatarsan mesela? Bana bir şey verirsin. Geri alamayacağın bir şey. Olur mu? Ben de, sen de, öylece, olduğumuz gibi kalalım. Nemize lazım. Dalımızda, armut gibi olgunlaşalım. Ben, belki de sadece zorluyorum. Ya sen? Zorlamıyorsun bile. Seyrediyorsun. O kadar. Bulaşmadan bir şey olmaz. Seyirciler bir bok yiyemezler! Bir gün, bir sersem gibi şaşarak, neler neler olmuş da haberimiz yokmuş, derler yalnızca. -Kolunu sıktı Elâ'nın-. Geliyor musun şimdi?

Elâ silkindi:

– Yağma yok beyim, yanlışımı kendim seçerim ben. Yanlış da yapsam, kendim, bile bile, ama kendim yaparım. Senin zorlamanla yapılacak yanlış, komik bir kandırılıştan başka ne? Sadece sana birşeyler verebilecek bir aldanma. Aldanmaktan korktuğumu sanma. Senden korkmuyorum.

Bülent alaylı:

– Kendinden korkuyorsun. Doğal olanı yapmaktan kaçınan bir aile kızı olduğunun ortaya çıkmasından korkuyorsun.

– Sadece, İzmir'e gitmek istemiyor canım. O kadar. Niçin İzmir? İzmir'de ne var? Korkmuyorsan bu gece sen bize gel!

Bülent durakladı:

– Kimse yok mu?

– Sana ne?

– Annenler gittiler mi?

– Bak, bak. Hesaplara bak! Korkma, bir haftalığına gittiler.

Saldırmaca oyununda geçici bir başarı sağladığı duygusuyla sevindi Elâ. Sonra kendini, akşam Bülent gelince ne yapacağını düşünürken, kendi eşyaları arasında, kendi çevresinde Bülent'i nasıl yenilgiye uğratacağını düşünürken yakaladı, sevmedi kendini.

Bir saattir müzik dinliyorlardı, Bülent karşı saldırıya geçmiş, Elâ'nın evine geldiğinden beri bu gece buraya müzik, sadece müzik dinlemeye gelmiş gibi davranmıştı.

– Telemann var mı sende?

– Yok, sevmiyorum. Hiç sevmiyorum barok müziği. Mekanik bir müzik. Bana her gün üç kez dişini fırçalayan, her çekilişten önce bankalara para yatıran, perşembe pazarını kaçırmayan adamları hatırlatıyor. Hani kurulunca çalan müzik kutuları vardır, korkunç can sıkıcı. Onlar gibi. Dinlemek istersen al, bak burada Telemann var.

Şimdi, bilmem ne kadar dakika sürecek olan plağı pikaba koydu Bülent. Elâ yatak odasına geçti. Anasının, en soğuk havalarda bile Elâ'ya yalvar yakar giydirtemediği kalın pazen geceliği giydi. Saçlarını bigudilere sardı. Dişlerini fırçaladı. Bülent'in yanma döndü. Bülent Elâ'yı o kılıkta görünce duraladı.

– Yani ne demek oluyor bu? Amma da numara ha!

– Bu gece birlikte kalalım dememiş miydin? Şimdi ben, sen varsın diye, her geceki halimden değişik bir tavır takınsam, sahtekârlık olmaz mı? Saat geç oldu. Ben artık yatacağım. Sen de yatacaksan yat. Ya da plak dinle. Yorgan, yastık ne lazımsa şuraya koydum.

Bülent, yorgun, plağın arkasını çevirdi.

Elâ, güvenli:

– Yanlış anlamadıysam, "Senle bir gece kalalım" demiştin. Yok başka bir şey idiyse gerçek istediğin, adını koyman ge-

rekirdi. Yani benden... Nerden bilebilirim yoksa? İstemediğin bir şeyi istediğini sanarak rüküşlük edecek değilim ya...

O gece iyi uyuyamadı Elâ. Bülent'in çıkıp gidişini kimin yenilgisi sayabileceğini düşündü. Kendi davranışlarının, sözlerinin hep birer bahane olduğunu. Sevmediğini söylediği şeyleri gerçekleştirmeye çalışan bahaneler... Kendisinin baştan başa bir bahane olduğunu.

Karanlıkta, sessizlikte, en ürkütücü düşünceler gibi yaşıyordu yarasalar. Geniş kanatları, tıkız gövdeleriyle. Büyük, anlaşılmaz gerginlikte, zar gibi kanatlarla, gürültülerle karıştılar geceye. Başparmaklarının uzun tırnaklarıyla tutacak bir şey arayarak gecenin, karanlığın, yalnızlığın içinde. Geceden yorgun doğan güneşle, arka ayaklarının kıvrık tırnaklarını dala geçirerek, baş aşağı uyudular. Güne, doğan güne, uyanan güne sarkıtarak başlarını, uyudular. Geceye, gece böceklerini avlamaya hazırlandılar, belirsiz sesler çıkararak. Bu sesler avlarına çarpıp yankılandı, ses dalgaları yayıldılar geceye, yarasa yakaladı avını. Baharda doğurduğu tek yavruya, tüysüz, uçmayı bilmeyen, karnında taşıdığı yavrusuna, geceyi, kaçmayı, kış uykusuna yatmayı, huzursuz yaz gecelerinde anlamsız uçuşan böcekleri avlamayı öğretti.

Memet, koridorun kapısını açtı. Otto 1'in gözleri karanlıkta yandı, söndü, yandı. Hep yanık kaldı. Memet, gözüne dikili ışıktan tedirgin oldu. Kapıyı kapadı. Kızgın kızgın miyavlayan Otto 1'in üstüne. Otto 1, hem kızgın kızgın, hem de kapatılmış kapatılmış miyavladı. Öğleden beri koridordaydı. Bir ilkbaharda, koridora kapatılmış Otto 1, kapıyı tırmıklıyordu. Nelerden koparılıp nelerin ondan esirgendiğini biliyor diye düşündü Memet. Bahçeye çıktı. Sırtını güneşe verdi. Otto 1'e acı çektirmek yeterince üzmemişti

onu. İşte bahçede, Otto 1'in en çok güneşi sevdiğini bile bile, tek başına güneşin tadını çıkarabiliyordu. Konuştu kendi kendine: "İşlediğim suç ilkbaharda Otto 1'in en çok güneşi sevdiğini bile bile onu karanlık koridora kapatmaksa, bu suç sandığım kadar üzücü değil. Üzüntü insanı yorar. Arkadan gelen tatlı yorgunlukla alışmak üzüntüye. Tadını çıkarmak." Ne kendini, ne de Otto 1'i sandığı kadar önemsemediğini düşündü. Bir kediyle olan ilişkilerinde bile kararsız olmak. Adlandıramamak. Seviyor muyum? Acı çekmesine dayanabilir miyim? Duvarın üstünde tembel tembel gerinen erkek kediyi yakaladı. Eve girdi. Kediyi Otto 1'in yanına koridora saldı. Karanlıkta iki erkek kedi. Yere oturdu, sırtını duvara dayadı. İçerden gelen hırıltıları, azgın boğuşma seslerini, azgın miyavlamaları dinledi bir süre. "Şimdi benim için bu iki kedinin acıları farklı mı? Otto 1'in acısı daha çok mu düşündürüyor beni? Onun acısı benim elimde. Ona karşı daha suçluyum. O benim kedim çünkü. Peki ya öteki? Onu da ben kapattığıma göre." Telefon çaldı. Memet önce sokak kapısını açtı. Ardından koridorun kapısını. Burnunun üstü yaralanmış olan yabancı kedi şimşek gibi fırladı dışarı. Ardından Otto 1. Kızgınlığını, öfkesini daha iyi biriktirmiş olduğu için Otto 1 tepeledi yabancı kediyi. Daha uzun zamandır karanlıkta, ilkbaharsız. Otto 1 bahçeye çıkmadan önce Memet'e anlaşılmaz bir sevgiyle sürtündü. Sahibini bilen bir ev kedisi şımarıklığıyla. Memet telefonu açtı. Bir kadın sesi. "Annem evde yok" deyip kapatacaktı. "Ben Serpil!" Annemin sokağa çıktığım görmüş olmalı, diye düşündü Memet. "Ben Serpil, bana gelir misiniz, biraz oturmaya!" Memet telefonu açık bırakarak sokak kapısını kapattı. Döndü, telefonu yeniden eline aldı. Kapatmıştır belki. Kapatmamıştı.

– Annem evde yok!

Kahkaha. Kadın çıngır çıngır güldü telefonda. Memet

kahkahayı biraz uzaklaştırdı kulağından. Otto 1 miyavladı sanki. Koridorda biriktirdiği hınçla, şimdi bahçede. Dişi kediler kollayın kendinizi! Otto 1'i saldım üstünüze. Kadın kahkahası arasında, "Biliyorum annenin evde olmadığını." Memet terledi. Ben Otto 1'e bu kadar sıkıntı veremem. Gömleği sırılsıklam olmuştu terden.

– Sınavlarım var, çalışmam gerek.

– İyi ya dinlenirsiniz azıcık. Bu sıcakta durmadan çalışılır mı? Soğuk bir şey içiririm size.

– Bilmiyorum.

Daha ters bir cevap bulamadığı için kendisine öfkelendi Memet. Otto 1'i bahçeye bırakmasaydım keşke.

– Bekliyorum.

Telefon kapandı. Memet bahçeye fırladı. Otto 1'i koydunsa bul. Yakalayıp yine koridora kapatacağım hergeleyi. Birlikte kapanacağız. Eve geri döndü. Odasına kapandı. İpekböceği tırtılları koza yapmış. Kozaları elledi. Şimdi hemen delinseler. Çıksa kelebekler. Çiftleşseler. Yumurtlasalar, baksam öylece. Daha bütün bunlara çok zaman var. Yatağına uzandı. Kitabını okumaya başladı:

Kimsenin anlamaya kalkışmadığı
Ve yakınılmayacak kadar acı bir şey
Her şeyin bizden uzaklaşıp gitmesi,
Ve daha önce bir çocuğun olan benliğimin,
Hiç kimse karışmadan,
Bir sokak köpeği kadar bana yabancı olması.

Yeterli değil, hiçbiri, kurtarıcı değil. Bütün bu sözler, neyin yanlış olduğunu anlatmıyor. Anlatsa bile değiştirmiyor. Nuri'nin çocukken tabancamı almasını. Benden güçlü olmasının nedenlerini. Mühendis babama ve oyuncaklarıma rağmen. Babamdan, Tirebolu memur lokaline serbest giriş kar-

tı olan babamdan bana artakalan, kalacak bütün giriş kartları tabancamı geri almaz bana. Beni Nuri'den güçlü kılamaz. Bütün bu mısralar. Nuri kendinin olmayan tabancayla polis olabilir. O anda, başkasının tabancasıyla. Memet'in tabancasıyla polis olmaya karar verebilir. Ben bugün bile bilmiyorum. Tabanca benim, ama hırsız mıyım, polis mi?

Bir sinek hızla çarptı cama. Büyük, kara bir sinek. Gazeteyi katlayıp peşine düştü sineğin. Konmuyor meret. Pencereyi açtı. Belki dışarı uçar. Sinek pencereye yanaşmadı bile. Dayanılmaz vızıltılarını sürdürdü. Bir vızıltının bile gelememek üstesinden, aşamamak; katlanmak. Yenilmek. Cebinden çakmağını çıkardı. Yaktı. Çakmakla kovaladı sineği. Sinek yere kondu. Çakmağı sineğe yaklaştırdı, yaklaştırdı. Üstüne bırakıverecek cav... Sinek, ansızın yeni bakışlar edindi. Ansızın edindiği bakışlarla baktı Memet'e. Çakmağı söndürüp cebine koydu. Bahçeden cırlak bir kız çocuğu sesi duyuldu. "Terazi lastik cimnastik." Ne demek yani? Terazi lastik cimnastik? Gidip kapadı pencereyi. Su içmek için mutfağa gitti. Sokak kapısı tırmalanıyordu. Açtı. Otto 1. Sakin. Yalanarak içeri girdi. Köşesine kuruldu. Memet'e sürünmeden. Memet açık sokak kapısından kendini dışarı attı. Merdivenleri koşarak indi. Zili çaldı. Serpil Hanım çarçabuk açtı kapıyı. "Buyrun!" Kabul gününde misafir karşılar gibi. Memet salona girdi. Sehpalar. Sehpaların üstünde işli örtüler. Ucuz biblolar. Duvarlarda camlatılmış "Hayat" fotoğrafları. Radyonun üstündeki vazoda plastik çiçekler. Sıradan, enstitü rüküşlüğü. Sözcükler yeterli olsaydı. Mısralar: "Ve yakınılmayacak kadar acı bir şey." Yeterli olsaydı gelmezdim. Ne işim var? Allah kahretsin! Ne işim olabilir Hoffmannsthal'le ne işim olabilir peki? Sadece biri güzel, biri çirkin. Ama biri kaçamak, gerçek öteki. Hangisi daha yakında, hangisi daha gerekli. Kadın, yaldızlı sivri topuklu terliklerle mutfağa gitti. Geldi. Gitti. Memet'e limon-

lu, buzlu Cinzano ikram etti. Sıcak. Cinzano. Bir şeye mecbur olduğunu bilmek. Karar vermek gerektiğini. Anın karar anı olduğunu. Terledi. Konuşacak hiçbir şey yok. Her şeyin konmalı adı. Cevap vermenin zamanı. Buraya niçin geldim? Neyi alacağını ve neyi vereceğini bilmek. Bilmezlikten gelmek. Bu plastik çiçekleri seyretmek, işli örtüleri lekelemek, sinir bozucu terlik şıpırtılarını izlemek zorunda değilim. Zorunda mıyım? Zorundasın! Seçimini yapmak zorunda. İstediğinin, gerekli olanın fiyatını ödemek zorunda. Bu arada sadece oturuyor, Cinzano içiyor, başı ağrıyor, halının ilkel çiçeklerine bakıyor. Terlik şıpırtıları. Sessizlik. Başı ağırlaşmıştı. Cinzano'dan. Uyku, kurtarıcı uyku. Uykunun hep bir şeyden kurtardığını. Günlük bir zorunluktan. Düşünde Nuri. Memet'in tabancasıyla. Düş görmediğini, düşündüğünü biliyor. "Tabancayı ne yapayım lan!" dedi Nuri. Tabancayı Memet'in başına fırlattı. Nuri'nin Serpil'i istediğini anladı. Sırayla, her şeyi. Hep Memet'ten koparıp alacağını. Memet'ten alacak, ama Memet yine de hırsız kalacak. Nuri'den çaldığı bir şeyi geri verir gibi. Nuri hep polis olacak. Memet'in tabancasıyla. Polis olmaya karar verdiği için. Hırsızı kovalayacak. Memet'i. Ne hırsız, ne de polis olanı. Karar veremeyeni, seçim yapamayanı. Hızla kapandı kapı. Serpil. Üstünde pembe naylon gecelik. Sanki hep söylediği bir sözü tekrar eder gibi. Hep bu gecelikle dolaşırmış gibi. Memet'e merdivende hep bu gecelikle rastlamışmış gibi. Sokaktaki satıcıdan bir kilo domates alırmış gibi.

– Özledim seni!

Memet'in kucağına oturdu. Hiç tanışmıyoruz seninle. Sizi tanımıyorum hanımefendi. Sizinle domates pazarlığı edemem. Nuri istiyor sizi. Sizi tanıyor. Sizden ne alacağını biliyor. Boğazı kupkuru. Hiçbir şey söyleyemez. Baktı, her şey olabilirmiş. Yatak odasındaki kuşlar, Serpil'in kocasının kuşları, baktılar. Tirebolu. İlkokulun toprak bahçesi.

"Hep beraber söyleyelim çocuklar! Kuş sesleri ovalara yayılır, insan buna hayran olur bayılır." Memet ovalara yayıldı, hep beraber. Nuri yok. Nuri okula gitmiyor. Nuri yayılmadı ovalara.

Olan oldu. Sanki istediğim bu değilmiş gibi sahtekârlık, sonsuz yalancılık. Sanki, yolda yürürken başkalarının açtığı bir çukura düşmüşüm gibi. Sevinmeli. Kuşlar tanık, bir şey oldu.

– Seni okuldan ararım telefonla! dedi Serpil. Serpil Hanımefendi. Merdivenleri koşarak çıktı. Islık çalarak: Kuş sesleri!

Kapıyı anası açtı. "Nerdeşin? Hani çalışacaktın? Niçin saldın Otto 1'i dışarı? Pislenmiş iyice!"

Durdu. Konuşmalı mı?

– Nuri'den tabancamı geri aldım anne!

Titreşimlerle, sazların artan titreşimleriyle hareketlendi durgun su. İçinde binlerce canlı hücreyi barındıran. Karabatak, sazların kuytu gizinden süzüldü. Gölün yüzünde kaydı. Karabataklar çırptılar kanatlarını. Küçük sinekleri, göl yüzünün ve yüzeye yaklaşmış su canlılarının peşinde, ilerlediler. Onlar için bitimsiz genişlikte, hep yüzülecek, varılacak yeni köşeleri olan gölde. Daldı karabatak, ileriye doğru; battı karabatak ileriye doğru, bir dalıp bir batarak sürdürdü canlılığı. Durgun gölde, sazların artan titreşimleri arasında sürdürdü, bir dalıp bir batarak.

Elâ Hilton Oteli'nin standart eşyalarıyla döşenmiş odasının kapısını açtı. Yerde kalın, düz halı. İki geniş divan. Alçak çay masası. Pirinç lambalar. Bir işadamının öbür işadamlarını kabul edebileceği bir otel odası. Bu odada ancak kontrat imzalanır, diye düşündü Elâ. Ya da basın toplantısı yapılır. Büyük pirinç sigara tablaları. Bir basın toplantısın-

da içilebilecek bütün sigaraların külüne yetecek kadar tabla. Balkon kapısını da açtın mı Boğaz'a doğru, odanın havası bir anda temizlenir. Bu yüksek tavanlarla kaç kişinin soluğu barınır burda; ama, sevişen iki kişinin soluğu dağılır, bulamaz birbirini. Bir iş hanında, becerikli bir avukatın iyi döşenmiş yazıhanesinde sevişmek gibi. Niçin orada da sevişilmesin? Bir yazıhaneye sevişmek için gidilmez. Orada ansızın, günlük amaç unutulup sevişilebilir. Buraya niçin geldik? Sevişmeye. Öyle ya, balayı için bir otele gitmenin tek anlamı değil mi bu? Bir avukat yazıhanesine sevişmeye geldik. Her şeye mecbur olmak kötü olabilir; ama sevişmeye mecbur olmak? Bir avukat yazıhanesinde sevişmek zorunda olmak. Her kapıyı açışında olduğu gibi, şimdi de bunları düşündü Elâ. Yeni açılmış Hilton Oteli. Kendini bilen, yani toplumdaki yerlerini bilen bütün yeni evliler balaylarını orada geçirmeye can atıyorlardı. Hakkı da bunu düşünüp sevindirmek istemiş olmalıydı Elâ'yı. Kapıyı her açışında düşünüyordu: Buraya niçin geldim? Aleko'dan, Bülent'ten esirgediğimi Hakkı'ya vermek için mi? Bunu onlara beni Hilton'a getirmedikleri için mi vermedim? Nikâh ve Hilton'da balayıyla şartlanmış biriyim demek ki. Bunları düşünmemek olmuyordu. Balayında sevişmek nasıl kaçınılmazsa öyle... Aleko'yu, Bülent'i Hakkı'dan az mı sevmiştim? Boğaz'a bakan balkon açıktı. Hakkı'nın kat garsonuna verdiği buyruklarla bölmek istedi düşüncelerini. Hakkı ellerini çırptı. Elâ, arkası dönük, yüzünü görebiliyordu Hakkı'nın. Kontrat imzalamış bir işadamı gibi. Memnun. Ya da yeni bir oyuncağa sevinen bir çocuk gibi mi? Yeni aldıkları arabayı her gün yıkayan adamlar vardır. Arabayı yıkadıktan sonra öyle Hakkı gibi ellerini çırparak seyrederler; arabacıklarını. "Karıcığım!" Şimdi Hakkı, beni, yeni yıkanmış bir araba gibi... Yüzünde mutlu bir gülümsemeyle Hakkı'ya döndü, kemiği efendisinin ayaklarına götürecek bir köpek

gibi. Elâ şimdi ne olacağını, el çırpmanın ardından ne olacağını... Bu el çırpmalardan sonraya bir bahane gerek. Kutsal bir bahane. Bülent'e, Aleko'ya bulduğu bahanelerle olmaz. Artık denize parmaklarını sokup ayağını geri çekivermek yok. Denize dalmalı. İnsan hep bir görev duygusuyla dalar denize. Şenel bütün bunları düşünmemiştir. Doktorculuk oyununu yedire sindire oynadı; apansız denizi görmedi karşısında. Köy deresinde çırılçıplak yıkanır köy çocukları. Doktorculuk oynar gibi. Keyifli. Şimdiyse ben, deniz kıyısına, paralar ödeyerek deniz kıyısına gelenler gibi denize girmek zorundayım. Hakkı ellerini çırparak geldi. Belki de güzel şeyler söyleyerek. Ne olursa olsun, aslında, sadece Elâ'yı arkasından itti denize. Elâ denize daldı. Soğuktan takırdayan dişlerini kimselere çaktırmadan, kahramanca yüzdü.

Elâ Hilton Oteli'nin odalarından birinin kapısını açtı. Kapadı. Paltosunu yatağın üstüne attı. Artık hep birlikte yaşamak. Artık hep birlikte yaşamak zorunda olmak. El çırparak. Aynada yüzüne baktı. Küçük yüzüne. Bu yüze, bu küçük aile kızı yüzüne. Bu hep birlikte ufalttıkları, bu ufalttığı. Neye karşılık? Niçin? Kim zorladı beni? Bir haftadır, aralıksız Hakkı'yla yatmaya kim zorluyor beni? Her şey bilerek ve karşılığını ödeyerek. Nikâh-Hilton-yatak. Paralar ödeyerek deniz kıyısına gelenlerin hep denize girmek zorunda olduklarını sanmaları gibi. Bir haftadır, aralıksız. Paltosunu yatağın üstüne attı. Artık hep birlikte yaşamak, artık hep birlikte yaşamak zorunda olmak. Beyoğlu'nda dolaşırken karı koca, kol kola, Bülent'e rastlamışlardı. Kolu Hakkı'nın kolunda ağırlaşmıştı, o koldan hiç çıkamayacak, hiç çözülemeyecekmişçesine. Yoksa hafif olsaydı kolu, önceleri olduğu gibi, kolunu Hakkı'nm kolundan çekip Bülent'in koluna girecek miydi? Girebilecek miydi? Artık tükenmeliydi bahaneler. Şimdi, o deredeki çocuklar gibi çırılçıplak, Bülent'le?

Hakkı'nın kolundan çıkamayacak kadar ağır oysa kolu. Beni buna kim zorladı? Bu kola ben,bilerek, isteyerek girmedim mi? Daha önceleri bildiğim, bildiğimi sandığım şeyleri kurcalamanın zamanı. İstemenin, bilmenin yeni anlamlar kazanmasının. Bilmenin, istemenin yeni başlayacağını, bu yeniye emekleyerek de olsa başlamak gerektiğini, kendisini buna zorlayan birşeylerin varlığını, hiç düşünmemiş olduğu şeylerin varlığım, onu bu noktaya getirmiş olan eski istemelerin, bilmelerin altında yatan zorlamaların varlığını, neyin ne olduğunu anlamanın zamanı. Yoksa kolum takılır kalır bir yerlerde. Onu bu noktaya getirmiş olan bilmeyişlerden, düşünmeyişlerden silkinmenin, şimdiye dek, Hilton Oteli Beşiktaş'a nasıl yabancıysa kendisine öylesine uzak olan "niçin"leri bilmenin zamanı. Yoksa hep bilmemek, düşünmemek, bir şaşkın ördek gibi, şaşkın ördekliği kendi seçen bir ördek gibi yüzmek, sağa sola -sazlar arasında, hep aynı göl parçasında uçuşmak.

Elâ kapıyı açtı. Yatağın üstüne paltosunu fırlattı. Artık birlikte yaşamak zorunda olmak. Sahte incileri dizmek art arda. Sahte gerdanlık kopana, sahte inciler dört bir yana saçılana dek. Elâ baktı gitgide ufalan yüzüne.

Daha tam gelmemişken bahar, daha yeterince ılınmadan havalar, badem ılık havaya kanarak çiçek açtı. Kimi pembe, kimi beyaz çiçeklerle badem ağaçları sabırsız. Kurak ve ılık iklimlerde. Toprağını seçemeyen badem ağaçları. Güneşle yeşil çağlalar. Çoluk çocuk herkesin sevdiği. En sevilen bahar meyvesi, en erken, en sabırsız, çocukların kapıştığı. Ama yine de oluştu çekirdeği. İç badem; yararlı, hatta yağı çıkarılan.

Moda'da özel arabalar garaja girdi. Kapandı garaj kepenkleri. Kapıcılar, apartmanların dış kapılarını kilitlediler. Ce-

binde anahtarı olmayanlar giremez. Küçük sınırlar belirlendi. Geceyle birlikte insanlar mallarının çevresindeki barikatları sağlamlaştırdılar. Bütün çocuklar bilir ki, gece hırsızları gizler. Bütün çocuklar korkar hırsızdan. Daha mal edinmenin ne olduğunu anlamadan, mal çaldırmaktan korkarlar. Büyükannelerin anlattığı masallarda bir gecede değişebileceklerin korkusu siner yüreklerine. Gecede değişebilecek bir düzenin korkusu. Henüz sadece masallarda, hırsız eşkıya masallarında. Moda'da gece oldu. Yatılı okul köpeklerini saldı bahçeye. İçerdekilerle dışardakiler arasına. Vahşi köpeklerini.

Memet yatağın altından rakı şişesini çıkardı. Rıfat sucukları. Peyniri kesti. Yazı masası üstüne Osman'ın titiz anasının her hafta kolalayıp oğlunun çantasına koyduğu keten peçetelerden ikisini yaydılar. Yemekhaneden aşırdıkları tabakları, çatal bıçakları özenle dizdiler masanın üstüne. Mezeleri tabaklara koydular. Ekmek kestiler. Bardaklara doldurdular rakıyı, suyu. Kırk yıllık meyhaneci havası vererek kendilerine, içmeye başladılar. Koridordan bir ses duydular mı, masanın üstüne büyük bir Türkiye haritası yayıyorlar, şişeleri masanın altına gizliyorlardı. Memet rakıdan büyük bir yudum aldı:

– *Playboy*'ları getirdiniz mi?

– Onları Frère Antoine derste ele geçirdi ya.

– Kendi bakmak için deyyus.

"Herkes bir zamparalık hikâyesi anlatsın." Memet yaptı bu teklifi. Serpil'le arasında geçenleri anlatabilmek için mi? Kesin değil bu. Ama daha ikinci bardak rakıda Serpil'le arasında geçenleri ballandıra ballandıra, gündelik bir olayı anlatır gibi anlatmış olduğu kesin. O gecenin en zamparası kendiymişçesine şişinerek, alçakgönüllü biraz da. İkinci şişeyi açtıklarında anlatma sırası Cengiz'e gelmişti. Sökeli, büyük toprak sahibi bir ailedendi Cengiz. İriyarı, ama yu-

muşak, tembel, yemeyi içmeyi, boş vermeyi seven, hayvansı. Cengiz bir yandan atıştırırken her lafa bir kulp takıp güldürüyordu. Sıra ona gelince ağzı dolu dolu:

– Benim hikâyeler malum.

– Ulan seninkiler gibisi yok yine de.

– Hangisini anlatayım?

– Eşekliyi!

Eşek denir denmez hepsini bir gülme aldı. Cengiz bütün iyi hikâye anlatan kişiler gibi sabırlı, tane tane anlattı:

– Eşek... -öksürdü-, evet eşek kutsal bir hayvandır Anadolu'da. Biz Söke'de severiz eşeği. Bayağı severiz, her türlü severiz, işimiz sık düşer eşeğe... Düşmez mi? Çalışkan hayvandır eşek. İnatçıdır ama. Biz eşeğe nasıl davranılacağının sanatını yapmışızdır. Şimdi... Eşeğin orasına şöyle, nah şu kadar bir taş bağlarız, okşaya okşaya, incitmeden hayvancağızı, sonra tabii hayvan taşın ağırlığı ve biraz da acıyla art ayaklarını bir güzel açar... Şöyle. O arada sen de arkadan... Artık iskemleye mi çıkarsın, taşa mı çıkarsın... Allah ne verdiyse artık... Haa, en önemlisi... ayağınla taşa hafif hafif basacaksın. Taşa ayağını bastırıp kaldırdıkça... eşeğin orası kalkıp iner...

– Yuuuuuh! Tuh Allah seni kahretsin! Rezil herif... Aynayı unuttun aynayı...

– Oldu mu ya, aynasız olmaz bu iş. Eşeğin kulakları arasına bir ayna koymak iyi olur. Neme lazım... Arkadan bastırılmamak için... Zevkinden babası gelse fark etmez insan... Bizim orada eşeğinin namusuna düşkün olan çoktur... Durup dururken sopa yer de ağzının tadı bozulur insanın...

– Hay senin ağzının tadına...

– Durun aklımı karıştırmayın, tosbağayı unutturdunuz bana.

– Ne tosbağası?

– Eşeğin ön ayakları önüne bir tosbağa koyacaksın ki,

eşek korkudan ileri adım atamasın. Sonra işin yoksa eşeğin ardında seğirt dur...

Gülmekten yerlere yuvarlandılar. Cengiz açıldıkça açılıyordu:

– Diyelim ki çevrede bir yalnız eşek bulamadın. Ya da tüm eşek sahipleri mallarının namusuna dikkat kesilmişler. O zaman... şööyle... bir okkalık, taze dana ciğeri alırsın... sıcak sıcak... ortasını çakıyla yararsın... sonra artık istediğin gibi... Şöyle, şöyle... zevkten beynin uyuşur.

– Ulan sende beyin ne gezer?

Memet koridora fırladı. Frère Antoine'a çarptı. Kustu Frère Antoine'ın üstüne. Frère Antoine odayı basıp şişelere, hafta sonu tatillerine el koydu. Ama Memet'in düşüncesine yerleşen eşeği, ciğeri bulup onlara el koyamadı.

Memet koridordan koşarak döndü. Köşeyi alamadı. Rıfat'la çarpıştı.

– Seni telefondan çağırıyorlar. Frère Antoine'ın odasından.

Memet zorlukla buldu dengesini.

– Ben... yokum ben!..

– Hadi iyisin gene... Bir kadınmış telefondaki... Serpil Yengemiz olmasın?

Memet o gece, Serpil'le arasında geçenleri hiç de gerçeğe uygun olmayan bir biçimde anlattığını hatırladı. Canı sıkıldı.

– Sen git bak telefona. "Memet'i bulamadım" de.

Rıfat sırıttı.

– Ben geleyim mi diye de sorayım mı? İşini kendin gör, konuşmak istemiyorsan, konuşmak istemediğini kendin söyle.

Memet cevap vermedi. Odaya girdiğinde Frère Antoine, yazı masasında birikmiş kâğıtları okuyordu. Memet'e gözle-

riyle telefonu gösterdi. Memet telefonu eline aldı. Ellerimin titrediğini fark etmiştir deyyus!

– Memet, sen misin hayatım?

– Ben Memet.

– Bu hafta sonu bekledim seni, niçin gelmedin?

Memet Frère Antoine'a göz ucuyla baktı:

– Cezalıydım. Çıkarmadılar bu hafta sonu.

– Niçin?

– Eşek yüzünden.

Birden ağzından olmadık bir söz kaçırdığını anladı Frère Antoine'm bakışlarından. Frère Atoine bu eşek sözcüğünün kendisine yöneldiğini sanmıştı.

– Bir eşek hikâyesi anlatmıştı da bir arkadaş... İçki içtik... yakalandık.

– Yoksa beni unuttun mu?

Frère Antoine yerinden kalkmış Memet'in tepesine dikilmişti. Memet hoşlanmadığı bu durumu yaratan her şeye ve Serpil Hanım'a kızgın, elleri terden vıcık vıcık...

– Şimdi işim var.

– Yoksa başkasını mı buldun?

Memet Frère Antoine'ın delici bakışları altında, sadece rastgele bir cevap vermiş olmak için,

– Evet, dedi.

Serpil Hanım bir an sustu. O işlemeli örtülerini, şıpıdık terliklerini, şekerimleri, hayatımları hatırlatan bir sesle:

– Adı ne?

– Eşek.

Memet ağzından bu sözün yine kaçmasına duyduğu şaşkınlıkla kapattı telefonu. Okul telefonunun gereksiz özel konuşmalar için olmadığını hatırlatan Frère Antoine'm söylevini sabırla dinledikten sonra bahçeye çıktı. Bir banka oturdu. Elindeki kitabı açıp okumaya başladı. "Anarşist terörizm en yüksek noktasına, cumhurbaşkanının öldürülmesiyle eriş-

miştir. Cumhurbaşkanı Sadi Carnot, bir ticaret ve endüstri sergisini açmak için gittiği Lyon'da saldırıya uğradı. Cumhuriyetin bu en önemli kişisi 24 Haziran 1864 günü öldürüldü. Caseiro adında genç bir İtalyan anarşisti cumhurbaşkanının arabasının basamağına atlayarak kurbanını 'yaşasın devrim!' haykırışıyla bıçaklamıştı. Birkaç kendini kaptırmışın terörizmiyle uzun zaman flört etmiş olan ülke nihayet ciddi tedbirler alınmasını istedi." Kapadı kitabı. Okumak istemiyorum ki. Asıl öğrenmem gerekenin şu kitapta olmadığını biliyorum. Okumak. Doldurmak boşlukları. Ama boşluklar rastgele açılmış asfalt delikleri değil ki. Rastgele zift dökerek kapayasın. Şimdi, kendi yalanlarımı, dar sokaklarımı, korkaklığımı, tembelliğimi, bereketli bir patlamadan çok düzelmeyecek bir kambura doğru gelişen sıkıntımı, yalnızlığımı, beceriksizliğimi tanımadan, tanıyıp da üstüne üstüne gitmeden, bu kitabı okumamın yararı var mı? Birşeyler öğrenmek, birşeyleri bilmek, birşeylere daha bilen gözlerle bakmak, biraz daha yukardan, biraz daha ilerden, güvenmek kendine ve sonra. Ama yine Serpil Hanım'm karşısında ya da Frère Anoine'ın önünde bir kaplumbağa gibi çekeceksem ayaklarımı kabuğumun içine, yürüyecek ilerleyecek yerde, koruyucu kabuğumun gölgesinde kahramanlık düşleri göreceksem... Önce uzat bacaklarını oğlum, ayaklarının nerelere basıp nerelere basamadığını bil, denizde yürü, geç boyunu... su yüzünde kalmayı öğren... nereye bastığını... nereye basabileceğini... nereye basman gerektiğini... Bütün bunları düşündü mü Memet? Bunları düşünmemiş bile olsa boğazında bir yumruk gibi duydu bunları, bu yumruğu yutkunmak için kitabı okumaya, okurken aralarda sadece ve sadece Serpil Hanım'm göğüslerini düşünmeye çabaladı.

Kireçli ve derin süzülmüş topraklarda, zengin, bereketli topraklarda serpildi haşhaş tohumu. Köşeli, uzun, sert tüy-

lerle kaplı gölgesi uzadı. Mavi, yeşil yapraklar açtı güneşte. Beyaz, mor ve kırmızı çiçekler, erkek organı bol çiçekler açtı. Dişilik organı bir külahla gizli. Çok sayıda tohum olgunlaştı. Tepeciğin yanındaki deliklerden dört bir yana saçıldı tohumlar. Tarla yoruldu haşhaş tohumlarından. Sonra, koyu yeşil meyveler, günbatımında enine çizildi. Süt gibi aktı afyon sakızı. İçinde çeşitli uyuşturucular, büyüler, düşler, yalanlar, serüvenler, alışkanlıklar ve durallıklarla.

Hastanenin beyaz yağlıboya duvarındaki saat, kaygan yüzeyde bir gitti bir geldi. Elâ yattığı yerden izledi duvar saatinin gezintisini. Odada sesler anlamlardan, kişilerden kopup dağıldılar, sonra yine toplanıp anlamlara, kişilere döndüler.

– Bu gece sinemaya gidiyor muyuz kız?

– Dur kız, ne bileyim şimdi?

– Film harikaymış. Yengemler görmüşler. Mendili kurumamış yengemgilin...

– Bunun sondası yapıldı mı kız?

– Dinle... Şimdi bir taşra kızı bir milyonerle evleniyor. Adam önce bunu değil bir bar karısını seviyor. Kız verem oluyor. Adamın metresini kıskanaraktan. Veremken bir doktorla evleniyor, aman evlenmiyor, bir doktorla tanışıp sevişiyor. Kocasını bırakıyor. Kötü oluyor. Milyoner kocası, bir gün bir meyhanede bunu görüp yaptıklarına pişman oluyor. Eski aşkını hatırlıyor. Kadını sokaktan evine alıp prensesler gibi bakıyor, ama heyhat, kadın ölüyor.

– Sefahatten mi?

– Yok kız, veremden.

Elâ, kasıklarından beline, belinden beynine ok gibi saplanan sancıyı salamıyor bir türlü. Bu konuşmayı bir sancıyla kesmek bu konuşmaya katılmakmış gibi. Çirkin sandıklarından uzakta kalmak. Bulaşmamak. Çirkinlikle arasına barikatlar kurmak. Savaş barikatları değil, kendini savunmak

için barikatlar. Şimdi böyle çığlığını bile salamadan, belki buna bile hakkı olmadan. Bağırmadıkça çoğalan, dayanılmazlaşan sancısıyla yana döndü. Sondayı hazırlayan hademe kıza baktı.

– Öte yana dön!

– Tıraşı yapıldı mı bunun?

–Yapıldı.

– Kaç saattir burada. Hiç ses yok. Daha sancısı başlamamış herhal.

– Böyledir bunlar, bir yerlerinde bir sızı duymayla doğuruyorum diye milleti ayağa kaldırırlar. Ben böyle zamansız hastaneye gelip gidenleri çok gördüm.

Kocaman karnını sakınarak yana döndü Elâ. Artık daha sık gelen sancılarla kenetlenen dişlerini aralamaya çabaladı. Ağzında kan tadı duydu. Dudaklarını ya da dilini kanatmış olmalı. Bağırmam gerek diye düşündü. Bağırmadıkça çağırmayacaklar doktoru. Kural bu. Bu odaya getirilirken, koridorda açık kapıdan kadınlar koğuşunu görmüştü. Kadın, pek çok, yüz binlerce, binlerce doğuran kadın. Yüz binlerce çığlık sanki. Batan bir geminin, devrilen bir trenin çığlıkları. Can derdine düşenlerin çığlıkları. Ağlayanlar, kocalarına sövenler, inleyenler... Ayrık bacakları arasında kocaman kanlı pamuklarla, aldırışsız boş, utançsız, yorgun bakışlarla yatan kadınlar. Kapısı açık koğuştan can pazarını görmüştü Elâ bu odaya getirilmeden. Can pazarında çirkinlik, utanma, acıma sözcüklerinin anlamsızlığını. Koridordan geçen erkek hademeler kadınlar üstüne kaba şakalar yapıyorlardı. Doğum ve ölüm kavramlarını bu kaba şakaların içine, arasına, yanına yerleştirmeye, aralarında bir bağlantı kurmaya çalıştı. Erkek hademelerin gözlerinde, kesilen bir tavuğa duyulabilecek ilgiyi aradı. Elâ'yı tek kişilik bir odaya götürdüler. Artık Elâ bağıramaz. Yüz binlerin doğumu hademelerin gözünde ne denli hiçti, bunu görmüştü. Hademe-

lerin, kendilerine aldırılmayanların aldırışsızlığını anlamıştı. Şimdi de bu tek kişilik odada iki hastabakıcı kadının aldırışsız konuşmalarına kızılabilir mi? Acının da gündelik bir alaya dönüşebileceğini, kötü ama acıklı bir filme gözyaşı dökenlerin gerçek acıya aldırmamalarının nedenini düşünmeye çabalıyor; bu kaba aldırışsızlığı suçlamamaya. Güneyde bir köyde yürürken, bir elinde bıçak, öteki elinde kulaklarından tuttuğu bir tavşanla gördüğü kadının gözlerindeki sıradan hainlik. Aynı kadının bir saat sonra, hasta bir kuzuya nasıl şefkatle baktığını görünce de şaşmamıştı. Gelip giden, amansız çığlığa biçimleyemediği, boşaltamadığı, kendine haksız gibi gelen sancılar arasında, özel bir acıya, çığlığa önem veren biri olduğunu, sadece özel bir doğumu beğenebileceğini anladı birden. Bunlar, özel bir acı olmadığını biliyorlar bunun. Bunca gündelik bir işe alışmışlar. Ama acıklı bir film özel bir şey onlar için. Anladı alnında biriken terlerle. Şimdi tek kişilik hücresinde, bilmeden işlediği suçlardan ötürü atıldığını sandığı hücresinde, bu özel acıyı, doğumu yaşayamayacağını. Her sancıyla hatırlıyordu koğuşu. O yüz binlerce, binlerce denebilecek kadar çok kadının yattığı; bacakları açık, kanlı pamuklar ve leğenler arasındaki kadınları. Öteki kadınları. Öteki kanları, çığlıkları, leğene dökülen sancıları, çoğaldıkça gündelikleşen, bayağılaşan acıları. Benim doğumum, benim acım, benim çığlığım demenin anlamsızlığını. Benim ayrı, benim güzel doğumum olabilir mi? Hastabakıcıların konuşmalarına, koridordaki hademelerin umursamazlığına çirkin, kendi acıma güzel diyebilmek... Doğumunu o umursamazlıktan, bayağılıktan sıyırmaya çalışmak... Ah yeni bir sancıyla mı, yoksa bu yeni düşüncelerden kaçmak için mi kollarını, bacaklarını kabuğunun içine çekti? Kabuğu yok, arandı kabuğunu. En korunma gereğini duyduğu anda kabuğunu yitirdiğini anlayan bir kaplumbağanın şaşkın iniltisiyle. Kol ve bacak bilekleri burkuldu. Bü-

tün iç organları sonsuz bir zemberek gibi kuruldu; kuruldu. Ansızın açıldı pencereler, kapılar. Zemberek boşandı. Giderek genişleyen halkalarla rüzgâr o yüz binlerce kadının sancısını çekti aldı Elâ'dan.

– Baksana kız... a... bunun suyu boşaldı... doktoru çağır... koş!

Bir çocuk ağlamasıyla uyandı. Bütün çığlıklar, yüz binlerin doğumu çok ırakta şimdi. Bu çoçuk ağlamasında bir onun olan, paylaşılmaz, vazgeçilmez, hak edilmiş bir şey olduğunu anladı Elâ. Çocuğunu getirdiler. Çocuğunu göğsünün üstüne yatırdı. Çocuk bilinçsizce emiyordu etini, neresi olursa olsun. Elâ bir çizginin dörtgene, beşgene ya da daireye kapandığını, bu çocuğu mutlaka içerde bırakan bir yüzeye kapandığını bildi. Şimdi bu yüzey daralsa da, genişlese de, bitimsiz alanlara yayılsa da artakalan tek soluğun bu çocuğun soluğu olacağını, böyle olacağını... Uzun haklı bir çığlığı saldı o an. Çığlığı çocuk ağlamalarına karıştı. Yüz binlerce kadın susmuş olmalıdır. O an susulur. O an tek kalınabilir. Kimse engelleyemez bunu.

Sonra çiçekler, ilk nazarlıklar, ilk geçmiş olsunlar, "hayırlısı"lar, "bağışlasın"lar, armağanlar, alışılmış bayağılıklara her zaman açık bırakılan kapılardan içeri süzüldüler. Elâ o anı bir daha ele geçirmemek üzere kaçırdığını, şimdi geriye açık kapılardan sızan bayağılığa katlanmak kaldığını, artık hep katlanmak kaldığını düşündü. Katlanmaya dönüşen sevinç. Göreve dönüşen soluk. "Biz de büyüttük", "biz de çektik", "biz de kolay büyütmedik", "canımız çıktı", "burnumuzdan geldi canımız"... cümlelerine bulaşan bir görev. Bebek bezleri, bebek banyosu, mama saatleri, bütün bunları yapmak nasıl doğalken, bu doğal görevleri yerine getirmenin, güzel olmayan yanlış bir çizgiyi sürdürmeye dönüşmesi. "Çocuğun var, ona göre ayağını denk al", "ço-

cuklu yuva yıkılmaz", "çocuk analı babalı büyümeli" cümlelerinin bu doğal görevi ağırlaştırdığını. O hiç unutamayacağı kadar güzel ilk ağlama sesinin kumbaralara atılacak paralar, bankada açılacak hesaplar, doğum günlerine katılacak akrabalarla uzaklaşacağını, uzaklaşacağını. Korkmasa, ama korkmasa, bu ilk ağlamayı, ilk güzelliğinde, doğallığında bırakabilir, onu boğabilir, yok edebilirdi. O yüz binlerce çığlığın susarak ona tanıdıkları hakkı kaptırmamak için boğabilir, yok edebilirdi. O yüz binlerce çığlığın vermeyi bildiği hakkı. Boğmadı.

Elâ bir dörtgene, beşgene, daireye, bu çocuğu mutlaka içinde bırakan bir yüzeye kapanan çizginin, eski çirkinlikleri de bu yüzeye kattığım kabul etti.

Bir süre, uzun bir süre, bu yüzeyin nice çirkin yapıyı içine alan, şaşırtıcı bir hızla genişleyen coğrafyasını seyretti.

Hamamböcekleri, mutfak dolaplarının bütün kuytu köşelerine yayıldılar hızla. Bütün tencerelerin, tavaların, leğenlerin kenarlarında gezindiler, ekmek tenekelerinin, musluk altlarının, dolap üstlerinin bilinmedik, yumurta bırakılmadık yerini komadılar. Kahverengi, çabuk ezilen, çabuk ölen, ama çok çabuk, anlaşılmaz bir çabuklukla çoğalan böcekler. Her türlü öldürücü tozun yanı sıra, her türlü ölümden daha çabuk çoğalan hamamböcekleri.

Memet kitapçıda bir saattir oyalanıyor, bir türlü uzanıp alamıyordu istediğini. İzgân anlatmıştı. Bu ayki *Playboy*'da Brigitte Bardot'nun çıplak resmi olduğunu. Kitapçıya dergiyi almak için girmişti. Ama onu görünce... O aslında yabancı Memet için; lacivert etekli, at kuyruğu saçlı bir kız. Ama o işte. Memet için o *Playboy* dergisi nasıl belirlenmişse, o kız da öyle belirli. Onu bir hafta önce tramvayda görmüş, ardından izlemişti kızı evine kadar. Bir aydır, her hafta sonu

kızı okuldan eve, evden okula izleyip durmuştu. Kız hoşlanıyordu bu durumdan, arada durup gözucuyla arkasına bakıyor, Memet'in arkasından geldiğine emin olunca devam ediyordu yoluna. Şimdi kendisinin büyük bir âşık olduğuna inandırdığı bu kızın yanında *Playboy* dergisini almak çok aykırı düşecek gibi geliyordu Memet'e. Satıcı kız üç kez Memet'in yanma gelip ne aradığını sormuştu. Kıza da. Kız hemen istediği Fransızca ders kitabının adın söyledi. Kitabın dükkânda tükendiği ve beklerse ambardan çıkartılabileceğini anlattı satıcı kız. Bekliyordu kız. Memet'in kendisine birşeyler söylemesini de. Memet nasıl edip de kıza çaktırmadan *Playboy*'u alacağını düşünüyordu. İlle de şimdi alması gerekliymiş gibi. Sanki bu kızı her hafta evden okula, okuldan eve izlemesi gerekliymiş gibi. Hadi, kız karşında, konuşmanı bekliyor, diyeceğin bir şey varsa de bakalım. Kızı niçin izledin; elbette bir amacın, en azından edecek bir çift sözün vardı. Oysa şu anda kızm hiçbir anlamı yok Memet için. Derginin var oysa. Kızdan çekinip dergiyi alamamasının bir anlamı var.

Nasıl kızıyordu kendine. Ulan ne olmuş, karın mı? Sevgilin mi? Niçin bakamazmışsın tanımadığın kızın yanında *Playboy* dergisine? Almalısın dergiyi. Ama bir türlü derginin durduğu rafa yaklaşamıyor, ilgili ilgisiz bir sürü kitaba bakıp duruyordu. Kitapların adlarını bile okuyamıyordu. Göz ucuyla kıza baktı. Kız ona dönüp alaylı alaylı sırıtıyor. Önüne baktı. Birtakım dinsel yayınların durduğu rafın karşısında olduğunu fark etti. Şimdi kız beni böyle garip kitaplar okuyan manyağın biri sanacak. Sanırsa sansın. Ne olmuş? Kim bu kız? Tanışıyor muyuz? Ne ilgim var onla? Peki oğlum madem ilgin yok, neden bir aydır kızın ardından seğirtip duruyorsun? Baktı, aslında kızm hiç güzel olmadığını gördü. Oysa kız Memet'in kendisini beğendiğinden emin. İyice belli bu. Şimdi gitsem kızın yanma, "kızım ne sanıyor-

sun kendini, ne yapayım ben seni. Brigitte Bardot'nun fotoğrafı daha çok işime yarar benim" desem. Kendisini kızın yanında buldu. Bir aydır peşinden gittiği kızın yanında, konuşmaya da can atıyor besbelli, şimdi konuşmamak şapşallığın daniskası olmaz mı?

– Günaydın!

– Günaydın!

Memet'in aklında *Playboy* dergisi.

– Hangi kitabı okuyorsunuz? Bakın burda Rilke'nin Lou Andreas Salome'ye mektupları var, okudunuz mu?

– Ah çok istiyorum okumayı, ama Almanca bilmiyorum.

– Fransızcası da var, bakın... şuradaki rafta.

Memet kendisini *Playboy*'un durduğu rafın tam aksi yöndeki rafa yürürken, kızın dediği kitabı açıp okurken gördü:

"...Artık köylerde olmak istiyorum, öylesine sesli ve yaban kent. İç oluşum sıralarında yabancı olan hiçbir şey çevrenize sürünmemeli. Çok yıllarda, bir kez benim için ne olduğunu anlayacaksın. Bir dağın tepesindeki kaynağın susamışa ne olduğunu anlayacaksın. İyi ve sadıksa susamış, yeni bir güneşe yollamak için onun serin berraklığını yudumlamaz. Onun kıyısında, şarkısını dinleyebilecek kadar yakınında bir kulübe yapar, gözleri güneş yorgunu olana dek çimenli kıyıda kalır, yüreği zenginlikten, anlayıştan taşar. Ben kulübeler yapıp kalacağım. Benim berrak suyum. Nasıl sadık olmak istiyorum sana. Sende olmayan hiçbir göğü, hiçbir güneşi, hiçbir çiçeği görmek istemiyorum. Sende görmek istiyorum hepsini. Senin göğe bakmanla her şey güzellenip büyüleniyor. Senin kıyındaki çiçek, -her şeyi sensiz görmek zorunda olduğum zamanlardan biliyorum- yalnız ve donuk yoksunlukta titrerken iyiliğinde ışıklanıverir, küçük başı göğe ulaşır sanki; senin derinliğinde yeniden ışıklanan göğe. Senin kıyına tozlu ve donuk gelen güneş ışığı ruhunun yıkanık denizinde temizlenir, binleşip ışır. Yıkanık suyum benim. Evreni sen-

den görmek istiyorum. O zaman gördüğüm evren değil sensin çünkü, yalnızca sen, sen sen!"

"Bayramımsın. Düşlerimde sana gittiğim zamanlar saçlarında çiçekler oluyor. Çiçeklemek istiyorum saçlarını. Hangileriyle bilmiyorum. Hiçbiri yeterince tatlı ve sade değil ki. Hangi mayıstan koparmalıyım onları? Ama şimdi başında bir çelenk ya da taçla dolaştığına, hep böyle olduğuna inanıyorum. Hiç başka görmedim seni. Sana yakarabileceğimden başka hiç bilmedim seni. Buyruk nasıl kraliçeninse öyle seninim, ama zengin edemem seni. En ufak, en soylu yıldız bile nasıl geceninse, onu ayırt etmeyen, ışığını bilmeyen geceninse öyle seninim!"

Memet bir an sustu. Kız ağlıyor, belli, besbelli, tabii kıza okursan iki saat böyle aşk mektupları, ne yapacaksın şimdi? Gözyaşına dayanmak zor. Çocukluğundan bu yana hiç dayanamaz. Ne zaman ağlayan birini görse gözleri yaşarır Memet'in. Esneme gibi kapar gözyaşını karşısındakinin. Şimdi de öyle olacak, biliyor.

– Siz de ağlıyorsunuz.

Memet dondu kaldı. Burada durmuş ağlaşıyoruz. Allah kahretsin beni. Şimdi İzgân beni görse. Yerin dibine sokar alaylarıyla. Haklı da olur. Satıcı kız Memet'in yanına geldi. Rilke'yi göstererek:

– Aradığınız kitabı buldunuz galiba.

– Evet buldum.

Memet cebindeki bütün parayı saydı. Nasıl gideceğim şimdi burdan taaa Cağaloğlu'na? Gidersin, eşek gibi gidersin, yolda kendine Rilke'den aşk mektupları okuyarak gidersin. Memet kitabı kıza uzattı:

– Acaba bunu size versem, ister miydiniz, yani kabul eder miydiniz?

– Çok teşekkür ederim. Başucu kitabım olacak inanın.

Satıcı kız, kızın istemiş olduğu kitabı da getirdi. Ciğerleri-

ne dolmuş havayı büyük bir solukla boşalttı Memet.

– Şey, gitmem gerek...

Memet sustu. Kız bir an daha bekledi Memet'in birlikte gelmesini. Yok kızım, cebimde beş kuruşum yok, ne dolmuş parası, ne de otobüs parası verebilirim. Buradan Nişantaşı'na, oradan da Cağaloğlu'na yürüyerek gidemem. Rilke değilim ben. Rilke de gitmez ya. Gider belki de. Giderse kendi bilir, inekoğlu inek. Kız çıkmıştı dükkândan. Memet, *Playboy*'un durduğu rafa yaklaştı. Çevresine bakındı. Bütün yaşamında bir daha gerçekleştiremeyeceği bir çabuklukla dergiyi alıp pardösüsünün içine sakladı. Yüksekkaldırım'dan aşağı yürüdü. Köprü'ye vardı. Köprü'yü geçti. Orada güvercinlerin uçuştuğu merdivenlere oturup dergiye başından sonuna dikkatle baktı.

Bozkırda gelincikler, papatyalar, balbademler arasında çoğaldı ayrık otları. Güçlü kökleri sevimsiz. Rüzgârdan, güneşten, yağmurdan tedirgin olmadan yayıldılar bozkıra. Gelinciklere, papatyalara, kır çiçeklerine hep daha dar, hep daha az toprak bırakarak. Daha nazlı, daha seçici, daha çelimsiz bütün otları yenerek. Çirkin, zararlı, amansız o kadar da. Hak edilmiş zorbalıkla. Yayıldılar. Çoğaldılar ayrık otları, göze batmadan, güvenli.

Cebeci pazarında sebze dolu küfeleri yüklenen çocuklar yokuş yukarı vurdular. Kalın iplerle sırtına bağlanmış buzdolabını zorlukla taşıyan bir hamal yitirdiği soluğunu yeniden yakalamak için bahçe duvarına dayandı. Bahçenin önündeki çimleri sulayan kapıcı hortumla su sıktı hamalın üstüne.

– Hadi hemşerim!

Hamal sırtında buzdolabı, yakalayamadığı soluğunun ardından vurdu yokuş yukarı. Omuzuna yüklediği boya kutu-

suyla bir çocuk upuzun sokağın bütün zillerini çaldı. Dört sokağın, beş sokağın zilini çaldı. Bütün apartmanların bütün merdivenlerini indi çıktı. Beş çift pabuç boyadı. Çok uzun pazarlıklar sonucu aldı boyadığı pabuçların parasını. Kalaycılar, eskiciler, hamalın yitirdiği soluğu kendi soluklarına eklemişçesine bağırdılar, bağırdılar. Sucu, yorgun ve bıkkın atların çektiği damacana yüklü arabasından, gün doğumunda, kentin kilometrelerce uzağında doldurduğu damacanaları indirdi, boşalttı.

– Sonra veririz!

diye üstüne kapandı apartman kapıları. Sonraya kalan 175 kuruşlar. Kapanan apartman kapıları. Yeniden dolan, boşalan damacanalar. Ter. Yorgun atlar. Hırıltılı soluklar. İnleyen araba tekerlekleri. 175 kuruş. 50 kuruş. 100 kuruş.

100 liraya anlaşmıştı Elâ kamyonla. Kendi payına düşen eşyalarla yüklü kamyon yeni tuttuğu apartmanın önünde durdu. Yalnız başına oturmak için tuttuğu apartmanın kapısında bir kamyon dolusu eski eşya. Hakkı'yla otuz taksitte parasını ödedikleri hantal büfeyi hamallar yüklendiler. Çatı katma çıkan dar merdivenlerden zorlukla yukarı çıkardılar büfeyi. Hantal, çirkin bir büfeyi ardından sürüklemek gülünçtür. Büfenin otuz taksidini ödemek için, büfeyi yedi yıl cilası bozulmadan kullanmak için harcanan bütün çabalar gülünçtür. On lira, yirmi lira için büfeyi dar merdivenlerden yukarı çıkarmaya uğraşan iki hamalın çabalarının anlamı var yalnız. Şimdi her şeyden vazgeçtiğini sanan ben, sözüm ona her şeye yeniden başlayan ben, bu hantal, çirkin büfeyi ardımdan sürüklüyorum. Hamallar büfeyi Elâ'nm gösterdiği duvara dayadılar. Elâ çantasını açtı. On lira, yirmi lira... Hamallar için büfenin anlamı bitti. Çantasından buruşmuş bir kâğıt çıkardı. Büfenin üstüne koydu.

"Ankara Beşinci Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 13.3.1964

tarihli ve 964-29-6 sayılı ilamı ile eşi Hakkı'dan boşanmış..."

Böyle anlamsız cümlelerle dolu boşanma ilamını büfenin üstüne koydu. Beş dakikalık bir yargılama sonucunda yazılmış bu kâğıt şimdi eskiyi, çirkinliği somut olarak sürdüren hantal büfenin üstünde nasıl yetersiz, ufak, buruşuk. Mahkemenin yapıldığı odada, bir sıraya oturmuş beklemişti. Saçma, ama uzun cümleler. Uzun sıkıntıları, acıları, çatışmaları, boşluğu, yetersizliği, anlamsızlığı, saçma gözyaşlarını iki dakika içinde aşıvermek, arkada bırakmak, bitirmek. Bunca yılı, sahte, yalan, gerçek ve gülünç bunca şeyi iki dakikada bitirdiğini sanmak; aştığını, arkada bıraktığını, sıyrıldığını sanmak. Bu kandırmaca için iki dakika çok az. Buna inanabilmek için çok daha uzun cümleler, sorgu sualler, engeller, zorluklar, suçlamalar gerekli. Bir son, son denebilecek bir oyun, bir patlama, bir deprem, sonradan iyiliğe dönüşen ağır bir hastalık. Mahkeme odasında bunlara benzer birşeyler olmasını bekledi. Sanabilmek için. Yeniden başlayabilmek, bitirmek, atlatmak diye bir şey olduğunu sanabilmek için. Vazgeçilmiş bir şeyi büyütmek, vazgeçme anını önemsemek, gözdeki kırışıklıkları, saçlardaki yeni akları açık artırmaya çıkarmak, yaşanılan şeyi çok faiz getiren bir banka hesabı gibi sakınmak mı, yoksa dönüp arkaya bakmamak mı, ilgilenmemek mi dışkılarla? Bırakmak, vestiyerde unutulan paltoyu geri dönüp almamak mı? Yaşamına her an tanık olmak zorunda kalmak mı? Bu tanıklığı büyütüp yaşamaktan öne almak da ne oluyor?

İki yalancı tanık geldi mahkemeye. Biri:

– Gezme konusunda anlaşamıyorlar hâkim bey, dedi.

Herkes elini cebine koymamaya, bacak bacak üstüne atmamaya çaba gösteriyordu. Yargıç bey bu gezme konusunu kurcalayacak, tanıkların yalanını yüzlerine vuracak, sağlam gerekçeler isteyecek diye korktu Elâ. Yargıç bey bacak-

ların üst üste atılıp atılmaması üstünde çok duruyordu. En önemli konu buydu.

– Eve alınacak eşyalar, paranın harcanması konularında da anlaşamıyorlardı hâkim bey. Biri diyor eve buzdolabı alınacak, öbürü diyor meyve sıkacağı. Anlaşamıyorlar bu konuda hiç. Kavga ettiklerini kaç kez gördüm bu yüzden hâkim bey.

– İkisi de suçsuz hâkim bey!

– O zaman boşanamazlar...

– İkisi de suçlu hâkim bey!

– Hangisi?

– Meyve sıkacağını isteyen.

– Almayan.

– Onun yerine buzdolabı alan...

Alnına konan bir sineği öldürdü yargıç. Bütün sözler bir sineğin burun önünde uçmasına gösterilebilecek sabır kadar uzun sürmüştü. Ancak o kadar.

– Yaz... Elâ, Hakkı... şiddetli geçimsizlik...

Sinek öldü. Hiçbir şeyin adı konmadı. Yargıç avucunda sıktığı sinek ölüsünü attı yere. Biri bastı ezilmiş sineğe, birileri, birileri daha bastılar, yerde sinekten bir leke bile artakalmadı. Hiçbir şeyin konmadı adı; sessizliğin. Saatlerce karşı karşıya otururken bir duvar gibi katılaşan sessizliğin; sahte sevişmelerde dökülen sıkıntı terlerinin; bütün anlamlarını yitiren evetlerin; hayırların; her gece yatmadan önce havagazı ocağını kapamanın; kirlenen ve eskiyen eşyalara bekçilik etmenin; hor görmelerin; aşağılamaların; birbirinin zayıf yönlerine sevinmenin; yakalanan ahmaklıklarla edilen gizli alayların; bu alayı gizleme çabalarının; acımadan acır, anlamadan anlar görünmenin; bütün bu ufak, büyük, bu soluksuz bırakacak kadar önemli şeylerin adı konmadı. Konabilir miydi?

Şimdi artakalan bu hantal büfeyi, tabak çanakların yerleştirilmesi için çok gerekli olan bu faydalı eşyayı merdi-

venlerden çıkarıyorlardı hamallar. Yine de dönüp vestiyerde unutulan mantoyu geri almak. Her şeyden vazgeçtiğini sanıp sadece birkaç tabak çanağı barındıran bir büfeyi bile birlikte taşımak, ardından sürüklemek. Yeni evin boş odalarından birine girdi. Kapıyı kapadı. Burası yatak odası. Bu somyayı da birlikte sürükledim. Niçin aldatmıştım Hakkı'yı? Niçin yatmıştım Bülent'le? Şimdi, bu birbirinden farksız ilişkileri bir anda boşadımsa, yalan üstüne kurulmuş bir yaşamın kurgusunu salıvermeli, oyuncak kutunun içindeki palyaçoyu.

Beş kişiydiler o gece Bilgeler'de.

– Hani plak getirecektin? diye sormuştu Bülent. Çok önemli bir şeyden, seçim sonuçlarından söz eder gibi.

– Unuttum.

– Hadi üşenmezsen, ben seni eve götüreyim, plakları alır geliriz.

Çok doğal, sıradan bir konuşma bu. Ama Elâ, Bülent'in aslında plaklarla ilgilenmediğini biliyordu pekâlâ. Ne istediğini biliyor muydu? Bunun üstünde pek fazla düşünmeden kalkıp gitmişti Bülent'le. Radyoda, önemli olmadığını pekâlâ bildiği haberleri dikkatle dinlemek gibi bir şeydi bu. Ya da ansızın aylarca toplanmamış bir dolabı, o dolabın toplanması her şeyden önemliymiş gibi toplayıvermek. Sonra unutmak dolabı, içindeki kullanılmayan eşyaları. Düşünmemek. Bunun üstünde pek fazla düşünmeden kalkıp gitmişti Bülent'le.

– Biz şimdi döneriz.

Dönmemişlerdi. Evde, Bülent'in ne istediğini anladı Elâ. Eski, bildik eşyaları dolapta. Kullanılmayan eşyaları tanıdı. Hatırlayıp silkeledi, katladı, yeniden kaldırdı dolaba, sandığa ya da. Öyle, ansızın yıllarca beklediği bir an gelmişçesine, bilinen, beklenen, önemsenmeyen, hatta beklenmeyen, mutlaka yaşanılan bir an. "Hayır" demedi. Niçin desin? Hakkı'ya

"hayır" dedi mi? İstemediği bunca gece "hayır" dedi mi Hakkı'ya. "Hayır"ın "evet"in önemini çoktan unutturmuş kendisine. Şimdi ansızın öğrenilir mi bu? Unutulmuş önemli, dayanılmaz bir buruklukla hatırlanır belki, ya da o bile olmaz. Yatmamak Bülent'i önemsemek olurdu. Önemliyi hatırlamak için daha doğru, daha güzel bir seçim yapmalı. Sadece, o çok önemliyi yeniden hatırlamak için, seçilmiş biri için "hayır" sözü kullanılabilir artık, "evet" sözü kullanılır, konuşmayı yeni öğrenmiş bir çocuğun sevinciyle. Şimdi ne "evet", ne de "hayır." Seyretmek. Şimdi "hayır" demek, Bülent'le yatmayı önemsemek olurdu. Daha önceki anlamsız yatmalar zincirini rastgele koparmak. Bilmeden, anlamadan, zamanını seçmeden başkaldırmak. Daha önce kolaylıkla verilmiş bir şeyin birdenbire, üstelik Bülent için verilemez bir şey olması gülünç gelmişti Elâ'ya. Sakınacağı, gizleyeceği ne vardı? Niçin aldatmıştı Hakkı'yı? Hakkı'yla niçin yattıysa aynı nedenlerden işte. Kendini aldattığı için, yıllarca sadece kendini. İstemeden, nasıl yaşadıysa Hakkı'yla yıllarca, öyle işte yatmıştı Bülent'le de. İkisi de aynı önemde ya da önemsizlikte. Bunun adı niçin aldatma olsun? İki kişi arasındaki alışverişin, cinsel de olsa, üçüncüyle ilişkisi ne? Başta önemli bir eksiklik olup olmadığı üstünde durulmayacaksa.

Bu olsa olsa yıpranma, kendini cezalandırma, harcama olarak nitelendirilebilir. Kötü bir rahatlık getiren. Böyle zırva düşünceler arasında yatmıştı Bülent'le. Kalkmaya, uyanmaya ilk başlangıç belki de.

Dönüşte takside, koltuğunun altında plaklar, hafif kabarmış üst dudaklarla, hiç bakmadan Bülent'e, konuşmadan hiç, yeniden düşündü bunları. Yasak edilmesi gereken sevişme; içinde birazcık da olsa sahteliği, yalanı, çıkarı, korkaklığı barındıran sevişme yasaklanmalı. Ah hiçbir zaman, hiçbir şeyi yitirmeyeceğini sanarak tüketmek kendini. Tükenişine seyirci kalmak, bu yasaklanmalı.

Geri döndüklerinde susmuştu herkes, kimse bir şey diyememişti. Holde mantosunu giyerken dudağındaki morluğu görmüştü dönüşte. Bilgelerde herkesin oraya baktığını hatırlayarak.

Ertesi gün telefon etmişti Bülent:

– Duyuldu, herkes duydu, herkes bunu konuşuyor... Senin kocan ve karım anladılar mutlaka.

– Ne duyuldu? Ne oldu ki?

Şaşkınlıktan kalakalmıştı Bülent. Elâ tek bir söz etmeden kapamıştı telefonu. Söylenecek ne kaldı?

Karton kutulara doldurduğu tabak, çanak, iskemleler, masalar, bir evi kuran bütün bu ayrıntılar taşındı eve. Tencerelerin birinin içinde eski evden bir hamamböceği gizlenmiş. Tencereyi ters çevirip böceğini yere düşürdü; ezdi ayağıyla.

Kaynanaların öpülen elleri, kabul günleri, uysal gelin bakışları, gülücükler, titiz bir ev kadını görünme çabaları, yuvayı yapan dişi kuştur numaraları, ovulan lavabolar, tencere karaları, bir hamamböceği gibi kolayca ezilebilir mi? Şimdi ezdiği bu böcek, kim bilir, bütün bu tencerelerin gizlerine nice yumurtalar bırakmıştır? Niçin yatmıştı Bülent'le? Sonra, daha sonra karnının, teninin coğrafyasını iyice tanımakta kendisine yardımcı olan ötekilerle, niçin? Ah niçin bir iz arıyoruz, niçin nedenler, sonuçlar, niçin anılan, andıkça yaşaran gözler arıyoruz? Bir yüreğin sıkılmasını, avuçların terlemesini, boğazın kurumasını, beynin çatlarcasına zonklamasını istiyoruz? Bekliyoruz. Niçin geriye dönüp bakmak; geriye dönüp bakınca arkada önemli bir şey bulmak istiyoruz? Elâ eline bir bez alıp yerde ezilen hamamböceğinin bıraktığı lekeyi sildi. O hiçbir şey vermeyenlerden, hiçbir şey almayanlardan, değip geçenlerden, bulaşmayanlardan, Hakkı ile birlikte boşandım. Hamamböceğinin lekesini sildi.

Büfeyi pencerenin önüne, koltukları çay masasının iki yanına yerleştirdi. Kitapları kütüphaneye. Tencereleri mutfa-

ğa. Tabakları büfeye. Eski ustalığı, alışkanlıklarıyla çabucak, fazla yorulmadan. Büfenin üstündeki buruşmuş boşanma ilamını kitaplardan birinin arasına gizledi. Yıllardır, beynine bir mozaik gibi işlenmiş yanlışlardan arınmaya bu buruşuk boşanma ilamı yetecek mi? Hamamböcekleri çoğalacak mı yeniden?

Yılan, fareleri, kertenkeleleri, kuş yumurtalarını yedi ve ağaca tırmandı. Pul pul sırtıyla dolandı ağacın gövdesine. Bir gerildi, bir boşandı, bir gerildi, bir boşandı, ilerledi güvenle, düşmanlarını bilerek, amansız. Derisinin rengi değişti yıllarla, yaşadığı yere göre zehirli bezlerini beklenmedik bir anda dişlerine akıtmak, beklenmedik bir anda ısırmak, beklenmedik bir anda zehirlemek için. Canlıları, fareleri. Avı yaklaşınca durdu kımıldamadan, şimşek gibi ısırdı, sardı avını, bekledi ölmesini, sonra yuttu bütünüyle. Sonra bütün suçlarından arınmak için deri değiştirdi.

Öğle güneşi camı, perdeyi ısıtmış, ısısından hiçbir şey yitirmeden dolmuştu evin içine. Gâvurkesen Paşa'nın Nuri nasıl gücünü yitirmez, yenilmez, başedilmez gibi görünmüşse Memet'e öyleydi sıcak. Ya dışarısı? Nasıl sıcaktı kim bilir? Memet, Nuri'ni gücünden, yenilmezliğinden, başedilmezliğinden birşeyler almışa benzeyen güneşli "dışarı"dan korkuyordu bugün. Bir tatil günü dışarıda yapılacak doğru dürüst bir şeyi olmadığını anlamak. "Dışarısı" sadece kirayı, giyimi, ad ve soyadını, bu ve buna benzer gerekli şeyleri sağlamak için varsa yalnız, yani sadece ve sadece bunlar için çıkılıyorsa dışarıya, herhangi bir tatil gününde, "dışarı"yı aslında hiç tanımadığını, bilmediğini, onun gizli güçlerini, gizli büyülerini anlatmaktan nice uzak olduğunu, o güne dek edindiği bütün silahların hiçbir şeye yaramayabileceğini, beklenmedik haklı bir saldırıyla "dışarı"nın insanı alaşağı ediverebi-

leceğini, ezebileceğini, yok edebileceğini anlayıverirsin. Ürkersin. Memet ürküyor şimdi. Nuri'den ürktüğü gibi hep. Geçende sokakta görmüştü Nuri'yi, çevirmen olarak çalıştığı kültür merkezine giderken, sabah, biraz geç. Nuri hemen tanımıştı Memet'i. Memet'e kalsa Nuri'nin yanından geçip gidiverecek...

– Hop dedik!

Gür sesiyle, ta Tirebolu'dan bu yana gürlüğü hiç eksilmemiş, eski tokatlarım hatırlatan sesiyle karşısında dikildi Memet'in:

– Nereye yahu?

– İşe...

– Memur oğlu ne olacak! Hangi bakanlıktasın? Hariciye?

– Fransız Kültür Merkezi'nde çalışıyorum.

– Ulan Allah'ın Türkiyesi'nde gâvurların yanında çalışmak nerden geldi sivri aklına?

– Geldi işte... Üniversiteyi bırakınca... biliyorsun.. nereden bileceksin? Fransız mektebinde okuduğum için Fransızcam oldukça iyi.

– Aferin yahu! Demek iyi Fransızcan. Bir halt olacağın çocukluktan belliydi. Ta Gâvurkesen Paşa'dan bu yana dedemden babama, hepsi boşuna "okumak gibi yok!" dememişler...

– Doğru ya ben... üniversiteyi...

– Ulan aslan be! İşin rahattır senin, bu gâvur takımı iyi para verir, bizim Gâvurkesen yanında çalıştığı Rumlar'ın çalışkanlığını, işbilirliğini, kadirbilirliğini anlata anlata bitiremezmiş. Babam anlatırdı. Ama "vatan müdafaası" başka iş. Biz okumadık oğlum. Kim okutacak? Lazca da geçmiyor, Fransızca gibi... İş kol gücüne kaldı!

– O sende ganidir, bilirim!

– Fabrikada sekiz saat! Ulan iş mi bu? Sendikaya girdim. Ensem kalındır evvel Allah, eğdirtmem kolay kolay... Baktık

her işin başında ben. Millet sünepe. Göze battık tabii... Partiye girdim sonunda.

– İşçi Partisi'ne mi?

– Ensem kalındır dedik... Ulan fabrikada kendimizi ezdirtmemeye karar vermişiz. Mecliste mi ezdirtelim!

– Yani?

– İktidar partisindeniz çok şükür! Sendikadaki sünepelerin de karnı doydu, kapandı ağızları, sayemizde.

Şişmanlamıştı Nuri, güçlüydü, "dışarı"nın bütün oyunlarını, çelmelerini biliyor, tanıyordu. Memet'in sırtına bir tokat patlattı:

– İşin düşerse, gâvurlardan bunalırsan... ara beni, partiden... Belki krediye falan ihtiyacın olur.

– Yok canım.

– Vallahi gücenirim. Hemşeri değil miyiz?

Memet, o ne çocukluğunda, ne de şimdi hiç anlamadığı, tanımadığı, iyice yabancısı olduğu hemşerisinin arkasından uzun uzun bakmış gitmişti işine. O gün, işinde, bir arkadaşından borç almıştı. Nuri'den isteseydi verirdi, seve seve verirdi, parası olduğu belliydi Nuri'nin, Memet'e borç vermek kim bilir nasıl zevk verecekti ona, vermez mi? Hem Nuri'nin vereceği para ne olursa olsun, Memet'ten zorla aldığı oyuncakların karşılığı olamazdı. Ama Memet Nuri'den borç istemezdi. Nuri'den hiçbir şey istemezdi. İstemek ve almak; Nuri'nin işiydi bunlar. Nuri'nin Memet'ten çok daha erken, çok daha ustaca öğrendiği bir şey. Memet Nuri'nin niçin güçlü, kendinden güçlü, döven, koparan olduğunu hiç düşünmediğini anlamıştı o gün.

İşte şimdi, bu tatil gününde de, "dışarısı"nı aslında hiç tanımadığını, gereklileri, kendinden beklenenleri yerine getirmek için çıktığı "dışarı"yı başka bağlantılar içinde hiç düşünmediğini fark etti. Şu anda, alışılagelmiş gidip gelmelerle

kendisi için çizdiği bu çemberin ortasında, evde yalnız olduğunu duymak, büyük, temel bir yanlışın doğal sonucundan başka ne? Çemberi çizmek, bu çember içinde alışılagelmişleri sürdürmek için çıktığım, bazı ilişkiler kurduğum, birilerine birşeyler verip birilerinden birşeyler aldığım "dışarısı", bir tatil gününde beklenmedik bir yabancı gibi geliyorsa bana, en önemli boyutlarını düşünmediğim bir cisim, derinliği hakkında hiçbir bilgim olmayan bir deniz gibi ürkütüyorsa beni, buna şaşmamalı.

Divana uzandı. Çemberine, kurmak, çizmek için birşeyler yaptığı, çalıştığı, hareket ettiği çemberine baktı, yeni gözlerle. Masa, iskemle, koltuklar, hep gerekli şeyler, üstünde yemek yenilen, oturulan, uyunulan şeyler. Tabaklar, bardaklar yararlı şeyler. Kütüphane, kitapları, plakları, bir çember içinde yaşamak, gelişerek, ilerleyerek yaşamak için hepsi gerekli, yararlı. Ama çember, çizgisi tamamlanmış bir çember içinde ne kadar ilerlenebilir? Ne kadar gelişilebilir? Yaşanır ya da? Sonra sınıra dayanmak. Artık genişlemeyen bir daireyi dönmek, dönmek. Üşüdü. Örtündü. Bir dairenin gelişmeyen sürekliliğini hiç düşünmemiş olmak ne ahmaklık! "Dışarısı"nı sadece bir daireyi sürdürmek, dural bir döngüyü var kılmak için gerekli saymak ne büyük yanılma! Sonra, beklenmedik bir tatil gününde, güneşli "dışarısı" hiç beklenmedik bir yabancı gibi şaşırtır işte kişiyi. Şimdiye kadar hep bu çemberin içindekileri düşündüğünü, onları daha rahat, daha kullanışlı, hatta daha güzel kılmak için çabaladığını biliyordu artık. Nuri'nin ne olduğunu, ne olmadığını, ne olması gerektiğini bilmediği gibi, Nuri'nin tümüyle yabancısı olduğu için ondan hep dayak yiyeceğini, hep oyuncaklarını kaptıracağını bildiği gibi. Daha rahat, daha kullanışlı, daha insanca ve doğru olması için hiçbir şey yapmadığı "dışarı" elbette yabancıydı ona. Çamur ona bulaş-

mamışı, onunla hiç savaşmamışı daha çok ürkütür. Kalktı pencerenin önünden. Ev içinde birşeyler yapmak için, değiştirmek için birşeyleri. Süpürdü ortalığı, birikmiş bulaşıkları yıkadı, toz aldı, yemek yaptı, sofra kurdu, oturdu, canı istemiyordu hiçbir şey.

Bu çember içinde değiştirebileceği bir şey kalmamıştı. Yalnız bunu sürdürmek için yarın yine dışarı çıkacak, çalışacaksa, artık çok zor olacaktı bu. Plak koydu pikaba. Müzik; bir durumu daha güzel, soylu gösterebilen büyü. Bu büyü pek etkilemiyordu Memet'i. Bir kitap okumak. Daha karmaşık, daha boyutlu, ince düşünmeyi öğrenmek. Hep bu çember içinde olacaksa bu, sonunda o hiç genişlemeyen daire dönülecekse hep, bırakmalı bunları. O dural andan sonra evin tozlanacağını, pisleneceğini, yıkanmamış bulaşıkların yığılacağını, camların kirli yüzeyleriyle güneşi gizleyeceklerini, muslukların akmaz, kapı tokmaklarının çalışmazlaşmalarını seyredebileceğini, bütün bunlarla savaşmayabileceğini; aynı noktaya gelinecekse hep niçin savaşmalı?

Dışarı çıkmalıydı bugün. Ama gündelik gerekler için değil, para kazanmak, alışveriş etmek, ilişkileri, zorunlulukları sürdürmek için değil, tanımak, dokunmak için önce. Sonra, belki, aynı içerde yaptığı gibi, düzeltmek, güzelleştirmek, geliştirip değiştirmek için, bunu nasıl yapacağını anlamaya başlamak için. Toz alarak mı, temizleyerek mi, birşeyleri atıp yerine yenilerini koyarak mı, işte henüz orası bilinmiyor, asıl önemlisi bütün bildiklerinin ne olduğunu hiç olmazsa görmek, bir parçasını görmek için dışarı çıkmalıydı.

Yeşil çalıların arasında, çok yavaş bir ilerlemeyle ayırt edilebilirdi kaplumbağa, yoksa donuk yeşil kabuğu, bitki örtüsünün herhangi bir parçası gibi kaynaşmıştı çalılığa. Çalılar, dikenler rüzgârla kımıldadılar, kaplumbağa çekti ayakları-

nı kabuğunun içine, kımıldamadı. Tahtamsı, yıllanmış, yaşlı, koruyucu kabuk yine gizledi canlılığı. Yıllarca ve yıllarca gizlediği, koruduğu canlılığı. Kaplumbağa ne dikenleri, ne gelincikleri, ne de onları yerden yere savuran rüzgârı, donduran soğukları, boğan, öldüren yağmurları tanıdı. Koruyucu kabuğunun içinde, bitki örtüsünün bir parçası gibi, ama bitki örtüsünün savaşlar, tehlikelerle dolu gününden saklanarak durdu, durdu. Yağmurlardan, fırtınalardan sonra, kısa ömürlerini tüketmiş çalıları, otları az geride bırakarak ilerledi, yavaş yavaş, çok yavaş, yeni filizlenmiş dikenlere, çalılara doğru, onların aralarına gizlenmek, ama hafif rüzgârlarda kabuğunun içine sinerek onları tek başlarına dayanmaya bırakmak için. Çok, bütün o çalılardan, dikenlerden, eski ve yeni savaşlardan çok daha uzun yaşamak için.

Sanki sabah değilmiş gibi, sanki biraz önce sekiz saatlik derin bir uykudan uyanıp yıkanarak, dişlerini fırçalayarak, saçlarını tarayıp boyanarak yeni bir güne başlamamış gibi ağır ve yorgun adımlarla çıktı merdivenleri Elâ. Çalıştığı odanın kapısını açtı:

– Ayy!

– Kusura bakmayın, vurmadım kapıyı.

– Yabancı değilsin neyse, biz odacı sandık.

İsmet Hanım'la Ayhan Hanım provaya devam ettiler. Ayhan Hanım, İsmet Hanım için ördüğü kazağın çıkarılmasına yardım ediyordu Elâ odaya girerken. İsmet Hanım tayyörünün ceketini çıkarmış, kombinezonlu. Elâ girer girmez İsmet Hanım ceketini yeniden giyip oturdu daktilosunun başına. Ayhan Hanım örgüsüne devam etti.

– Zahmet olmazsa şu zile basıp odacıyı çağırır mısın?

– Sabahtan beri hepsi yeraltına girmişler.

– Halil! Oğlum Haliiil!..

– Bir çay.

– Bana bi sade.

– Bana bak, iyice bozdun çayları. Bozuşuruz, ona göre!

Sanki sabah değilmiş gibi, bütün gece kolları dinlenmemiş gibi güçlükle kaldırdı fincanı Elâ. Bir taşocağında çalışır gibi ağır, bıkkın, içti. Pencereden dışarı baktı. Sabahlara değin beynini çalıştırmışmış gibi yorgun, boş gözlerle. Boşalmadan önce dolmadığı, yeterince, gereğince dolmadığı için, hiçbir rahatlık duygusu taşımayan bir boşluk; boşalma dışı, dural bir boşlukla. Sağ çekmecesini açtı yazı masasının. Gelen evrakı dizdi önüne. Hepsi bilinen, tekrarlanan şeyler. Hepsi gereksiz, ama vazgeçilmeyen şeyler; hepsi bir gün başlatılmış, sürdürülen şeyler; hepsi bırakılabilir, son verilebilir, ama buna bile değmeyen şeyler; hepsi temelde hiçbir şey değiştirmeyen, değiştirmesi söz konusu olmayan, yalnızca sürdürmek için varolan, bazı şeyleri gerekli göstermek için varolan; maaşları, müdürlükleri, kadro cetvellerini, tayinleri, terfileri, sicilleri, bütün bu önemli şeyleri, bir çarkı, belki de bir düzeni sürdürmek için varolan şeyler. Aynı yazıları yazdı yeniden; düşünmeden üstünde, ezbere bildiği cevapları yazdı, o değişmesi söz konusu olmayan cevapları. O hiç dinlenmemiş kollarla çevirdi laternanın kolunu, çevirdi, dönme dolap havalandı, havalandı, çığlık attı çocuklar, sevindiler, döndüler, sonra indiler bindikleri yerde.

– Bugün maaşlar sabahtan verilecekmiş.

– Aman hemen sıraya girelim.

Kapı açıldı. Rıdvan girdi ağır adımlarla. Önemli bir yerde, önemli işler yapan, önemli bir kişi olduğuna ne zaman karar verdi? Ve ne zaman böyle birinin nasıl davranması gerektiğini öğrendi, diye düşündü Elâ.

Rıdvan masasına oturdu. Cebinden anahtarlarını çıkardı. Her sabah büyük bir ciddilikle açtığı kilitli çekmecelerde, acaba hangi gizli, saklanılması gereken evrak vardı? Bunu bir süredir merak etmeye başlamıştı Elâ. Aynı işi yaptık-

larını bildiği halde. Rıdvan yazıları masaya dizdi, zili çaldı:

– Oğlum şu masanın tozunu alsanıza!

– Oğlum nerede benim kahvem?

Öğleye değin o yazıyı ya okur, ya okumazdı Rıdvan, yazıya bir cevap ya yazar, ya yazmazdı. Bu cevapların yazılıp yazılmamalarının hiç önemi olmadığını biliyordu Elâ, ama Rıdvan tamamıyla değişik nedenlerle, öyle, tutardı yazıları; telefonlar etmek için, telefonlar gelmesi için, bilinen, yapılacak, gündelik işlerin arasına soruların, ricaların, önemli cümlelerin bulaşması için:

– Alo bu yazıyı siz mi yazdınız?

– Niçin yazdınız?

– Size bu konuda cevap vermiştik.

– Lütfen ayrıntılı bilgi verin!

– Burası trafik müdürlüğü değil! Evrak incelemeden yazıyı geçiremem.

– Bu yazının "ilgisi" nerde?

– Oğlum "ilgisi"ni eklemeden getirmeyin bu yazıları. Öncesini incelemeden nasıl cevap vereyim?

Tek bir yazı üstüne, tek bir cümle okumadan ve yazmadan bütün bu telefonlar edilebilir, güneş yükselir yükselir, çaylar kahvelerden sonra öğle tatili gelebilirdi. Zile bastı Rıdvan. Odacı girdi, ilikledi önünü. Odacılar kimin önünde ceketlerini iliklemek gerektiğini bilirler; işin değil, işi önemseyenin, önemli kılanın önünde iliklerler ceketlerini.

– Oğlum şu evrakı versene bana!

Masanın sağında, elinin uzanabileceği yakınlıktaki evraka uzanmamak, zili çalmak ve odacıdan evrakı, otuz santim uzaklıktaki evrakı vermesini istemek. Bunun için on beş dakikanın geçmesi. Bir adamın oturduğu yerden kalkıp yürümesi, bir kapıyı açması, evrakı uzatması, geri geri çıkması odadan, kapıyı kapatması, yeniden oturması yerine. İşte bir evrak ancak böyle önemli olabilir, önemli kılınabilir! Elâ

içinde bir saatli bombanın tiktaklarını duydu yine, her sabah bunları, bu gündelik seyri yaşadıktan sonra işlemeye başlayan bombasının, gündelik bombasının tiktaklarını; şimdiye kadar patlamadığına göre hiç patlamayacak, önemini yitirmiş, Rıdvan'ın evrakı kadar bile önemli olmayan bombasının tiktaklarını.

– Bugün taşmıyormuşuz.

– Bir kat yukarı.

Ziller çaldı. Odacılar girdiler, çıktılar, masalar bir kat yukarı taşındı terlerle. Tozlu evrak, döner sandalyeler, daktilolar, evrak dolapları. Büyük zorlukla. Bir kat yukarı taşındı. Niçin taşınılıyor? Yeni müdürler, yeni memurlar için; gittikçe çoğalan, gelip giden, duran evrak için; yeni kadrolar, tayinler, terfiler için.

Elâ yeni odanın bir köşesine yığılmış dosyaların üstüne oturdu; Rıdvan, taşınma arasında nereden bulduğu pek anlaşılmayan daha büyük, eski masasından daha büyük bir masayı dört odacıya taşıtarak girdi odaya. Elleri beline dayalı. Büyük bir meydan savaşını yönetir gibi masanın yerleştirilmesi "harekâtı"nı yönetti. Öyle bir yere konmalıydı ki masa, odaya giren, en önemli kişinin o olduğunu sansın; öyle bir yere konmalıydı ki masa, en önemli evrak ona gelsin, en önemli terfiler ve siciller. İsmet ve Ayhan Hanım, Rıdvan'ın odada yarattığı eşitsizlikten duydukları öfkeyi odacılara bağırıp çağırarak, bir paket cigarayı alışılmış sürelerden daha çabuk bitirerek, daha çok şekerli çay içip daha çok şişmanlayarak çıkardılar. İsmet Hanım dönerli bir koltuk bulmuştu, onunla avundu az. Ayhan Hanım onu da bulamadı, artık İsmet Hanım'm kazağını birkaç gün örmez. Rıdvan özenle yerleştirdiği masanın başına oturup zile bastı:

– Daire yönetim memurunu çağırın bana!

Şimdi yeni kalemler ısmarlayacak, yeni tükenmez ve tükenir kalemler, dosya kâğıtları, zımbalar, makaslar, ne varsa iş-

te malzeme diye bilinen, hepsinden çok önemli işler için gerekli olan her şeyi ısmarlayacak. Elâ da oturdu yeni masasına, yeni malzemeyi yerleştirdi çekmecesine, gelen yeni dosyaları açtı. Hegel'i, Heidegger'i niçin okuyoruz?

– Sabahki gazeteleri okuyamadım hâlâ.

– Bugün soluk alamadık ki taşınma belasından!

Elâ, çayından soğutmadan bir yudum aldı, açtı gazeteyi:

"Şenel adında bir Türk kızını av tüfeğiyle vuran bir Amerikalı çavuş kendini de öldürdü." Böyle sıradan, saçma sözcüklerle yazılı haberi okudu.

Şenel ölmüştü. Bir Amerikalı vurmuştu onu. Anası yasak ederdi Şenel'le oynamayı. "Sonu kötü gelecek o kızın." Şimdi öldü Şenel. Çocukken, bütün o yasak oyunlar yanı sıra, "güzellik, çirkinlik" oynardı Şenel'le. Şenel Elâ'yı, öteki oyunlara razı etmek için bu oyunda "çirkinlik" olmayı kabul ederdi. Hep güzellik olurdu Elâ. Kaşlarını kaldırır, dudaklarını büzer, güzel olduğunu sanırdı. Şenel, daha çocukken kendisine yakıştırılan kötülüğü, çirkinliği bir ölümle ödedi işte. Ya benim güzelliğim? Küçükken kendime yakıştırdığım? Şimdiye dek nice ince düşünce ve cümle adına attığım adımlar niçin beni ona değil, buraya, bu evraklı, dosyalı, maaşlı, ucuz, bayağı dönme dolaba getirdi? Ama belki, Rıdvan'ın kilitli çekmecelerinin gizlediği önemli şey o. Belki Rıdvan, her sabah, büyük bir ciddilikle çekmecesinin kilidini açarken, o yitirilmiş güzelliği çıkarıp çıkarmamayı düşünüyor. Saatli bombadan korktuğu için. Sonra, tiktakları iyice dinleyip bombanın patlamayacağını anlayınca kapatıyor yine çekmecesini.

Elâ bombanın patlama anının çoktan geldiğini düşünerek işten çıktı. Şimdi güzelliği ödemenin zamanı.

Denizin serin diplerinde dört bir yana saldı kollarını ahtapot. Gelip giden dalgalar yardımcı oldular ona. Çevresinde

yüzen küçük ve büyük canlılara uzandı kollar. Yapıştılar, emdiler; kandan denizin yeşili seçilmez olana dek doymadı kollar. Hep olduğu yerden daha uzağa yetişmek, hep daha uzaktaki canlıları sindirmek için kıvrıldılar, büküldüler, yorulmadılar, durmadan biçim değiştirerek kıvrılarak, hep hareket ederek. Denizin serin ve bereketli diplerinde bir ahtapotun yaşaması, doyması için nice hareket gerekli. Nice uzanma, kıvrılma, bükülme, biçim ve kılık değiştirme gerekli.

Kuru, sarı yapraklar nasıl kolayca eziliyor sivri topukların altında. İlkbaharda hiç beklenmedik bir anda açıveren çiçekler yapraklara dönüşüveriyor, sonra bu yeşilliğe, oluşuma alışmamızla ölüveriyorlar, sararıp düşüyorlar hızla. Alışmamızla, gündelik bir yeşillik olmalarıyla ölmeleri bir oluyor. Baharda, ansızın fışkıran, yenilmez görünen o güçlü doğuş, alışmalarla, gündelik, sıradan olmalarla bir sivri topuk altında ezilip yitiyor. Damarlarında canlı özsuyu dolu yaprakları topuklarıyla eze eze yokuşu indi Elâ. Kavaklıdere'den aşağı. Ankara aşağıda, kalorifer dumanlarının orada, isli, yapışık bir dumanın boğucu havasında, yöneten, kanunlar yapan, bozan. İhaleler, kontratlar. İşini yürütenlerin, işlerin yürütülmesi için bir ay çalışıp boyunlarına takılmış yemlikten saman yiyenlerin kenti. Yüklü katarların ve yüklü beygirlerin. Kavaklıdere'den aşağıya, dumana, ise yürüdü. Bu şehri yabancı bir düşman gibi kuşatan, bu kuşatmanın ardından bir gün mutlaka yok edecek yabancı bir düşman gibi bekleyen isli duman. Kavaklıdere'den, Çankaya'dan, Gaziosmanpaşa Mahallesi'nden. "To Let" tabelalı apartmanlardan aşağıya, kente sinsice yayılan duman, pencerelerden, balkon kapılarının aralıklarından sinsice sızacak, ihmalci ev kadınlarının ev içlerinde tabaka tabaka yığılacak, iki sonbahar arası bütün dolaplara, kilerlere dolacak. Bozkır şimdi Kavaklıdere'den bakan Elâ gibi, kentin kara casuslarca

yok edilişini uzaktan seyredecek. Yöneten, kanunlar yapıp bozan, ihaleler dağıtan, kontratlar düzenleyen, imzalar atan kentin, bozkır moru, bozkır sarısı ortasında çürük bir diş gibi kararmasını seyrederek, Elâ, iki sonbahar arası, sarı, kuru, ölü bir yaprağı topuğuyla ezdi bir anda. Bozkır bu çürük dişi çekip atacak, bir depremle, sellerle, rüzgârlarla rahatlayacak, boşanacak, arınacak.

İşte çıkmış yürüyordu yokuş aşağı. Onda birini ya tanıdığınız, ya bir yerlerden hatırladığınız ya da kim olduğunu bildiğiniz, ya da dedikodusunu duyduğunuz insanlarla karşılaşarak yokuş aşağı yürümek yorar kişiyi. Yorgundu Elâ. Arada bulvara bakan evlerin bahçe duvarlarına oturup dinleniyor, bu çürük dişin herhangi bir çürük parçası olmayı daha ne kadar sürdüreceğini düşünüyordu. Kızılay'a geldi. Bulvarın iki yanındaki geniş yaya kaldırımında günlerce, yıllarca bir aşağı bir yukarı gezinmekten bıkmayan sabırlı insanların oraya. Kızılay'la Sıhhiye arası yüz adım, iki yüz adım, üç yüz adımlık gidiş gelişlerle çiğnene çiğnene kararmış sakızı çekiştirenlerin, çeneleri yine de yorulmayanların kalabalığıyla dükkânları, bankaları geçti. Aklında telefon numaraları. Telefon edebileceğim, "gel" diyebileceğim kim var? Gel sözü çoktandır anlamını yitirmiş. "Gel", "hiçbir şey vermeyeceğim", "hiçbir şey almayacağım gel!" Oysa "gel" deyince, bir şey almaya, bir şey vermeye hazır olmalı. Alis'i Harikalar Diyarı'na götüren büyüden birşeyler. Nicedir Alis Harikalar Diyarı'na gitmiyor. Nicedir paylaşılacak bir düş yok. Nicedir büyücüler, peri kızları, bir dudağı yerde bir dudağı gökte devler durallığın orta yerinde bitmiyorlar yerden. Gökten inmiyor Tanrılar; bayağılığa, sıradanlığa akıl almaz oyunlarla karşı çıkan şeytanlardan söz edenler azaldı. Birkaç telefon numarası geldi aklına. Bu numaraların hangisini çevirirsen çevir, "dile benden ne dilersen"

diyecek bir dev çıkmaz karşına. Bu numaralardan birini çevirince, kendi sesini duyacak, kendi bıkmışlığının, vazgeçmişliğinin, uyuşukluğunun yankısını duyacak. "Gel", "geliyorum", "gelme", "gelmiyorum". Telefonu kapatınca bir çıt sesinin ardından "geliyorum" da, "gelmiyorum" da unutuluverecek. Kim aynadaki görüntüsünü usanmadan seyredebilir? Kim kendi sesini dinleyebilir saatlerce çıldırmadan? Postaneye vardı. Yine de aynaya bakmak, yine de sesimi dinlemek zorundayım. Yine de birilerini aramak zorunda, okul bahçesinde şarkı söyleyerek dönen çocuk halkasına katılmak. İlkokulda, bahçelerdeki sıralardan birine otururak, her gün oynanan çocuk oyunlarından sıkılıp artık hiç oynamamayı, hiç katılmamayı kurduğu, sonra, beş dakika, on dakika, on beş dakika sonra dayanamayıp şarkı söyleyerek dönen halkaya katıldığı günlerdeki gibi... Çiftçi çukurdadır, haydi peri kızı, çiftçi çukurdadır, çiftçi hanımını aldı, haydi peri kızı, çiftçi hanımını aldı, haydi peri kızı, kadın çocuğunu aldı, haydi peri kızı, çocuk kedisini aldı, haydi peri kızı, peynir yalnız kaldı... peynir yalnız kaldı... Peynir olmamak için dönen çocuk halkasına katıldığı günlerde olduğu gibi, sonra bıkıp da, bu bayağı oyundan bıkıp da bahçe sırasına oturarak iyi olduğunu herkesin kabul ettiği perinin, sıra peynire gelince o büyülü gücünü niçin yitirdiğini düşündüğü günlerdeki gibi, ortada, ağlamaklı kalıveren çocuğa bakıp, "haydi peri kızı" dediği, "haydi peri kızı" günlerindeki gibi. Gelmezdi peri kızı peynire. Nedense bu oyunun sonunda peynir olmak hep sınıfın en zavallı, yoksul, çirkince çocuklarına düşerdi. Peri kızının tükenirdi gücü.

Elâ postanenin önünde durdu. Postanenin önü ana baba günü. Bugün arife, önemli bir gün bu. Her gün önemini unuttuğu bir şeyle karşılaşıyor. Önemliyi ona hatırlatan eşyalar, insanlarla, yaldızlar, parlak kartlardaki çiğ güllerle, batan güneş resimleriyle hatırladı bayramı. Postane-

nin önündeki işportacı tablasında hatırladı. Yaldızlarda, zarfa konurken "kutlu olsun"ların üstüne dökülen yaldızlarda, gül demetlerinde, pembe güneş batımlarında. İşportacı tablasında, hatırlatan güller, güneşler, yaldızlar inanılmaz bir çabuklukla tükeniyordu. Güneş gözlüğünü alnına kaldırdı. Bütün bunları tüketen kalabalığı, önemli günleri unutmayan, "önemli"yi önemsizden ayıran ya da ayırmayan, ayıracak hali olmayan, "bir bu eksikti"li, "bir bu bayram derdi eksikti"li yaşamlarına bir de önemliyi önemsizden ayırma derdi yüklemeyen kalabalığı seyretti. Yorgun bakışlı, yakaları koladan aşınmış, eski ama boyalı pabuçlu, pantolonları ütülü memurları, ağır fileleriyle sırayı bozmaya hakları olduğuna inanan, bunun için de rahatça hak yiyen, ite kaka öne geçen yaşlı ev kadınlarını, aslında kart almaya niyeti olmayan, sırası gelince uzun uzun kartlara bakıp satıcıları da, sıradakileri de çileden çıkaran çocukları, kartları seçmekten utanıp rastgele alanları, başka bir şey sorarmış gibi yapıp aslında en ucuz kartın hangisi olduğunu anlamaya çalışanları, en gösterişli kartın niçin en ucuz kart olmadığına üzülenleri, bir gözleri en gösterişlide, bükük boyunla ucuz, gösterişsiz kartları alanları, ceplerindeki birkaç kuruşu gösterişli kartların yalancı büyüsüne kaptıranları, tıraşlı kafalarını kasketlerinin altında gizleyen erleri, köylerine mutlaka bayram tebriği göndermek isteyenleri, kart göndermek, bayram kutlamak zorunda olduklarını sananları, isteyenleri, istemeyenleri, istemeyenlerin yüzünde katılaşan can sıkıcı ödev duygusunu, isteyenlerin sevinçle kart seçişlerini, kafalarda yapılan hesapları seyretti.

Postaneden içeri girdi.

– Bir jeton verir misiniz?

Çantasını açtı. Dolu filesiyle acelesinin önemine inanan bir ev kadını itekledi Elâ'yı. Çantası yere düştü. Paralar, tarak, ayna, mendil, kalemler, kartvizitler, birkaç fotoğraf, bir

mektup, bir gözlük, ayna, tokalar, ruj, gazeteden kesilmiş bir yazı, kibrit, cigara paketi, cigaralardan çantanın içine dökülmüş tütün, farkında olmadan, düşünmeden, bilinçsizce yanımızda taşıdıklarımız, çantamıza doldurup hamallığını yaptıklarımız, öyle bayağı bir alışkanlıkla sürdürdüklerimiz gibi, bir anda boşalabilir, bir anda toplanabilir oldukları bilinmeyen nice şey gibi, çantasının içindekiler yere saçıldı.

"Neler varmış çantamda" diye bakıyordu Elâ. Toplayıp toplamamayı düşünerek. Otto 1'i o an gördü. Canlı, şen bir merakla Otto 1 yere saçılan eşyalara koştu. Küçük, beyaz pençeleriyle oynamaya başladı onlarla. Paraları yerde kaydırmaya, cigara paketiyle oynamaya, cigaraları parçalayıp tütünleri sağa sola saçmaya başladı. Elâ beklenmedik beceriksizliğin, çantayı düşürme beceriksizliğinin ardından gelen bu neşeye, oyuna sevinçle baktı. Bir çantanın düşüşü, bunca gereksiz hamallığın bir anda yere saçılışı ve bir canlının oyunu, neşesi, hiç boşluk bırakmadan art arda gelebiliyorsa, demek ki hiçbir şey dural değil, yeter ki beceriksiz olabilelim, yeter ki çantamızı düşürmekten korkmayalım, yeter ki yerlere saçılan eşyalarımızın ardından yas tutmayalım. Eşyaları çantama koymayacağım, diye düşündü Elâ, yere eğildi, Otto 1'i kucakladı. Başını, kulaklarının arkasını, okşamayı yeni öğrenmişçesine titreyen ellerle sevdi. Başını Otto 1'in başına dayadı, kedinin keyifli mırıltısını, postanedeki sağır edici, yorucu bütün sesleri bastıran keyif mırıltısını dinledi.

Sonra bir uykuyla uyanıklık arasında, mırıltılar kadar bastırıcı, sesleri, gündelik alışverişi, bozuk paraları, telefon zillerini, dizilmiş sıraları, bozulmuş sıraları bastırıcı, sıcak, şaşkın bir bakış, kedisine, kedisini okşayan Elâ'ya bakıyordu. Elâ kediyi Memet'e geri verdi. Memet yere eğildi, eşyaları toplamaya başladı. Elâ yere eğildi, kediyi Memet'ten aldı, Memet Elâ'nın elinden tuttu, sokağa çıktılar. Bütün kart-

lar satılmıştı. Dükkânlar kapanmış olmalı, cadde boşalmış olmalı, Elâ'nın çantasındaki eşyalar postanede soğuk taş üstünde bırakılmış olmalı.

Kedi yatağa atladı, başını Elâ'nın çıplak göğsüne dayadı, perdenin aralığından sızan yorgun güneş, odayı kaplamış somut sıcaklık, somut sevgiyle ısındı, canlandı, kedi yataktan aşağı kaydı, seviden, odanın sıcaklığından canlanan, güneş ışığında yükselen mırlamaları daha yüksek, daha ısınmış, daha tat duyan seslerle bastırılınca kedi uyudu. Tavan alçaldı, odanın boyutları değişti, yer değiştiren boyutların değişim süreci içinde boşluklardan bütün güneş ışığı içeri doldu, vücutları ısıttı ısıttı, güneşin gücü tükenince vücutların biçimlediği, vücutlardan daha sıcak, daha doğurgan bir güneş ışığı boyutları zorladı, ama oda eski biçimini almıştı yine, sıcaklık, doğurganlık içerde kaldı.

Kedi yine atladı yatağa. Memet'in soluyan göğsüne yürüdü. Elâ'nın terlemiş sırtına uzandı. Hava kararkığında çığlıkları, teri, sıcaklığı usul usul yenen bir uyku çarşafları düzeltti, serin yorganı arada titreyen vücutların üstüne örttü. Otto 1 yeniden atladı yatağa. Seviden artakalan uykuya katıldı.

Akbaba çöle dikti patlak, yuvarlak, çirkin gözlerini. Baktı. Baktı. Hiç kımıldamadan neyi beklediğini, neyi görmeyi beklediğini çok iyi bilerek, hiç boşuna yorulmadan, boynunu bile çevirmeden, oynatmadan tek bir tüyünü. Çölde, o hiçbir şeyin olmadığı, hiçbir canlının yaşamadığı sanılan çölde bekledi ölümü. Hiçbir şey sınırsız değil, hiçbir şey değişmez değil, çölün boşluğu, kuraklığı, cansızlığı sınırsız değil. Cansızlık canlılığa, canlılık ölüme dönüştü. Akbaba çölde gizli oluşumları çok iyi bilerek bekliyordu. Neyin neye dönüşebileceğini bilen, tanıyan, denemiş gözlerle baktı. Sabırlı, çok sabırlı. Boşa kanat çırpmadan. Yormadan boşuna, yorulmadan. Bekledi ölümü. Çöl dural sanılan boşluğunu

bir ölüme dönüştürünce miskin kanatları açıldılar. Ansızın güzelleşti akbaba, patlak gözleri hain, ama çarpıcı bir tutkuyla, aşkla ölüme dikildi. Yavaş yavaş süzüldü.

Durmamacasma akıyordu su bozuk musluktan. Sessizlik içinde musluktan damlayan suyun sesi kimleri çıldırtmamıştır ki? Belki de kimseyi. Ama çıldırtabilir. Güneş batımları sinirli yapar Elâ'yı. Buna bir de damlayan suyun sesi eklenirse. Yatağa uzanıp can sıkan su sesini dinlemek. Can sıkan şeyi, onu yok etmeden seyretmek. Bozuk musluğu tamir ettirebilirdi. Memet bozulan eşyaların onarımıyla pek ilgilenmiyor. Ben de ilgilenmem. Ama ben bozuk şeylerin canımı sıkmasına izin veririm. O vermez. Bozuk musluklar, iyi kapanmayan kapılar sevgisini etkilemiyor. Şimdi gelse öpse Elâ'yı, yanı sıra su sesinin sıkıntısı sürer Elâ için. Biraz önce gördüğü korkulu düşten sonra olduğu gibi ter içinde uyanır. Uzun, sonsuz bir ırmağın kıyısında, yaşlı bir Çinli balık tutuyordu. Saatler, günler, aylar, yıllar geçmiş gibiydi. Elâ Çinli'nin yanına varıp burada, bu bitimsiz ırmağın kıyısında ne zamandır balık tuttuğunu sormuştu. Çinli dağları, ovaları, ırmakları, denizi, doğada olabilecek her şeyi yüklenmiş, yorgun bir sesle "Binlerce Çinli'nin hayatı için gerekli süreler kadar, binlerce Çinli'nin sevinci, acısı, çabası, zenginliği, yoksulluğu için gerekli zamanlar boyunca buradayım" demişti. Niçin balık tutmayı bırakıp dinlenmediği sorusuna, bunun elinde olmadığı, buna mahkûm edildiği, burada sürekli, miskin miskin balık tutmaya mahkûm edildiği cevabını vermişti. Sonra, başka bir soru sormadı Elâ. Niçin mahkûm edildiğini sormadı Çinli'ye. Miskinliğe mahkûm edilmişti Çinli, belliydi bu, sürekli miskinliğe. Balık tutmak, ırmak kıyısına oturup balık tutmak, görünüşte çok miskin bir iştir. Ama aslında, bu Çinli'ninki gibi sürdürülürse, nasıl yorucudur. Öldürmeyen pis hastalıklar gibi. Kapı çalındı. Elâ açmadı kapıyı. Kendi aç-

sın! Musluğun yapılmamış olmasına kızdığımı niçin belirtmeyeyim? Bütün öfkelerimi belirteceğim. Memet içeri girdi. Her an aşka hazır, her an âşık! Elâ yine sokağında oturan o adamı hatırladı. Hani her sabah arabasını yıkayan. Her sabah erkenden kalkıp arabasını yıkadıktan sonra uzaktan seyreden, her sabah. Elâ çok kızar bu adama, hep hatırlayacak, hiç unutmayacak kadar; bir adamın her sabah araba yıkamak gibi bir görevi kendiliğinden edinmesine. Ne zaman arabanın yanından geçse bir şey yapmayı kurar, arabayı temizlenmesi çok güç biçimde kirletecek bir şey. Elâ'yı öpmek istedi Memet. Öfkemi nasıl belirtsem, durmadan akan suyun yüklediği sıkıntıyı?

– "Profesyonel Romeo" gibi durmadan sevişmek istiyorsun! Durmadan sevişmek, daha doğrusu aynı yerde durarak sevişmek, sevişmeyi yalnızca öpüşmek, dokunmak saymak yanlış bir şey. Bıktırıcı, usandırıcı, yorucu. Sevişmek yoran, bıktıran değil, birşeyleri değiştiren, oluşturan, geliştiren bir şey olmalı. Bir alışveriş, öyle bir alışveriş ki sevinin başlamasıyla bitimi arasında hiç umulmadık, hiç beklenmedik, sevme dışında asla becerilemeyecek değişimler oluşsun... Bazen seni ansızın yüzüme eğilmiş görünce geceleri, korkuyorum. Poe'nun öyküleri geliyor aklıma, hani kahraman uykusundan ansızın uyanır, boynunda kediyi görür, biriktirdiği öcü almaya gelmiştir kedi. Sevişmeden yalnızca dokunmayı, aşk sözleri söylemeyi anlamıyorum. Yeni sözler öğrenmek, yeni sözleri daha yenilerle değiştirmek, hep aynı, bellenmiş aşk sözcüklerini söylemekten daha koparılmaz bir gerilim doğurmaz mı? İnanmak, birşeyler yapmak, birlikte daha iyisini, daha güzelini yapmak, bunun için sevmek; çünkü bunlar sevgisiz olmaz.

– Gideyim mi?

– Gitme.

– Biliyor musun, bir sürü insan vardır anlamadığım ne-

denlerle yeni yapılmış bir sinemanın koltuklarını çakıyla parçalarlar, yalnızca tat almak için. Çam ağaçlarının güzelim gövdelerini oyarlar aptal adlarını yazmak için. Antalya'da kaktüsler görmüştüm, onları bile gülünç yürek resimleri yapmak yüzünden kurutanlar olmuştu...

– Bu ülkede, parmaklarını pisliklerine banıp "umumi hela"lara adlarını yazmaya meraklı çok adam yaşadığını biliyorum ben de; ne olmuş yani?

– Bugün konuşulmuyor seninle. Demek istiyorum ki yıkmaktan, yalnızca yıkmak ve bozmaktan hoşlanıyorsun gibi geliyor bana.

– Ne yıkması? Burada sevmek üstüne söylev çekeceğiz diye dilimizde tüy bitiyor, bozmak mı bu?

Musluk akıyordu durmadan. Mutfağa yemek yapmaya girdiler. Mutfak kapısı çok gıcırdıyordu.

– Mutfak kapısı gıcırdıyor.

– Buzdolabına su konmamış yine.

Musluğun içine birikmiş öğle bulaşıklarını yıkadı Elâ. Sabun tozu bitmiş. Kim alışveriş edecek? Birimizden biri yüklenmeli bu işi. Paylaşılacak nice yük var. Paylaşılmamış bunca şey yanı sıra. Gazocağı iyice bir temizlenmek istiyor.

– Ekmek bıçağı nerede?

Nelerle uğraşılıyor? Neler üstüne tartışılabiliyor? Biri domatesleri kesti, öteki salatalıkları soydu. Daha iyiler şimdi. Sofra kuruldukça, domates, peynir, kavun, ekmek dizilince yan yana, birlikte düzenlenen şey bir sofra bile olsa, kutsal bir paylaşmadır bu; ilk yakınlıklardır; daha önemli yakınlıklara atlamanın ilk adımı; birlikte düzenlenebilecek nice şey var. Sofrada, Elâ'nın çocuğu huysuzlandı. Sofranın tadı tuzu kaçtı. İşte bir yük; paylaşamayacağım bir yük, diye düşündü Elâ. Memet çocuğa kızdığını belli etmemeye çalıştı. Bir şey, belli edilmemeye çalışılan bir şey varsa, başlar kaçamaklar, herkes kendi sığınağını yapar, kendi altınlarını gizlice gö-

mer toprağa, çizilir sınırlar, karşılaşmamak için yan sokaklara sapılır, arka sokaklara; bakışlar kaçırılır, sırt sırta dönülmeden uyunmaz olunur.

– Söyle yatsın!

– Ben karışmak istemiyorum, sen söylesen daha iyi olur.

– Her şeyime karışmak hakkını buluyorsun pekâlâ. Benim çemberimin ya içinde, ya da dışmdasm. İçindeysen, daha doğrusu çemberlerimiz çakıştıysa, senin çemberin benim çocuğumu da içine almış demektir, bu benim çemberimin içinde çünkü.

Gereksiz konuşuyorum, diye düşündü Elâ. Memet çocuğum konusunda kırıcı bir tavır takınmıyor ki. Ama bu konuda çok tedirginim ben. "Çocuk babalı büyümeli", "üvey baba, üvey ana" üstüne edilmiş nice ilkel cümleyi bu tedirginliğimle doğrulamış oluyorum. Hakkı çok da yanlış davransa çocuğa, batmazdı bana, neden, çünkü babası, ne saçmalık! Sofra, bitmiş yemekler, bulaşık tabaklarla, nedense hep savaş meydanlarını, bitmiş bir savaşın ardından, doğan günle, biten bir savaş da olsa, biten bir şeyin kaçınılmaz hüznünü taşıyan savaş meydanlarını hatırlatır Elâ'ya. Şimdi, biraz önce domatesleri, peyniri, kavunu, rakıyı sofraya koyarken duyduğumuz tat tükendi şimdi. Önümüzde yemek artıkları, bulaşık tabaklarla, yorulmamayı, birlikte, daha güç yıkılacak, daha güç yapılacak şeyleri öğrenmenin zamanı. Sofrayı toplarken çaldı zil. Elâ kirli tabakları toplayıp kendini mutfağa attı. Arkadaşlar, bir zil sesiyle kapalı kapıları açacağım sanan merak. Dostlar; "kim"in, "nasıl"la, "niçin"le ilişkisini bir zil sesinin ardından çözeceklerini sananlar; ilgilenenler, suyun dibini ille de görmek isteyenler; camın arkasını daha açık seçik görmeye yönelmiş yardımlar; "aslında", "benim bildiğim", "asıl nedeni", sözcüklerini kolayca kullananlar; "aslında Elâ Memet'i sevmiyor", "ayrılmasmm asıl nedeni", "bana kalırsa Elâ", "bu davranışının asıl nedeni", cümleleriy-

le sıra dışına, alışılmışın, gündeliğin dışına çıkanın davranışına buldukları gündelik, alışılmış nedenlerle onu yine sıraya sokanlar. Sonuç hep "bekledikleri"dir, "bildikleri"dir. Şaşırtanı şaşırmamakla cezalandırmak ya da şaşırtana "şaşkın" demekle şaşkınlıklarını geçiştirmek.

Bunları düşündü mutfakta. İçeri doluşmuşlardı. Hadi şimdi işin yoksa içki bul, işin yoksa doldur bardakları, yalnızca boşalan bardaklar ve durmamacasına boşalan içler için. Tekin bütün gece Memet'i süzdü. Bir açığını, bilgisizliğini, aptallığını yakalamak için kurdu bütün cümlelerini; sonra Memet üstüne, Elâ'nın seçimi üstüne, daha sadesiyle onun bir günlük ya da bir yıllık ilişkisi üstüne bilgiç, harcayıcı cümleler kurabilmek için yordu kendini. Tekin bu işte. Sevgili bir dost. Onu kapı dışarı etmeliydim. Güler Memet'i hep Hakkı'yla kıyaslıyor, belli bu. Bir sonraki erkek nedense hep bir öncekiyle kıyaslanır. Bir sonraki kadının hep bir öncekiyle kıyaslanması gibi. Sanki yeni marka bir araba alınmış da bir önceki markayla kıyaslanıyor. Çünkü hep bir eşya alır gibi, bir eşya gibi görülür kadın ya da erkek. Onları öyle küçümsemeye hakkım var mı? Mutfağa gitti. Yanan yanaklarını soğuk su şişesine dayadı. Gitseler. Onlara kızmaya hakkım yok. Onlara kendimi beğendirmek istemeye. Onları beğenmeyen ben niçin anlaşılmak istiyorum? Neden hep "onlar" ve "ben" ayrımı yapıyorum? Bizi ayıran değişik cümlelerle, değişik davranışlardan başka ne? Oysa bizim kapıcının karısı için nasıl farklı, nasıl anlaşılmazım kim bilir? Niçin bunun üstüne düşünmüyor, buna üzülmüyorum? Kapıcının karısını önemsemeyip, Tekinler'i ve benzerlerini önemsediğimin delili değil mi bu? Bitmiyor gece. Odada dağılıyor, yayılıyor cümleler, tavanda gölgeler sarmaşıklara dönüşüyor, yılışık boğan sarmaşıklara; yavanlaşan cümlelerle bozuluyor yüzler, çirkinleşiyor, durdurulmaz bir çirkinleşme başlıyor; "kahkaha odası"ndaki aynaların karşısında-

yız; kimimiz uzun bacaklı, kısa gövdeli, kimimiz kısa bacaklı, kavun kafalı. Memet sarhoş oldu. İçmesini bilmiyor. Hem hoşlanmıyor arkadaşlarımdan, hem de ayak uydurmaya çalışıyor. Başkaldıran ayak uydurmaya çalışmamalı asla. Ayak uydurmaya çalıştığı an, ötekilerle arasında açılmış uçuruma, kendi açtığı uçuruma düşüverir. Sessizlik. Yabancı bir sesle konuştu Elâ, yorgun, sürdüren bir sesle. Hakkı'yı boşayan mahkeme bu dostları da boşayamaz mıydı? Ama ben boşamadıkça...

– Almanya'da üç arkadaş bir silah deposunu basıp dört askeri öldürmüşler. Silahları ele geçirdikten sonra zenginlere baskı yapacaklarmış. Yakalanınca mahkeme önünde şöyle savunuyorlar kendilerini: "Varlığını sürdürmek için her türlü zorbalığa başvuran bir toplumda, birey kendini ancak zorbalıkla savunabilir." Kötü cümle değil. Gazetelerse olayı şöyle yazıyorlar: "Düşlerindeki lüks hayata ulaşmak için cesetlerin üstünden geçmeye kararlıydılar!"

Kimse dinlemiyor Elâ'yı. Tekin Memet'e yeni okuduğu bir kitap üstüne nutuk atıyor. Kitapları, üstünde konuşmak, merdiven basamağının bir üstüne çıkıp daha yukardan konuşabilmek için okuyanlar. Konuşuyor Elâ:

– Kitabı anlamadığın, olmadık yerde üstünde konuşmaya kalkmandan belli. Şurada oturmuş içiyoruz. Kimse senin yorumlarını çekemez.

Mutfağa su içmeye gitti Elâ. Güler arkasından geldi:

– Seni aramadım, çünkü aranmak istemezsin diye düşündüm.

Ne anlayışlılık! Belki yalnız bırakılınca sürter burnum, tahtaya tek başına kaldırılmış, cezaya kaldırılmış ya da anası tarafından kilere kapatılmış bir çocuk gibi, bir süre sonra bir daha yapmamaya söz vererek aranıza katılayım diye değil mi? Ama sonra, suçumu kabullenmek yerine sürdürdüğümü görünce, merakınız dışarda koyamaz sizi, kapımı ça-

lar burnunuzu içeri sokarsınız, ama ben Hakkı'dan boşanıp Memet'le yaşayacağıma, Hakkı terk etseydi beni, şefkatli kollarınızı açarak üşüşürdünüz hemen; çok sevimli, çok aranır olurdum, acırdınız, anlardınız beni. Aslında benim acımdan gizli bir tat duyardınız, bırakılmışlığımdan, bundan beni aşağılayıcı birşeyler çıkarırdınız. Bırakılmama yol açan nice kusurumu biliverirdiniz. Bir olay olmayagörsün can sıkıntılarının ortasında, bir hareket, bir değişim olmayagörsün, durgun beyinleriniz uyanır. Dünyanın bir köşesinde bir ihtilal olur, üç beş adam bir inanç adına hayatlarını tehlikeye atarlar, bir düzeni değiştirirler, yıkılmaz sanılanı bir anda yerle bir ederler, ardından dünyanın binlerce rahat koltuğunda, binlerce rahat insan bunun üstüne geviş getirirler. Eleştirirler, överler, ahkâm keserler...

Yine de yanağından öptü Güler'in:

– Biliyorum.

Sahtekârlık! Niçin yapıyorum bunu? İstemeden niçin öpüyorum Güler'i? Hiçbirimiz ötekinden daha iyi değiliz. Aynı yolda yalnızca bir adım ilerde, aynı yolda, aynı alışkanlıklarla, yalnızca bir adım ilerde. Biraz daha atak, biraz daha serseri olmak, o kadar. Gece ilerliyor. İçkiler tükendi. Meraklar, yorgunluklar. Şimdi giderler. Hiçbir şey değişmemiş olur. Yemekten sonra oturduğumuz koltuklardan, hiçbir şey yapmamış, hiçbir şeyi değiştirmemiş, geliştirmemiş olduğumuz halde yorgun, ölesiye yorgun kalkarız; kapımızı kapar, bakarız yüz yüze, yabancı. Bunca yabancılığın ardından, ansızın yakınlık, sadelik, doğallık gelemez.

– Bunları niçin yıllarca çekmişsin anlamıyorum? Bu yapay ilişkileri sürdürmeni? Hani "zamanlar az"dı?

Memet haklı. Zamanlar az! Bu cümle düşmez ağzımdan. Oysa bunlarla nice gece geçirdim. İçki bardaklarını mutfağa taşımadılar, sigara tablaları dolu. Sabaha, kokuşmuş et gibi kokar ev. Bu gece kokuşmadı mı? Kokuşmadık mı yeniden?

Elâ yatakta Memet'e uzandı.

– İstemiyor musun?

– Sonra adımız "Profesyonel Romeo"ya çıkar!

– Çekilmez olduğumu biliyorum. Böyle bir cümlenin ardından, beni bıraksan şaşmam.

– Cümlelerini her zaman önemsemiyorum. Kalmaya ya da gitmeye senin cümlelerinle karar vermem.

– Biliyor musun, gitsek buradan, gitsek işte, bir süre, kaçsak ya da; kaçmak, istenmeyen, karşı çıkılan şeylere bulaşmaktan iyidir yine de.

– Bu ayın elektrik hesabı ödenmiş miydi?

– Biz yokken keserler. Belirli bir para ödedikten sonra elektrik açılır yeniden. Ama kazanılmış bir güç, bir ucundan yakalanmış bir güzellik yitirildi mi...

Uyudular çabucak. Uzun, sonsuz bir ırmağın kıyısında yaşlı, dağları, ovaları, ırmakları, gölleri, denizleri yüklenmiş, doğayı sırtında taşıyan yaşlı bir Çinli balık tutuyordu; günlerdir, aylardır, yıllardır, miskinliğe mahkûm. Çinli'nin yorgun yüzü büyüdü, büyüdü, yüzdeki yorgun kırışıklar yaklaştılar, yaklaştılar, uçurumlar, derin uçurumlar, yılların acısıyla akan gözyaşları doldu uçuruma, Elâ gittikçe yaklaşan uçurumdan kaçtı kaçtı, uçurum çekti onu içine, miskin acıların dipsiz denizine, boğdu, yaşatmadı. Elâ uyandı. Bozuk musluk akıyordu durmadan.

Örümcek toz çoğaldıkça biriktirdi sakızlı tükürüğünü. Köşelerden köşelere kustu; dost tozlar ince ince dokudular iplikleri, örümcekle. Emek, sabır ve ter isteyen bir işçilik başladı. Gün gün daha çalışkanlaştı örümcek, kendi için harcadı emeğini. Değişmez biçimler dokudu. Ağ gerildi gerildi, esnek ve yapışkan. Örümcek ağını dokuyup bitirdikten sonra biçimlenmiş emeğinin yanında, dinlendi, beklemeyi ağa devretti. Hantal kanat çırpışlarıyla anlamsız uçu-

şan bir sinek ya da arı yapışınca ağa, tutkal gösterdi gücünü. Aptal sinek çırpındıkça esnek ağ sardı onu, sardı, bir canlının emeği, başka bir canlıyı tutukladı. Dinlenmiş örümcek, emeğinin sunduğu ziyafete yavaş ve emin adımlarla ilerledi. Acelesi yoktu.

Sabahın dördü olmalı. Vapur İmroz'a vardı. Açık denizden esen rüzgârla gecenin ayazı içine işledi Elâ'nın. Güverteden ayrılamıyor yine de. Döndü Memet'e baktı. Gözlerinde, ağzında, burnunun kıvrımlarında ısınmak istedi. Sarıldı Memet'e. Yüreğine, yürek atışlarına, soluğuna sığınmak istedi. Bütün soğuklardan korumalı beni, şimdi ve sonra. Üşümeleri engellesin, yürek atışları, soluğu, sadece varlığıyla ya da. Üşüyordu. Kıyıya yaklaştı vapur. Karanlığın içinden ürkütücü bir dev gibi belirdi ada. Buraya üşümek ve ürkmek için gelmiş gibi. Bir soluğun, bir yürek atışının, gerçek bir şey olan soğuğu gideremeyeceğini anlamak için. Birden ısındı, dağıldı korkuları. Vapur adanın sarp kıyısını dönmüş, iskele görünmüştü. Şimdi bambaşka, aydınlık, kalabalık, canlı bir adaydı karşısındaki. İçinde bir sevinç kıpırtısı. Beyaz, küçük kilisenin açık kapısından içerde yanan mumların ışıltısı kıyıya vurmuş. Çok kalabalık kıyı. Ada halkı tümüyle doluşmuş kıyıya. Yaşlı ve genç kadınlar. Yorgun ama yatağa yatmamış köylüler. El ele genç kızlar, delikanlılar. Çocuklar. Köpekler, keçiler. Herkes vapuru bekliyor. Elâ kendisiyle bekleyen kalabalık arasındaki benzerliği düşündü. Her şeyin değişebileceğini sananlardanız, bekleyenlerden, umanlardan. Yeni bir adadan ya da gelmesi çok olağan olan vapurlardan bile bir şeyi, bir değişimi beklemek. Kıyıya toplanmış bu halk için vapur neyi değiştirebilir? Beklemeleri ama tek başına sevindirdi Elâ'yı. Laz motorcu geminin çevresinde dönmeye başladı motoruyla. Yolcular, ansızın gemide kalacaklarmış, adaya hiç çıkamayacaklarmış korkusuyla itişmeye başladılar. Her-

kes bavulunu, zembilini, sepetini, çocuğunu yüklenip ortak telaşa katıldı. Motor gemiye yanaştı..Yolcuların telaşı, korkusu arttı. Sanki bir yangın vardı gemide, herkes çıkış kapısına, canını kurtarmaya koşarmışçasına koşuyordu. Sanki tek yaşama umudu aşağıda, dalgalarla inip çıkan motordaydı. Laz motorcu bu telaşı, korkuyu ekmek parasına dönüştürmenin verdiği üstünlük duygusuyla yukardan bakıyor yolculara. Yolculardaki korkunun, telaşın tümüyle dışında, umursamayan hain bir kurtarıcı gibi duruyor motorun kıçında. Bütün bu korkak, aceleci kalabalığın tek kurtuluşunun kendi motoru olduğuna inanarak. "Hadi gene ocağıma düştünüz davarlar". "Aman mor koyun!" diye başlayan bir türkü geldi Elâ'nm aklına. Unuttu türküyü, motorcuyu izliyor. Para kazanmak için bu işi yapıyor aslında, ama gemiyle kara arasındaki tek bağlantıyı motoruyla sağlamak, bunun ekmek parası çıkarılan herhangi bir iş olduğunu unutturmuş ona. Ekmeğini kazandıran bu kalabalığa halkını seyreden bunalmış, yorgun, ama gaddar bir eski zaman kralı gibi bakıyor. Yorucu bir yolculuktan sonra adaya varamama korkusuyla "müşteri" olduklarını unutan yolcular bütün buyruklarına baş sallıyorlardı krallarının. Kendi paralarıyla geçtiklerini düşünemeden. Gemiyle sıcak kilise mumları arasında bir sırat köprüsü kurulmuştu. Aman mor koyun düşürme beni köprüden aşağı. Ateşlere salma beni. Tanımak için çok erken. Hiç kimse yanacak kadar suçlu değil. Türküyü kafasında bozup saçmalamaktan yorgun, yolcuları izledi yine. Anlamadığı Rumca mırıltılar, bağırış, çığırışlar. Varlığa verilen o en son, en kaçınılmaz, o en kesin anlamdan, ateşe düşüp düşmemekten, geri dönüşü olmayan karardan önceki yakarışları, duaları duydu. Takacı o son hoşgörüyü aklının köşesinden bile geçirmeyen bir sesle, "Atlayın be, durmayın, hadi da, ha Allah'ın emanetlerü!" diye söylenerek kolundan yakaladığı yolcuları motorun içine savuruyor, arkalarından da eşyaları-

nı fırlatıyordu kafalarına doğru. Bir ara yine motorun kıçına gitti. Bir elinde motorun dümeni. Her an gemiden motorunu uzaklaştıracakmış gibi. Elâ adamın gözlerine baktı. Bu gözler motoru her an gemiden uzaklaştırabilir, her an yolcuları tam motora atlarken gemiyle ada arasındaki karanlık sulara salabilir. Yorgun, sevmeyen gözler, yolcuların yazgısını çizebileceğini sanmaktan usanmış gözler. Usanmak her şeye gebedir. Bütün kötülüklere. Yolcuların korkusu Elâ'ya da bulaştı. Şimdi o da itekliyor. Bir an önce motora atlamak için. Kıyıda bekleyen sıcak kalabalığa bir an önce karışmak, karışıp ısınmak için. Kadife pantolonlu, beyaz yün çoraplı, yün yelekli, zayıf, eski Yunan tragedyalarındaki koronun bastonlarını hatırlatan uzun, ucu kıvrık bastonlu, sivri, beyaz sakallı, yaşlı bir Rum, kucağında taşıdığı keçiyle motora atladı.

Büyük bir dalga o anda yandan yüklendi motora. Motor devrilecek gibi sallandı. Yaşlı Rum yitirdi dengesini. Çözüldü kolları, bir bebek gibi kollarında tuttuğu keçi denize düştü. Adam, bütün yolcuların ortak telaşından apayrı, bambaşka bir telaşla motorun yanından sarktı, kollarını uzattı, keçiyi kurtaracak. Tam kurtaracak, motorcu yüklendiği bir somyayı bilinçli bir dikkatsizlikle ihtiyarın başına çarptı. İhtiyar motorun içine yuvarlandı. Kalkamadı. Bu görülebilecek en hüzünlü düşüştü. Keçi bir daldı, bir çıktı denize, görünmedi sonra. Baktı Elâ yaşlı Ruma, bekleyerek; birşeyler söylemesini, bağırıp çağırmasını, sövmesini, sızlanmasını umarak. Bu sessiz, dayanılmaz hüznü gündelikleştirecek birşeyler yapmasını bekleyerek. Alnından sızan kanla duruyordu öylece. Sonra kalktı, çok, en çok ağlayan bir gözden daha çok ağlayan, ama tek bir damla gözyaşı bile dökmeyen gözlerle baktı denize. Sessiz. Başı şişmişti. Acıyor muydu? Bu adam acıyı bilir. Acıyı ayırt etmeyi, önemli acıları önemsizlerden ayırt etmeyi. Başı acımamış olabilir, bir somya, somyasıyla hain bir takacı onu hiçbir zaman

acıtmayabilir. Yalnızca keçisi, kollarında bir bebek gibi tuttuğu keçisi için ayırmıştı acısını.

Elâ bu adada şişen bir başın, itilip kakılmanın umursanmayacak, sıradan acılar olduğunu, ada halkının bu umursanmaz acılar arasında kendi, özel, acıtmaya izin verdikleri acılarını seçtiklerini düşündü. Adayı o an sevdi. Dönüp baktı Memet'e. Gözlerinde aynı sevgiyi aradı Memet'in. Bir şeyi aynı anda izlemek, aynı anda anlayıp sevmek küçük ayrıntıları. Bu olabilir mi? Bunun olmasının istendiği, olmasının gerekli olduğu anlar olabilir. Baktı Memet bütün bu seyrin dışında, bu küçük olayı hiç izlememiş, hiçbir şey duymamış, görmemiş biri gibi. Başka, dışarda, yabancı, bir başka motordaki biri gibi, bir başka Memet gibi, kendi ayrıntılarında, kendi olayını yaşıyor. Takacıyla konuşuyor.

– Ben de Karadenizliyim.

Keçi suda boğuldu. Yaşlı Rum ağlıyor artık. Yüzüne ateş bastı Elâ'nın. Şimdi, bir keçi boğulmuşsa suda, bir an önce bir bebek gibi kollarda taşınan bir keçi, yaşlı bir adamın başına bir somya çarpmışsa, kan akmışsa, kollarında bebek gibi taşıdığı keçiyi yitiren adam aldırmıyorsa şişen, kanayan alnına, olabilecek en büyük hüzünle ağlıyorsa keçinin ardından, sabahın dördünde bunca insan doluşmuşsa kıyıya, bunca insan sabahın dördünde gelen sıradan bir geminin, sıradan yolcuların birşeyleri değiştirebileceğine inanabiliyorsa, kapısı açık bir kilisenin mumları bütün bir yolculuğun yorgunluğunu bir anda unutturabiliyorsa nasıl "Ben de Karadenizli'yim," denilebilir? Bu hain bir cümledir, bu sevmemektir, bu bir savaş açmaktır, sınırları kapamaktır, gümrükler almaktır. Elâ Memet'in çenesini tuttu, yüzünü çevirdi yüzüne:

– Celladına demiş ki Danton... Unuttum ne demişti... Şey demişti... "Ölümden gaddar olabilir misin? Başımın sepetin dibini öpmesini nasıl engelleyebilirsin?"... Şu senin Ka-

radenizli takacı somyasını şu yaşlı adamın başına bin kez de çarpsa, o yine bir keçisinin ardından ağlayacak.

– Ne diyorsun? Soyutlayıp durma her şeyi. Sabah oluyor. Uykum var, seni seviyorum. Bırak özentiyi, yok Rumdu, yaşlıydı, keçiydi, somyaydı, acıydı, şimdi bunların sırası değil. Bakalım kalacak bir yer bulabilecek miyiz?

Sabah oldu. Bu adaya yalnızca Memet'le birlikte olmaya gelmediğini anladı Elâ. Aralarındaki ilişkinin varlığıyla yetinemeyeceğini; şu mumlarla, şu keçiyle, somyayı şu yaşlı Rum'un başına vuran takacıyla, bir keçinin ardından dökülen sessiz gözyaşlarıyla, bu saatte gemiyi karşılamaya gelen halkla kendi ilişkileri arasındaki bağlantıyı, katan ve eksilten yönleriyle kurmak zorunda olduğunu. Dürttü Memet'i:

– Buraya gelişen, değişen şeyleri, değişebilir, değişmesi gereken şeyleri gözlemeye geldiğimi biliyorum.

– O kadar açgözlü değilim ben. Seni gözlemek yeterince yorucu.

– Gözleyeni gözlenenden ayırmak mümkün mü? Bunlardan birinin ötekinden daha az yorucu olduğunu sanmak mümkün mü? Beni şu keçiden, ağlayan şu yaşlı Rum'dan, yanan kilise mumlarından ayırmak, seni şu "Ben de Karadenizli'yim" cümlesinden sıyırmak, ilişkimizi bütün bunlara bulaştırmamak mümkün mü? Bunlardan soyutlanmış bir mutluluk düşü kurmak mümkün mü?

Sonra kilisenin mumları söndü. Tepenin ardından yükselen güneşle beyaz kilise, kilisenin yanındaki çınar ağacı belirlendi. Kahvede tavlalar açıldı. Zarlar atıldı, iki sade kahve arası. Bakkal kapısını denize açtı. İçeri doldu sinekler. Çakıl taşları gelip giden dalgalarla yıkandı, ufalandı, ısındı. Çıplak çocuk ayakları çakıl taşları üstünde zıplaya zıplaya koştular. Deniz köpüğüyle ıslanan, sabah güneşinde gümüş gibi parlayan çocuk ayakları. Dört beyaz badanalı duvar arasında Elâ'nın avuçları kavradılar çarşafı. Çekti çekti, sonra yumuşadı hır-

çmlığı, biraz önce çarşafı koparmak isteyen parmakları şimdi onu okşadılar. Memet Elâ'nın terden ıslanmış saçlarını yüzünden kaldırdı. Titreyen dudaklarla öptü kulağını. Elâ usulca, aslında haklı olduğunu unutmuş, suçlu ve yenik:

– Mümkün, dedi, mutluluğu her şeyden soyutlamak, bir an için de olsa yalnızca mutlu olmak, niçin mümkün olmasın?

Ormanın yolla kesiştiği yerde yatıyordu eşek. Öleli çok olmuş. Yan yatıyordu, ayakları dikili. Bir zamanlar güzel olan gözleri doldurulmuş hayvanlara takılan cam gözler gibi. Kara sinekler bulut gibi üstünde. İşte durdurulmuş bir an. İşte sanki bu eşek için hiçbir şey değişmez. Bu son çirkin, mide bulandırıcı an, en son, en değişmez andır. Artık bir zamanlar buğulu olan kara gözler böyle cam gibi kalacak. Kalmayacak ama gözler, bu çürüyen, kurtlanmış eşek bedeni kalmayacak. Önce kokuşacak, sonra çürüyecek, ufalanacak, ufalanacak. Ormanın bitiminde dönüşecek toprağa. Ormanın çimi bir eşek boyutu daha yayılacak. Yeni bir filizle belki, bir ağaçlık büyüyecek güzel orman.

Sabah güneşi yükseldikçe koyulaştı denizin yeşili. Serin, aydınlık dalgalara uzanmışlardı. Çay bardaklarını kıyı çakılına oturtmuşlar, bir yandan sabah güneşiyle ısınıyorlar, bir yandan ıslatıp çekilen dalgalarla uyanıyorlardı. Gereksizdi sözler. Güneş yükselip taşlar dalgalarla serinleyemez olunca kayalık koya yüzdüler, bardaklar çakılların arasında kaldı; binlerce yıldır çakılını yitirmemiş bir kıyı iki çay bardağını mı yitirecek? Öğle güneşi ısırıcılığını yitirene dek kayalardan denize atladılar, o kayadan bu kayaya, seçilen kayalar arasında yüzdüler. Elâ yüzerken denizin yeşil, bin türlü yeşil dibini seyretti, kimse gördüğü güzelliği ötekine anlatmadı; yeni bir güzelliği kaçırmamak için. Acıkınca, tek düşünce acıkmak olunca, döndüler. Günlerdir hep aynı,

iyi şeyleri yiyorlardı: Balık, beyaz peynir, domates ve şarap. Herhangi bir şarap değildi bu, Elâ'yla Memet için en iyi şaraptı. Niko Paleopulos'un anası elceğizleriyle yapmıştı bu şarabı. Biraz tatlı, birüz küflü, biraz yorucu bir şarap; sıcak bir şarap; sevgiyle, istekle yapılmış, acemi bir şarap. Yavaş yavaş, zamanlar çok uzunmuşçasına yavaş içtiler şarabı. Balığın kuyruğunda, başında, her yerinde ayrı bir tat bularak yediler, beyaz peynir ve domates küçük parçalarla karıştı birbirine, sabahtan öğlene ne kıyıda, ne denizde görmemişlerdi kimseyi; anlatırken lokmaları sezdirmeden atıştırtan can sıkıcı olaylar olmamıştı. Her lokma bilinerek yendi, her lokmada denizin, özgür kayaların anısı güçlendi; küçük sanılan tatları almaya başladınız mı bir kez, damağınız uyanır, ince bir içkinin yorgunlukların ardından verebileceğini her an duymaya hazır olursunuz, işte o zaman düşünmek yanıltıcı sonuçlar veremez; o an dünya sade, anlaşılır ve çözümlenebilir olur. Katırlara binip çakıllı tepeleri aştılar öğleden sonra. Katır daha yükseklere çıktıkça derenin çılgınlaşan akışında, sıklaşan ormanda korku unutuldu. Çok uzundu yol. Aşağıların gittikçe ürkütücü bir güzellik kazanan büyüsü yorgunlukları çekti içine. Güzelliğin orta yerinde dayanıklılık şaşırtıcı olmaz, katırın yorulması beklenmez hiç. Adanın bir ucundan ötekine vardıklarında gün batıyordu, batan günün renkleri sarı kumsalda yansıyordu; bütün gün durmadan değişen güzelliklerde alışmayı bırakan gözler yeni ayrıntılara açık. Adanın bu daha durgun, sulu denizinde yüzmek ipek bir çarşafta gerinmek gibi. Denizden çıktıklarında sarı, bozlaşmış tepeler yeni kahverengiler yüklenmişti. Tepedeki kiliseye yürüdüler. İkonalar, duvar resimleri, adaklar. O şimdi unutulmuş gibi görünen, çok uzakta sanılanlar bir mum ışığıyla uyandı içlerinde. Kaleköy'e döndüklerinde sabahın dördüydü. Genç yaşlı, çoluk çocuk, ada halkıyla beklediler vapuru. Birlikte, bir

vapurun içinden bir dudağı yerde bir dudağı gökte devlerin çıkabileceğine, büyülü değneklerin el ele bekleyen kızlarla oğlanların olmadık düşlerini gerçekleştireceğine inandılar; bir an da olsa. Olmayacak şeylere inanmak, olabileceklere inanmak için gerekli gücün başlangıcı olamaz mı?

Şarap damlaları, büyük yudumlar halka halka yayıldı. Horon tepen kızlar, oğlanlar halkası büyüdü, coştu. Heeeyyyt bre! Bıyıklarda, sakallarda ter damlaları şarap damlalarına karıştı. Merhaba! Kalimera! Öpüşmeler, sarılmalarla hora tepenlerin halkası büyüdü büyüdü. Stavro Stavropulos'un meyhanesi dar geldi hora tepenlere. Esnedi beyaz badanalı duvarlar. Masalar, iskemleler, ısınan soluklar abandılar meyhanenin duvarlarına. Kızların avuçları terledi oğlanların ellerinde. Kızardı yanaklar, ateş gibi yanmaya başladı alınlar. Birlikte söylenen şarkılardan yorulan boyun damarları kabardılar. Çevre köylerden halk kıyıya aktı dolmuşlarla, hora halkasına, birlikte söylenen şarkıya katılmaya. Dolmuşçular saymadılar bozuk paraları. Dolmuş pikabında yine aynı şarkılar. Kimsenin şişmedi başı, yorulmadı kimse, söylenmedi. Katarastika. Belki yemek yendi, yenmedi belki. Çok şarap içildi. Testilerdeki şaraplar tükendi. Üç delikanlı başlarına vuran şarapla, üstlerindeki bayramlıkları düşünmeden denize atladılar. Horą tepenler meyhanenin onlara gitgide dar gelen duvarlarını aştılar. Kuma vardılar, denizin en uzun hora halkası kadar uzun kıyısına. Dalgalarla ıslanan pabuçlarına aldırmadan kıyı boyunca ha bre ha! Ha bre ha! Denizdeki oğlanlar tekrar tekrar atladılar denize. Şarkı, hora, şarap ve kızların terlemiş avuçları aldatıcı bir mutluluk bulutu gibi kapandı üstlerine.

Elâ'yla Memet, deniz kıyısına masa koydurtmuşlar, gittikçe genişleyen halkayı seyrederek şarap içiyorlardı bir saattir. Bu coşkuya, bu geçici mutluluğa katılmalı mı? Coşmaların seyircisi olunmaz, ya katılınır, çekip gidilir ya da. Ama bu

katılma bir özentiyse, "biz de sizdeniz" tavrı dolu bir özenti, ansızın yeşeriveren bir "halk düşkünlüğü"yse... Hep bunları düşünüp seyirci kaldılar. Sonra delikanlılar bayram giysileriyle denize atlayınca, hora halkası meyhane duvarlarını aşıp deniz kıyısına taşınca, Elâ kendini halkanın arasına karışmış buldu. Islanan pabuçlarını kuma fırlattı. Ağaran şafakla koptu halka. Şarap köpükleri dağıldı. Dolmuşlar köylere yol aldılar. Dolmuşçular iyi saydılar paraları. Elâ bir kayanın ardında soyunup yüzdü denizde. Karşıdaki yabancı adaya varacakmış gibi, varmak istermiş gibi yüzdü. Sonra, kayanın ardında giyinirken koyun karşısındaki kilisenin mumlarının artık yanmadığını gördü. Şarap köpükleri, insan halkası dağılmış. Issız kıyıda sönmüş mumlarıyla, karanlık bir mağara ağzı gibi ürkütücü, soğuk, hiç bayram görmemiş, bilmemiş bir asık yüzlülükle duruyordu kilise. Otele döndüklerinde Stavro çoktan toplamıştı ortalığı. Sanki hiç bayram olmamış, kızlarla oğlanlar hora tepmemişler, hiç şarap içilmemiş. Sanki bayramlık giysileriyle delikanlılar, kızların terli avuçlarından kopup atlamamışlar denize. Elâ'yla Memet kıyı boyunca yeni duydukları türküleri söyleyerek onlara katılmamışlar gibi. Stavro yerleri süpürüyordu.

– Stavro niçin söndü kilisenin mumları?

– Kiliseden karşı Yunan adasına işaret veriliyor diye ihbar olmuş.

Odaya dönüldü. Elâ denizde çıplak yüzdüğü geceyi düşünerek uyuyamıyordu. Memet'i dürttü:

– Uyuyor musun?

– Hayır.

– Kilise mumlarıyla işaret vermek! Ada o kadar uzak ki burdan... Akıl almaz bir saçmalık bu. Oraya dün gece yüzmek istedim ben.

– Gergin zamanlarda olur böyle şeyler. Aslında herkes bilir karşıya işaret verilemeyeceğini!

– Ben de karşı adaya yüzebileceğime inandım.

– Saçmalama.

– Niçin saçmalamayayım? Bayram sabahı, birlikte edilmiş horalar unutulabiliyor, ansızın yabancı olunabiliyorsa, saçma cümleler edilebilir. Şimdi ben bu sabah, birlikte hora teptiğim insanları, ansızın karşı adaya işaret veren düşmanlar olarak görürsem ya! Saçma başlamaya görsün. Günler birbirlerinden kopar, "ne idüğü belirsiz uçan nesneler" gibi ayrı, birbirleriyle ilişkisiz günler yaşanır. Bir gün önce bayram diye sarılıp öpüşenler, ertesi gün birbirlerini ihbar ederler.

– Olabilir, olmuştur da.

– Olmaz ama, kızlar oğlanlar, her zaman şarap içip el ele hora tepmezler, hora zinciri deniz kıyısı boyunca coşku, mutluluk ve sevgiyle uzanmaz, bayramlık giysili delikanlılar denize atlamaz, meyhane duvarları kaynaşmış soluklarla esneyip aşılmaz, insanın insana aktarabildiği sarhoşlukla, uzak, yabancı adalara, onların insanlarına yakınlaşmak için gece yarısı çıplak yüzülmez. Her zaman olmaz bu. Böyle günleri sonraki günlere sıkıca eklemek yerine unutmak, böyle bir günün ardından avucunda terini duyduğun birinin yanından bir yabancı gibi geçmek olmaz.

– Evir çevir sözcükleri, her şey katlanılmaz olur.

– Haklısın, sözcüklere sığmaz bazı şeyler... Korku, kuşku, inançsızlık... Bunlardan korunmanın başka yolları olmalı.

Memet yatakta sola döndü. Sıklaşan soluklarını dinledi Elâ Memet'in. Uyudu. Yapacak bir şey yok yalnızlığa karşı. Anlamanın başında, o beceriksiz başlangıcında yalnızlık gelecektir. Bunu büyütmemek, başı sonu belli bir çocuk hastalığı gibi beklemek, kızamık gibi, su çiçeği gibi, eskiden öldürücü hastalıklardı bunlar.

Yeşil yaprağın tırtıllı ucundaki dişlerden biri sarardı önce. Sonra bütün dişler teker teker o canlı yeşilden donuk ye-

şile, sonra sarıya dönüştüler. Damarları izledi sarı. Yavaş yavaş ana damara yayıldı sarılık. Yeşili yeneceğine güvenen, sabırlı, kaçınılmazı bilen sarı ilerledi, yayıldı, her gün daha geniş bir yüzeye. Önce yaprağın yarısı, sonra yarısından çoğu, bir gün mutlaka hepsi sararacaktı. Yeşil bu oyunun kurallarını bilerek, gereksiz savunmalarla yormayarak kendini çekiliyordu. Yaprağı bırakıyordu usulca, sevecen okşamalarla. Hiç üzmeden, yormadan, uğraştırmadan birbirlerini, yer değiştirdiler. Hiçbir şey olmamış, hiçbir şey değişmemiş gibi yeşilden sarıya dönüştü yaprak. Sonra sarı kahverengiyle başladı kaçınılmaz yeni oyuna. Yaprağın dişlerinden birine yerleşti kahverengi. Sarı bırakmanın zamanını, gitme anını bilenlerin göze batmaz davranışlarıyla ayrılıyordu yapraktan. Ayrıldı yerini kahverengiye rahatça bırakarak. Daha tutkuyla yayıldı kahverengi, damarlarına bile yerleşti yaprağın, daha çok yere yayıldı, damardaki öz suyuna bile. Kurudu öz suyu, kurudu yaprak. Düştü, ezildi, ufalandı, ufalandı, bir yokluğa dönüştü. Oluşum, renklerin oyunu bitmiş miydi? Artakalan kuru dal biliyordu yeşili yitirmediğini, renklerin oyununu yeniden ve yeniden oynayacağını, renkten renge dönüşen kurguyu kurup boşaltacağım bıkmadan.

Dağ dikenleri günün ilk ışıklarıyla kurumaya, daha sivri, daha batıcı olmaya doğru hazırlandılar. Sabahın nemiyle zeytin ağaçlarının tozlu yaprakları gerilecek, cilalanacak, parlayacaktı. Serin toprak testilerden çok şarap içilecekti daha. Elâ severdi sabaha pencere açmayı. Başı ağrımıyordu artık şaraptan. Şimdi açık pencereden yeni bir soluk alacak, yeni bir günde yeniden şarap içeceğim. Belki artakalmış ağırlığı bir gün öncenin, yoğun düşüncelerin bıkkınlığı derin bir solukla geçecek. Açtı pencereyi, ciğerlerini derin bir soluğa hazırladı, aralandı dudakları, işte o an yumuşak bir soluk için açılmış dudaklar gerildiler, bir soluğa hazırlanan

ciğerlerden bir çığlık koptu. Memet yatakta döndü. Aynı anda aynı şeyleri görmedi, aynı çığlığı atmadı. Bir çıkarma gemisi vardı kıyıda. Askerler ardı ardına boşalıyordu gemiden. Yeni bir güne, yeni şaraplara, denize, güneşlenmelere yeni bir ad bulmak, bütün bu bilinenlere beklenmeyeni, askerleri eklemek gerek şimdi. Sabahleyin derin bir solukla başlayıp deniz, şarap, balık, sevişme helezonuyla gelişen günlük barış sürecinin nerede ve ne zaman değiştiğini anlamak; kopan barış çizgisinin getiriverdiği boşluğu, boşlukta beliren savaşı; her şeyi sırayla; sonra öteki sabahlar kadar güzel olan bir sabah, bir çıkarma gemisine dönüşen patlamayı düşünmek; soluğun çığlığa dönüştüğü kısa zaman aralığına bütün bunlar sığmaz.

– Çıkarma gemisine bak! Aklım durdu.

– Böyle olacağı belliydi. Neden şaştın?

Şaşmadı. Mayosunu alıp denize gitti. Memet'le tabii. Her günkü uzun, özgür kumsalda en yalnız, en özgür yeri arayacaktı. Kumsalın orta yerinde dikenli teller karşıladı onları.

Boş kumsalın ortası dikenli tellerle çevrilmişti. Tellerle çevrili dört köşe bir kumsal parçası. Ortasında bir levha: "Aileye Mahsustur." Yalnızca dikenlerle kaplı bir tepenin yamacında; çakıllar, istiridye kabukları, kurumuş deniz bitkilerinden başka görülecek bir şey olmayan, arada bir bir keçinin ya da üç koyunun tembelce geçtiği bir kumsalda, alabildiğine uzanan denizin yanı başında dikenli tellerle çevrili bir kıyı parçası. Dikenli telin dışına oturdular. Ailenin dışına. Aile bu dikenli telin içinde demek? Koskoca denizin, uzun kumsalın, tepeleri, dikenleri, köyleri, ormanı, şarabıyla adanın dışında demek? Bütün bunlardan dikenli bir telle ayırıyor kendini, bu dörtgenin içine kapatıyor. Elâ ne kumdan, ne güneşten, ne de denizden hoşlandı o sabah. Dikenli tellerin içinde, ne zaman geldiklerini anlayamadığı kadın-

lar ve çocuklar güneşlenip denize giriyordu. Dikenli tellerin dışı tenhaydı, boştu, özgürdü, ama ortası dikenli tellerle bölünüvermiş bir özgürlüktü bu. Daha uzağa, telleri görmemek için kayalık koya yüzdüler yine. Güneş kayaları ısıtmıştı. Denize atladılar. Elâ serinledi; rahatladı az, teller görünmüyordu, yeniden denize atlamak için kayaya çıkmak istedi, kayanın ardına gizlenmiş askerlerin keplerini gördü. Boş kayalıkların orada, özgür denizin yanı başında, işlenebilecek hiçbir suçun olamayacağı bir yerde birer suçlu gibi gizlenmişlerdi. Onları kayalara, denize, güneşe katamadıklarını, onları bir suçlu gibi gizlenmek zorunda bıraktıklarını düşündü Elâ. Denizden çıkıp giyindiler. Acıkmışlardı. Balık yemeye köye yürüdüler. Kosta'nın lokantası kapalıydı. Karşıdaki bakkal, Kosta'nm Yunanistan'a gideceğini söyledi. Bakkaldan peynir, ekmek aldılar. Bir asık yüzlülük, bir kuşku, bir korku bütün köyde. Balık ve şarap yok. Herkes korkuyor, kayaların arkasındaki askercikler gibi gizleniyor, saklanıyor, suç işlenemeyecek bir denizin, tepelerin, kayaların arasında yaşayan insanlar, kimin başlattığını bilmedikleri bir suçu birbirlerinin üstüne atıyorlar, herkes kendini ya da ötekini suçlu sanıyor. Evlere yeni kilitler takılıyor, bahçe kapıları açık değil, bahçelerden meyve koparılamaz artık. Herkes gizliyor malını. Çadırlar, portatif karyolalar da gizlenmeli; silahlı nöbetçiler bekçilik ediyor onlara. Karanlıkta bir şey saklıyor herkes, sanki bir hapishaneden korkunç bir katil ya da tımarhaneden zaptedilmez bir deli bu adaya kaçmış; herkes herhangi karanlık bir köşede kıstırılabileceği andan korkuyor.

Akşamüstü günbatımını seyretmek için tepeye yürümek istediler. Düdük sesleri: "Yasak Bölge." Tepe yasak, batan güneşin denize vuran kızıllığı yasak; silahı atan her zaman haklıdır, adaya kaçan katil, deli belki tepede gizleniyordur, birlikte hora tepip sarhoş olmuş insanların içine saldı-

ğı korkuyu seyrediyordur kahkahalarla. Gece ilerledi. Saatlerdir kahvede oturuyorlardı. Ne onlar kimseyle tavla oynamak istediler, ne de kimse onlarla. Elâ'yla Memet bildikleri gündelik Rumca sözcükleri unutuvermişlerdi. Birinin gitmesi bekleniyor, birileri fazla. Belki de yalnızca tepedeki delinin, katilin gitmesini istiyor, ama bunu söylemeye cesaret edemiyoruz.

Gecenin dördünde geldi yine vapur. Ada halkı vapuru karşılamak için köylerden kıyıya akmadı. Yolcusu gelenlerden başka kimse iskelede saatlerce beklemedi. El ele dolaşan delikanlılarla kızlar yoktu. Kızlar perdelerin ardına mı gizlenmişlerdi, üstlerine kilitler mi vurulmuştu? Bayram gecesi hora halkasının ortasından kopup yeni giysileriyle denize atlayan üç delikanlı bir süre yalnız dolaştıktan sonra, kayaların arkasına gizlenip "Aile Plajı"nın kadınlarını seyredecek. Suçlular çoğalacak. Suçun başladığı adaya bir gün, kocaman bir hapishane yapılacak; başka adalardan, kara parçalarından yeni suçlular getirilecek adaya.

Gece ilerliyordu. Mumları yanmayan kilisenin önünden geçerken hızla koşan iki jandarmadan, Spilya'daki kilisenin ikonalarının çalındığını öğrendiler. Suç yayılmıştı.

Odaya girdiler. Kapı kapandı. Çıkarma gemisini gördüklerinde bunun doğal olduğunu söylemişti Memet. Ardından geçen gün, bütün bunlar doğal mı şimdi? Irak bir adada, nasıl ve kimler tarafından başlatıldığı bilinmeyen ya da unutulmuş bir yanlışın bir ağustos sabahı bu adanın kumuna, şarabına, güneşine, denizine, horasına, sevişmesine savaş açması, o eski yanlışın bir güzelliği çirkinliğe dönüştürmesi, bunun hiçbir yararı olmaması, doğal mı? Yanlış bir başlangıç noktasının aynı kısır döngüyü yıllara sığan bir durallıkta sürdürmesi doğal mı? Bu olumsuz çemberin hiç bitmeyen, tükenmeyen, yanılmayan gelişimi içine alması, anlamsızlaştırması, bu yumuşak oluşumu umursamayıp o eski yanlı-

şı burada somutlaştırması, o başlangıç anının bütün eksikliklerini, çirkinliklerini inatla sürdürmek istemesi doğal mı? Bir bitkinin uygun olmayan bir toprağa dikilmesi, bir ısırgan otunun, ayrıkotunun bütün uyumlu bitkilerin gelişimini engellemesi?

Bunları Memet'e söyledi mi? Bütün bunlar üstüne konuşmadılar. Konuşsalardı Memet, yanlış, çirkin, itici görünen her olayın, durumun özünde bulunabilecek doğruyu, yararlıyı, gerekliyi, yanlışın dönüşebileceği doğruyu anlatırdı belki. Çirkin bir sonucun bir doğruya başlangıç olabileceğini anlamazdı Elâ, karanlıktan korkan çocuklar gibi başını örterdi cümlelerle.

Ben bu adayı on gün önce sevmişsem; bu denizi, kumu, güneşi, bu bizi bize bırakan, bırakmayı bilmiş halkı, onların şaraplarını, horalarını, ikonalarını sevmişsem, bugünün sabahını, çıkarma gemisinin gelişini, bu gemiyle bütün bunlara açılan savaşı nasıl sevebilirim? Hangi doğru bu sevgiyi haksız çıkarabilir? Bu Doğulu, ürkek, ne yapacağım, neyi, niçin, ne zaman yapacağını bilmeyen, ürküttükleri halktan daha haklı nedenlerle, tanımadığı bir eve karanlıkta bırakılmış bir kedi gibi ürken bu asker bakışlarını sevmişsem, onları bu korkuya salan, bu ayrılığa, sılaya, yabancılığa salan, aslında hep haksızlığa uğramış bu insanları haksızmış gibi gösteren nedenleri nasıl sevebilirim? Bütün bunlara gerçek, doğru, kaçınılmaz gibi anlamları nasıl verebilir, bu adları nasıl takabilirim? Seni tek başına, bunları görmeden, duymadan, düşünmeden nasıl sevebilir, sevgimi bunlardan nasıl sıyırabilirim? Bu denize, bu güneşe, bu birbirlerinden korkan, birbirlerini suçlayan bakışların bir yerlerine seni bağlayamazsam nasıl sürer anlarımız? Seni bütün bunlardan, bu denizden, şaraplardan, horalardan, bu el uzatmayı bilen ve unutan insanlardan ayrı bir eşya gibi nasıl sevebilirim? Ben sana benzesem de, sen bana benzesen de, biz bir-

likte bu haksızlıktan ayrı, yabancı, kopmuş bir benzerliksek nasıl sevişebiliriz? Birbirimizin kopyasıysak yalnızca, hangi noktada başlayıp, hangi noktaya yükselir tat alışlarımız? Kendi kendini sevenlerin, kendi kendine tat verenlerin, tadın hemen ardından duydukları sıkıntılı utancı duymaz mıyız? Bir gün, bir postanede rastlamış iki insanın birbirlerinden alabildiğine hoşlanmış olmaları güzel geçici bir rastlantı mı yalnızca? "Birine rastlamış sevmiş, tat almıştım, şimdi geçti, hiçbir iz kalmadı bende" denebiliyorsa, bu rastlantıyı unutmak, hiç olmamış saymak gerekmez mi? Benim sana, senin bana verdiğimiz yalnızca bir tatsa, bu alışveriş niçin bir "hadi eyvallah!"la bitmesin? Ben yalnızca senin için güzel olacaksam, sana beğendirmek için kendimi, olanları umursamayıp en güzel bakışımla geleceksem yatağına, sen bütün bunları unutturacaksan bana, unutturmak için hiç bakmayacaksan pencereden, o kısa unutma anından sonra, vücutlarımızın bize acı veren gerginliğini giderdikten sonra bu pencereyi kapatarak unuttuğumuz, dışında, uzağında kaldığımız dünya nasıl yabancımız olursa, öyle yabancı oluruz birbirimize. Bir kısa anın ardından ayrı yönlere giden trenlere bineriz. Ya da o trenlere bile yetişemeyip tükenmişin üstünde çoğalırız.

Bütün bunları konuşmadılar. Konuşsalardı belki daha iyi tanışacaklardı. Belki o zaman, pencerenin dışı ve içi şaşırtıcı olmayacak, sevgi solukları içerisi gibi dışarısını da yavaş ama düzenli gelgitlerle kaplayacaktı. Sustular, konuşmadılar. Çok uzun, yorucu bir sevişmeyle bütün engelleri, tam tanışmayan insanların arasındaki nice engeli aşmaya çalıştılar. Sevişme süresince Elâ kendisine "canımın içi" diyen Erol'u, dayak yiyen Alişan'ı, tereyağ yemeyen Şenel'i, onun daha önce büyüyen göğüslerini, onu belki de bu göğüsler yüzünden öldüren Amerikalı'yı, Mado'yu, onun Sabiha Yenge'ye duyduğu anlamsız güveni, Aleko'yu, evliliğini, yanlış

uysallıkları, boşa baş eğmeleri, baş eğmemek için kalkışılan saçma başkaldırıları, Bülent'le oynadıkları sahte aşk oyununu, kendinde eksik olan bir şeyi, bu şey için buraya geldiğini, sevиştiğini düşündü belki. Yalandan da, tat alarak da olsa, sürdürdüğünü: Bu son yalan tadım olsun.

Memet belki Nuri'yi, ondan yediği dayakların haksız olup olmadığını, kaptırdığı oyuncakları, oyuncakların kimin olduğunu, genelevi, "başarılı olmak" amacıyla girişilen zorlamaları, yanlış zorlamaları düşünebilirdi.

Bütün gün yüzmekten, yürümekten, seyretmekten yorulmuşlardı; her günkünden daha derin bir uykuya daldılar.

Som balığı ırmakla ilerledi, ilerledi, denize çok hızlı ya da çok yavaş denebilecek bir ilerlemeyle, dönüşü olmayan bir ilerlemeyle, denize aktı. Mevsimler geçti, bir ırmak akışı gibi, bütün oluşların ardından vardı denize; taşlar, kum taneleri, bir ırmak yatağından aktarılan bütün katkılarla, belki başka balıklar, balık yumurtalarıyla denize vardığı an döndü geriye. İleriye akan ırmak döner mi geriye? Denize karışmış su geri dönebilir mi? Yalnızca som balığı, bütün bu dönüşü olmayan güçlerden sıyrılarak, bu güçlerden koparak, karşı çıkarak biraz da, döndü geriye. O akışı, yalnız ve yorucu bir yüzmeyle ters yönde izleyerek, alçaklardan yükseklere tırmanarak ırmak yatağına, o büyük akışın başladığı yere, kendi doğduğu ana, çevreye vardı. Bu gereksiz, bu yanlış, başarısız çabayla gelen dayanılmaz yorgunluğun ardından varlığının bir anlamı olabilmesi için bıraktı dölünü ırmağın kaynağına. Kaynaktan yeni som balıkları ırmakla birlikte coştular, ırmakla birlikte o şaşırtıcı bileşime, denize vardılar.

Caddeyi tümüyle kaplayan gri temizlik arabası, yolun bir ucundan öbürüne ilerledi. Dev çamurlukların iki yanından fışkıran suyla yıkadı caddeyi. Islak, parlak asfalt günlük te-

kerlek doyumuna hazırdı artık. Bisikletli işçiler sabahın ilk ışıklarıyla göründüler. Bisiklet lastikleri ıslak asfaltta kara bir iz bırakıp geçtiler. Tertemizdi cadde. Otomatik çöp arabaları, su fışkırtma arabasından önce bütün çöpleri toplamışlar, kentin dışına dökmüşlerdi. İşçilerin ardından motosikletli polisler geçti caddeden. Sonra süt, et, gazete yüklü kamyonetler caddeden yan sokaklara saptılar. Az sonra, okul otobüsleri çocuk soluklarının buğuladığı camlarla geçtiler. Subayları, askerleri kışlaya götüren boz otobüsler ağır ağır ilerlediler. Bayındırlık, Maliye, İçişleri, Sağlık bakanlıklarının servis arabaları pencerelerinde çatık kaşlı, ağızlarını açmayan memur yüzleriyle geçtiler. Büyük kahverengi otobüste yargıçlar, savcılar, cüppelerinin üstünden bakan bilgiç gözlerle seyrettiler caddeyi. Kısa bir süre sonra özel arabalar kırmızı yanan trafik lambasının önünde biriktiler: Chevroletler, Cadillaclar, Taunuslar, Opeller, Volkswagenler birbirlerinin numarasını okuyacak kadar yakın ve asla çarpışmayacak, değmeyecek uzaklıkta, yeşil ışıkla geçtiler dört yol ağzından. Güneş az yükseldi. Cadde kurudu. Cadde günlük ısınmaya, yumuşamaya hazırlandı. Kara Mercedesler'i süren kasketli şoförler direksiyonu hiç kırmadan ilerlediler, yavaşça, arka koltukta oturan kara giysili beyleri hiç sarsmadan, denizin üstünde yüzen bir mantar gibi kaydılar asfaltın üstünden. 001, 002, 003 numaralı forslar belirli bir hiyerarşiyi, düzeni, sırayı hiç unutmadan, incitmeden caddeden yukarı süzüldüler. Tek bir kuşun gölgesi vurmadı caddeye. Ne bir karga uçtu caddede, ne de bir serçe. Cadde boyunca sıralanan akasya, ıhlamur ağaçlarında tek bir toz tanesi yoktu. Ne bir tırtıl, ne bir sinek. Ne de nice çocuğu korkutan arılar. Telgraf direkleri dimdik, direkler arasındaki telleri bir gerip esnetebilecek tek bir canlı yok. Direklere kulaklarını dayayıp ıraktan gelen sesleri duymaya çalışan çocuklar yok. Cadde var. Bisikletleri, minibüsleri, özel arabaları,

okul taşıtları, servis arabaları, makam arabalarıyla cadde. Bir yerden bir yere giden, caddede durup bakınmayan, önce giden, varan, sonra dönen memurlar, yargıçlar, savcılar, subaylar var. Büyüyünce bunlardan biri olacak çoçuklar, okullarına taşıt arabalarıyla giden, telgraf direklerine kulaklarını yapıştırıp uzak ülkelerden gelen sesleri dinlemeyen çocuklar var. Tek bir eşek geçmedi caddeden. Tek bir at arabası, tek bir at pisliği yok.

Elâ bu caddenin başındaki parkta oturuyordu. Parkta kuşlar vardı, sinekler, balarıları vardı. Elâ başını park sırasına dayadı. Yerdeki sarı, kahverengi, kırmızı yaprakları seyretti öylece. Karıncaları gördü, toprakta dolaşan öteki canlıları. Boştu park, boşalmış havuzun dibinde birkaç kuru, ıslak yaprak, her şey bırakılmış, ama canlı, mutlaka canlı. Taşıtlarıyla cadde görünmüyordu. Elâ park sırasından kalktı, bir kelebeği izler gibi yerdeki küçük karıncaları izleyerek kapısına vardı parkın. Kapıda simitçiler, helvacılar yoktu. Ansızın gördü caddeyi, ansızın yitirdi karıncaları, o kelebek gibi izlediği canlıları. Caddenin arabaları forslarıyla, kendilerine verilmiş adlar ve görevlerle ardı ardına, sırayı, düzeni bozmadan Elâ'nm önünden geçti. Şimdi burada bir canlı için izlenecek hiçbir şey olamaz; şimdi burada, bu taşıtların dışında kalmış bir canlı için bu kopmaz dizide sokulabilecek hiçbir şey olamaz. Şimdi ilerleyen bu madensel oluşuma bir canlının karışması mümkün değil. Bunu bir anda anladı Elâ, bir anda yanlış bir yerde olduğunu anladı. Bu caddede ne yalnız, ne de Memet'le olamaz. Bu sokakta el ele dolaşılamaz. Bu sokaktaki kişi canının derdindedir. Bu taşıtlardan herhangi birinin içinde, onların taşıdıklarından biri olmanın derdindedir. Elâ taşıtların kalktıkları ya da vardıkları yeri bulmak gerektiğini anladı. Şimdi izlenecek bir şey yoksa da mutlaka yapılması gereken bir şey var. Atlanması gereken bir çukur, sıvanması gereken paçalar, korunması gereken birşeyler var.

Caddeden yukarılara doğru yürüdü. Taşıtlar aşağı aktılar. Dört yol ağzına varana dek başlangıç ya da bitiş noktasının nerede olduğunu soracak birini aradı. Ne bir yaya, ne bir trafik polisi, ne bir bekçi ya da deli; yolu, taşıtların kalktığı, vardığı yeri bilen biri yok. Caddenin tek canlısı olduğunu tam anlayacaktı, hiç hak etmediği bir yerde olduğunu tam anlayacaktı, cadde boyunca giden taşıtlar birden durdular, taşıtların bütün o haklı, nereden bindiklerini ve nerede ineceklerini bilen insanları, o besbelli yere biraz geç varacaklarını bilmenin bilinci, öfkesi ve hıncıyla indiler taşıtlarından. Elâ'ya doğru, Elâ'nm üstüne yürüdüler, yürüdüler, yaklaştılar, vardılar, vardılar ah.

Kötü bir düş gibi bunlar. Elâ bir saattir, elinde boşalmış içki bardağıyla dolaşıyor sergiyi. Bütün bunlar, bir düş boyunca önünde durduğu, can sıkıcı mavi renklerle doldurulmuş resmin yorgunluğuyla ardı ardına sıralayıverdiği cümleler gibi. Resmin mavisi, çocukluğunda can sıkıcı bir akrabanın armağan ettiği, üstü kilitli, sayfa başları çiçekli anı defterinin mavisinden; aynı. Bütün bu cümleleri bir sandığın dibinde belki bulacağı o eski anı defterine yazabileceğini, sonra bu defteri nüfus kâğıtlarının, banka ve nikâh cüzdanlarının, aile fotoğraflarının, birikmiş kartvizitlerin, not ve adres defterlerinin yanına koyabileceğini düşündü Elâ. Dört bardak içki içti; resimlere bakmıyor, tek tek renklere dağılıyor düşüncesi, resimleri renklerine ayırıyor, bütünleyemiyor onları, bir resme bütünleyemiyor, bütünleyebilse önce düşüncelerini bir yargıya, bir seçime bütünleyecek. Resmin can sıkıcı mavisi canlandı, dirildi, koyulaştı; akşamüstü binmişlerdi vapura İmroz'dan. Adadan uzaklaştıkça koyulaşan mavisine bakmıştı denizin. İtişe kakışa binmişlerdi vapura. İskelede düzeni korumakla görevli iki jandarmadan biri yaşlı bir kadına tokat atmıştı. Hiçbir düzeni bozmayacak, itip kakamayacak kadar yaşlı bir kadına. Yorul-

muşlardı onlar da, yorgunluk başlamayagörsün, yıllarca sıralarını beklemiş yanlışlar patlamalara sahip çıkarlar. Patlamalar yorgunluk gelmeden olmalı, sonra yorgunluk gelince, yanlış eylemlerle sağa sola savrulmak, yeniden daha beter, daha dayanılmaz bir biçimde yorulmak. Başını vapurda, kendisinden daha yaşlı ve yorgun olanların önüne geçerek kaptığı kanepenin arkasına dayadı. Memet soluk soluğa geldi:

– Nereye kayboldun?

– Başımın çaresine baktım, kalabalıkta.

Memet kızgın. Sanki kendisi başının çaresine bakmamış gibi. Buraya gelebilmek için koşarken çocuklu bir kadına çarpmıştı Memet; şimdi de Elâ'nın yanına oturmak için uyuklamaya başlamış bir çocuğun başını banktan kaldırdı, dik oturttu çocuğu, şimdi çocuk ansızın uyanmanın verdiği korkuyla bakıyor çevresine. Kaybolmadım, kaybolmadık, belirli bir yöne giden bir vapurda kaybolmak mümkün mü? Ama, İmroz'da aldığım kıvrık bastonu yitirdim biniş telaşıyla, niçin gelmiştim bu adaya, düşünmeye çalışıyorum; beni bu adaya getiren düşünce, şimdi dikenli teller, yasak levhaları arasında kaldı, bu vapurla, yavaş yavaş uzaklaşıyorum ondan, mavi gittikçe koyulaşıyor, kararıyor, soluyor iyice, sonra, o eski anı defterinin can sıkıcı mavisine dönüşüyor. İstanbul'a varmadan bitmişti İmroz şarabı, buruk tatlı, yumuşak şarap. Bardağın dibine baktı Elâ, boşalmış içki bardağının dibindeki acı, kötü alkolü içti, dipte kalan, hiçbir şeyi değiştirmeyen, sadece yoran, sırada bekleyen yanlışlar için gerekli direnci alıp götüren alkolü. Renkler arasında tanıdık yüzler gördü, renkler gibi yan yana, resimlerdeki renkler gibi yan yana, ama birbirleriyle ilgisiz, bütünlenemeyen yüzler. Öyle, asılı resimlerdeki, cansız resimlerdeki, oluşamayan, hareketsiz, can sıkıcı renkler gibi. Yüzler yan yana asılı duruyor karşısında, bu yüzlerle, bir araya toplanınca hiç anlamı olmaya-

cak cümleler konuşuyor; cümleler, yan yana, hiçbir şeyi değiştirmeyen cümleler. Uzakta Memet'i görüyor, başıyla, "gidelim mi" diye işaret ediyor Elâ'ya, Elâ başını çeviriyor, çiğ bir turuncu şimdi karşısında. Bildik, basmakalıp olaylar, düşünceler, sonuçlar bir havanda ezilse, bu turuncu renk olur işte, turuncu havanda ezilmeden önceki olaylara, basmakalıp sonuçlara dönüşüyor düşüncesinde. Ziller çalıyor. Açılan kapılar. Kiranın artışıyla koyulaşan can sıkıntısı, camdan içeri vuran güneşin soldurduğu koltuk yüzleri karşısındaki beceriksizlik; açılan kapıdan içeri giriyor Memet. Birlikte paralar sayıyorlar, elektrik faturaları, su paraları ödüyorlar. Mutfakta ya da banyoda açık bırakılan ışık, önlenmesi gereken hatalar. Ekmeğin alınması, etin buzdolabında bozulmaması, ceketin dolaba asılması, ödenmesi taksitlerin, ayrı tonda turuncular çiğleşiyor, dayanılmaz bir güneş ışığı gibi beynine yükleniyor Elâ'nın, midesi bulanıyor, kusacak; sabah gazetelerinin, kapanan bir kapının ardından sürdürülen durallığın üstüne. Kapanan bir kapının yeniden açılana dek hiçbir anlamı olmayan bir nokta olduğunu unutmamak. Bir noktanın ardından neyi sürdürüyorum? Bu çiğ turuncuyu, beynime vuran güneşin verdiği mide bulantısını, taksitleri, ev kiralarını, alman tedbirleri, suları zamanında soğutmayı, ekmek almayı unutmamayı. Basmakalıplık yine turuncuya dönüştü, diğer renklerle uyuşmayan, daha güzel biçimlere dönüşmeyen, katı, dural renge. Sofrada dizili tabaklar, bardaklar gibi duruyor renkler. Elâ çocuğuna sofra kurmayı öğretiyor; bıçaklar sağa, çatallar sola. Yemekte konuşmaz çocuklar; büyükler susuyor. Çocukluğunda, büyükannesinin salonunda gördüğü bir resmi hatırladı Elâ; gümüş bir tabakta üç şeftali. Bir yere konmanın, bir yerde durmanın, hareketsizliğin resmi: Natürmort. Natürmort nedir diye sormuştu? Ölü tabiat. Tabiat ölmez ki demişti Elâ. Nasıl ölmez? Yağmur yağar, çiçekler açar, kuzular meler, hani ilkba-

harda ilkokul kitaplarındaki gibi. Ama basmakalıp bir el, bir tabağa üç şeftali koyarak durdudur birşeyleri, durdurduğunu sanır, yan yana resimler asarak aynı yüzleri, aynı cümleleri, aynı alışkanlıkları, başlangıçları ve sonları yan yana, birbirlerini tekrarlayan, ama hiçbir şeye bütünlenmeyen ayrıntılarda durmadan gelişen, oluşan güçlerden korunmak için gülünç bir sığmak yapar, içine girer, bütün sığınak insanları gibi korkar. Ama titrer, dışarda yıkılan, değişen şeylerin ona varabilecek uzantısından. Cigara dumanları tavanda birikip resimlere abanıyor, oynamıyor resimler, sadece sesler yükselip alçalıyor; bilinen adlar, bilinen açıklamalarla sıralanıyor, sergi salonunun katı çerçevesi içinde, belirli yerlere asılı. Duran, seyredilmeyen resimlerin dışına çıkmak istiyor, sergiden dışarı çıkmak, adları, yüzleri, cümleleri kıpırdatıp kapıya doğru yol açmak. Elâ sergi kapısını açıp dışarı çıktı. Şimdi biraz öncenin, renklerin getirdiğini sürdürmek gerekli değil. Temiz hava. Temiz havaya çıkmak için önce soluksuz kalmanın ne gereği var? Kimse kendiliğinden bir şeyi bırakmıyor, kapanmış bir kapının tokmağını bile; öyle eli tokmağa yapışmış, kapının sadece kapanmış olduğunu, açılabileceğini unutmuş, tokmağa yapışmış eller. Hava serin, erken kararıyor ortalık. Yürümek, dönüp bakmamak arkaya. Arkada ne var? Yan yana asılı duran resimlerin korkutucu düşlerle yüklü can sıkıcı renklerinden başka. Susmak, tanımak, sevmek. Üşüdü, geri döndü, paltosunu aldı vestiyerden.

Yürümek, Sevgi Soysal'ın yazarlık çizgisinde bir eşik olarak nitelendirilir. Elâ ve Memet'in hayatta kesişmelerini ve ayrışmalarını anlatan bu romanında Sevgi Soysal, toplumca çizilen erkeklik, kadınlık sınırlarını ve sınıf değerlerini bireyin gözünden sorgular. Bir Ege adasında bireyselliğin dar çemberinden çıkıp, insanca duyarlılıklarına sahip çıkan Elâ, 12 Mart'ın ayak seslerinin duyulduğu Ankara sokaklarına yürüyüp gidecek Sevgi Soysal'ın iç sesi olarak da okunabilir... Müstehcenlik gerekçesiyle toplatılan Yürümek, 1970 TRT Roman Başarı Ödülü'nü kazanmıştır.

Sevgi Soysal'ın ilk kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. Teyzesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak yazdığı *Tante Rosa* (1968), farklı üslûbuyla edebiyat çevrelerini şaşırttı. Kadın-erkek ilişkilerini ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le (1970) TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazandı. Hapishanede yazdığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976). Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk* 1976'da yayımlandı. Son romanı *Hoşgeldin Ölüm*'ü tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da öldü. *Yeni Ortam* ve *Politika* gazetelerine yazdığı yazılar *Bakmak* (1977) adlı kitapta toplandı.

Tutkulu Perçem'den *Hoşgeldin Ölüm*'e uzanan yazarlık çizgisinde kişisel tedirginlikler, yerini, siyasal ve toplumsal olanın, en çok da kadın olmanın, sorgulayıcı bir gözle mercek altına alınışına bırakır. Soysal, o dönemde genelde kat bir anlayışla algılanan birey-toplum çatışmalarını, "canlı" insan ilişkileri örneğinde yaşar kılar. "Düzenin", sadece rejim düzleminde değil, gündelik hayat düzlemindeki tahripkârlığını ve "anlamsızlığını", ince bir alaycılıkla resmeder. Bu canlılık ve candanlıktır; hayat çizgisiyle yazarlığı birbirine paralel gelişen Sevgi Soysal'ın eserlerini kalıcı kılan.

İLETİŞİM 868
SEVGİ SOYSAL BÜTÜN ESERLERİ 2
9 789750 501005